თამარ ციხისძლიი
გია დეკანოზიშვილი

დაჯითხვის ტაქტიკა და ფსიქოლოგიური თავისებურებები

გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი

თბილისი
2005

წინამდებარე ნაშრომი წარმოდგენილია ორი ასპექტით – კრიმინალისტური და ფსიქოლოგიური (მსოფლიო პრაქტიკაში დანერგილი ცელილებებით).

ნაშრომი მომზადებულია გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნიერსიტეტის სასამართლო ექსპერტიზათა კლინიკაში.

რეცენზენტები:

საქართველოს შსს აკადემიის,
სისხლის სამართლის, სისხლის სამართლის პროცესისა
და კრიმინალისტიკის კათედრის გამგე,
იურიდიულ მეცნიერებათა კანდიდატი პაატა კობალაძე

საქართველოს სახელმწიფო უშიშროების
სამინისტროს თბილისის I სამმართველოს
უფროსი გამომძიებელი დავით სიხარულიძე

ფსიქოლოგიის მეცნიერებათა კანდიდატი,
დოცენტი მარინა ჯაფარიძე

გრიგოლ რობაქიძის სახელობის
უნივერსიტეტის გამომცემლობა
Grigol Robakidze University Press

© გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი
© Grigol Robakidze University
ISBN 99928-837-0-7

წინასიტყვაობა

ნაშრომზე მუშაობა ორი წლის მანძილზე მიმდინარეობდა. ამ პერიოდში, ჩვენი დაკვირვებით, სხვადასხვა შემთხვევაში, ბევრი ისეთი ფაქტი და ტექნოლოგიური სარევიზიო დაფიქსირდა, რომელიც წლების მანძილზე, დაკითხვის პროცესში ჩამოყალიბებული არასწორი სტერეოტიპების შედეგია.

ნაშრომის მიზანია ამ სტერეოტიპების გვერდის აქლით ახალი, მეცნიერულ საფუძვლებზე დაფუძნებული ტექნოლოგიური სქემების ჩამოყალიბება, რაც დაკითხვის ეფექტურად წარმართვის საშუალებას მოგვცემს – იგულისხმება ჩვენების შეცვლა, ფაქტებისა და მოვლენების არასწორად გადმოცემის ტენდენციურობისა და გამოძიების არასწორი მიმართულებით წარმართვის მცდელობის გამოაშკარავება, მეტიც, მოვლენათა რეალური დინამიკის აღდგენა, თუნდაც „ კოგნიტიური ინტერვიუს" მეშვეობით.

ეს ძირითადი დებულება მდგომარეობს იმაში, რომ როდესაც მოწმე ცვლის ან მცდარად აღწერს სინამდვილეს, შესაძლებელია მივაგნოთ ამ ცვლილებებისა და უზუსტობების წარმოშობას, რაც გულისხმობს იმას, რომ მრავალ შემთხვევაში შესაძლებელია აღვადგინოთ მოვლენათა რეალური მიმდინარეობა, თუნდაც „კოგნიტიური ინტერვიუს მეშვეობით", ანუ ეტაპობრივი გახსენების შედეგად. სწორედ ამის გამო ჩვენება ღებულობს გარკვეულ ფორმასა და შინაარსს.

წიგნში დაკითხვის ტაქტიკა ორი ასპექტით არის განხილული – კრიმინალისტური (მსოფლიო პრაქტიკაში დანერგილი გარკვეული ცვლილებებით) და ფსიქოლოგიური.

ნაშრომი შედგება IX თავისაგან. მათ შორის:
I თავში (შესავალი) გადმოცემულია დაკითხვის არსი და საერთო თავისებურებები, აგრეთვე, პროცესის მწარმოებელი თანამდებობის პირებისა და ოპერატიულ – სამძებრო სამსახურების თანამშრომლების ინდივიდუალური წარმოდგენები დაკითხვაზე; ჩამოყალიბებულია დაკითხვის მიზანი, ურთიერთობა ინფორმაციის წყაროსთან, დაკითხვის პროცესის წარმართვის ხერხები, ჯვარედინ და ჩვეულებრივ დაკითხვას შორის განმასხვავებელი ნიშნები. აქვე განხილულია დაკითხვა, როგორც შესწავლის ობიექტი – კომუნი-

კაციის ერთ – ერთი ფორმა, მისი სწორად ორგანიზაციისა და ჩატარების საშუალებები და საერთო წესები.

II თავი ეხება დაკითხვას უკონფლიქტო სიტუაციებში, დაკითხვის გეგმის შედგენას, დაკითხვის დროის შერჩევას, კითხვების მომზადებას, ურთიერთობას დასაკითხ პირთან, სწორი კითხვების დასმას, ჩვენების შინაარსის (მოწოდებული ინფორმაციის) სწორად აღქმასა და გაანალიზებას, ფიქსაციას, მონაყოლის დამახინჯებასა და მისი თაეიდან აცილების ხერხებს, თავისუფალი თხრობისა და მოსმენის ტექნიკას, დესტრუქციის აცილებას, არავერბალური (ადამიანის ქცეეით, მიმიკით, ჟესტიკულაციით, მოწოდებული) ინფორმაციის ჩაწვდომის ხელოენებას, ჩვენების უტყუარობისა და სიზუსტის გადამოწმებას და სხეა.

III თაეში გადმოცემულია ფსიქოლოგიური დაკეირეებები – ნეირო – ლინგეისტური პროგრამირება, ხელოენურობა, შემეცნებითი დაკითხეა (კოგნიტიური ინტერვიუ), მოელენის კონტექსტის აღდგენა, მიმდევრობისა და პერსპექტიეის შეცელა, სპეციფიკური გახსენება, დროის ფაქტორი, აგრეთეე არაკონფლიქტურ სიტუაციებში დაკითხვის სტრუქტურა, რაც ხელს უწყობს დამკითხავთა ფსიქოლოგიურ მომზადებას მოქმედების მაღალეფექტურად ჩასატარებლად.

IV თაეში გადმოცემულია ცრუ ჩვენების მიცემისას ტყუილის აღმოჩენის დამახასიათებელი ნიშნები, ფსიქოლოგიური პროცედურები, განხილულია არავერბალური კომუნიკაცია და მისი წარმოშობის საფუძელები, არავერბალური ქცევა, სხეულის მოძრაობა, სახის გამომეტყეელება, ფსიქოლოგიური სიმპტომები, გადახრები მეტყეელებაში და ა.შ.

V თავი ეხება ჩვენების ანალიზს, მის კომპონენტებს – მეტყეელების ნაწილებს, შინაგან ინფორმაციას, სარწმუნოების ნაკლებობასა და ჩვენების ბალანსს, რაც გამომძიებელს დაეხმარება მოწოდებული ინფორმაციის სწორად აღქმასა და მისი უტყუარობის შეფასებაში.

VI თაეში გადმოეცემთ კონფლიქტურ სიტუაციებში დაკითხვის არსსა და ელემენტებს, რეკომენდაციებს დასაკითხისგან სრული ინფორმაციის მისაღებად, დაკითხვის მომზადების ადგილისა და გარემოს შერჩევას, საქმის მასალების ცოდნასა და დასაკითხი პიროენების შესწაელას, დაკითხვის გეგმის სწორედ შედგენას, განსხვაებას დაკითხვასა და გამოკითხეას შორის.

VII თავში გაანალიზებულია აღიარება და მისი მიზეზები, აღიარების მიღებისათვის საჭირო ფსიქოლოგიური ფაქტორები, ეჭვმიტანილთა ქცევის რაციონალიზაციას, მასთან მიდგომის ფორმები.

VIII თავში ყურადღებას ვამახვილებთ აღიარების გაკეთების ნებაყოფლობითობასა და თავისუფლებაზე, გამომძიებლის დაპირების გაელენაზე ამ ასპექტში, მუქარის დაუშვებლობაზე.

IX თავში გაანალიზებულია აშშ კონსტიტუციაში შესწორებები „მინიკის" გადაწყვეტილებასა და „მირანდას" გაფ რთხილებასთან დაკავშირებით.

ვფიქრობთ, რომ აღნიშნული სახელმძღვანელო ასევე გამოღგება ჩამოყალიბების სტადიაში მყოფი საპატრულო პოლიციისათვისაც, ვინაიდან მასში გამოყენებულია სკოტლანდ იარდის ინსპექტორების, გამოძიების ფედერალური აგენტებისა და სხვადასხვა ქვეყნების საპოლიციო სტრუქტურების თანამშრომელთა გამოცდილებები დაკითხვისა და გამოკითხვის ღროს.

თავი I. დაკითხვა

§ 1. დაკითხვის არსი და საერთო თავისებურებები

საქართველოს სსსკ-ის 294 -ე მუხლში აღნიშნულია, რომ მოწმეებს, დაზარალებულებს, ეჭვმიტანილებსა და ბრალდებულებს მომკლეევი ან გამომძიებელი დაკითხავს წინასწარი გამოძიების წარმოების ან დაკითხვის აღგილზე.

დაკითხვის დროს უფრო სრული და ზუსტი ინფორმაციის მიღება, მხოლოდ ყურადღებითა და კარგი მოსმენითაა შესაძლებელი.

დაკითხვა საკმაოდ რთული ფსიქოლოგიური პროცესია. ადამიანის მოქმედება, ანუ ქცევა მხოლოდ ფიზიკურ პროცესს არ წარმოადგენს. მას, როგორც ფიზიკური, ასევე ფსიქიკური მხარეც გააჩნია. ამა თუ იმ მოქმედების განხორციელებაში არსებით როლს ფსიქიკური პროცესები ასრულებენ. ადამიანის გარკვეული მოქმედების ძირითად მომენტს წარმოადგენს საგნის ან მოვლენის აღქმა, მსჯელობა, მოქმედების მიზნის დასახვა, მისი წარმოდგენა, სურვილი, მისწრაფება, შეფასება და ა.შ.

დაკითხვა შესაძლებელია იყოს პირველადი, განმეორებითი ან დამატებითი. განმეორებითი დაკითხვა ტარდება იმ შემთხვევაში, თუ პირველადი დაკითხვის შედეგად მიღებული ინფორმაციის სისწორე და დასაკითხი პიროვნებისაგან მოყვანილი (მონაყოლი) ფაქტები ეჭვს იწვევს, ხოლო რაც შეეხება დამატებით დაკითხვას, მოცემულ შემთხვევაში ხდება იმ გარემოებებისა და ფაქტების დადგენა დაზუსტება, რომელებიც პირეელადი დაკითხვის დროს იქნა მიღებული.

დაკითხვის ძირითადი ამოცანა სწორედ ის არის, რომ დასაკითხი პირისაგან მიღებულ იქნას სწორი და ზუსტი ინფორმაცია მომხდარ ფაქტთან დაკავშირებით. ამ ინფორმაციის მიღება გარკვეულწილად ძნელიც კი არის ცალკეულ შემთხვევებში, თუნდაც მაშინ, როდესაც დასაკითხი პიროვნება აშკარად არ გვაძლევს და არც სურს მოგვცეს ზუსტი ჩვენება.

დაკითხვა, ისევე როგორც გამოძიების მთელი პროცესი, უნდა მიმდინარეობდეს საპროცესო კოდექსთან შესაბამისობაში, მუქარის, ფიზიკური და ფსიქიკური ძალადობის გარეშე. დასაკითხი პირები

(მოწმე, დაშარალებული, ეჭვმიტანილი, ბრალდებული) არსებითად განსხვავდებიან ერთმანეთისგან ფსიქიკური თავისებურებებით, ცხოვრებისეული გამოცდილებებით, განათლებითა და მრავალი სხვა თვისებებით. ასევე სხვადასხვანაირია მათი დამოკიდებულება მომხდარ ფაქტთან და მიმდინარე გამოძიებასთან დაკავშირებით. ასე მაგალითად, მოწმეები და დაშარალებულები ხშირ შემთხვევაში ეხმარებიან გამოძიებას, ანდა არ იჩენენ მაინცდამაინც დიდ ინტერესს მომხდართან დაკავშირებით. ყოველივე ეს თითოეული პიროვნებისადმი, მათი თავისებურებებიდან გამომდინარე, ინდივიდუალურ მიდგომასა და დაკითხვის ტაქტიკური ხერხების გამოყენებას საჭიროებს.

იმისათვის, რომ დაკითხვა წარმატებული იყოს, დამკითხავს უნდა ჰქონდეს ისეთი განსაკუთრებული პიროვნული თვისებები, რომლებიც დასაკითხ პიროვნებებში ნდობის ფაქტორს გამოიწვევნენ. დაკითხვის მწარმოებელი პირი უნდა იყოს ობიექტური, პრინციპული, ტაქტიკური, მომთხოვნი და ყურადღებიანი. არაკორექტული, უხეში დამოკიდებულება მისი მხრიდან, ხშირ შემთხვევაში, მოქმედებს დასაკითხი პიროვნების ფსიქიკაზე, რაც შემდეგში უაყოფითად მოქმედებს მუსტი ჩვენების მიღებაზე.

აღსანიშნავია, რომ დაკითხვის დროს დიდი მნიშვნელობა გააჩნია მეტყველების კულტურას. უნდა ვიცოდეთ, რომ არა მარტო მომკვლევი ან გამომძიებელი სწავლობს დასაკითხი პიროვნების ფსიქიკურ თავისებურებებს, არამედ, თავის მხრივ, დასაკითხიც აკვირდება დამკითხავის თვისებებს.

ნებისმიერ დასაკითხ პიროვნებასთან ურთიერთობისას დაუშვებელია ქედმაღლობა, უხეში მიმართვა, ასევე მისი კანონიერი უფლებების დარღვევაც. მეორეს მხრივ, დაუშვებელია, რომ დასაკითხი პიროვნება გადავიდეს მომკვლევისა და გამომძიებელთან ურთიერთობის არსებულ ზღვარს. ზოგიერთი პირი დაკითხვის დროს იქცევა ისე, რომ დამკითხავს აკარგვინებს წონასწორობას და ნერვიულობას აწყებინებს. იმისათვის, რომ ასეთი ფაქტები არ მოხდეს, საჭიროა თავიდანვე განემარტოს დასაკითხ პირს თავისი უფლება მოვალეობები.

დასაკითხი ყოველთვის უნდა გრძნობდეს, რომ მომკვლევი ან გამომძიებელი არის მშვიდად და მაქსიმალურად ცდილობს სიმართლის დადგენას, იქიდან გამომდინარე, რომ მან კარგად იცის

ის არსებითი ფაქტები და გარემოებები, რომლებსაც პირდაპირი კავშირი აქვს მომსჯარ ფაქტთან.
ამჟამად არსებული საქართველოს სსსკ–ის 298–ე მუხლში ნათქვამია:

1. დასაკითხ პირს უნდა განემარტოს, რა საქმეზეა გამოძახებული, და წინადადება მიეცეს მოყვეს რა იცის საქმის გარემოებათა შესახებ. თავისუფალი თხრობის შეწყვეტა დაუშვებელია, მაგრამ თუ დასაკითხი პირი ლაპარაკობს გარემოებებზე, რომლებიც ამკარად არ ეხება საქმეს, მომკვლევს ან გამომძიებელს შეუძლია მისი შეჩერება.

2. თავისუფალი თხრობის შემდეგ დასაკითხ პირს მისი ჩვენების შევსებისა და დაზუსტების მიზნით შეიძლება დაუსვან კითხვები.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ამავე კოდექსის 299-ე მუხლი კრძალავს მისახვედრი კითხვების დასმას. განვმარტავთ, რომ მისახვედრია კითხვები, რომლებიც პირდაპირ ან არაპირდაპირ მიანიშნებენ მოსალოდნელ პასუხს.

მაშასადამე, თუ დამკითხაეი თავდაპირველად მოისმენს დასაკითხისათვის ცნობილ სრულ ინფორმაციას, შემდეგ კი დაუსვამს სპეციფიურ პასიურ კითხვებს, რომლითაც შეავსებს თავისუფალი თხრობის დროს მიღებულ ინფორმაციას, ის მიიღებს სრულ და სწორ ჩვენებას. ასეთ დროს მოსმენა ისეთივე აუცილებელი და საჭირო ხდება, როგორც თავად კითხვების დასმა.

თავის თავად ცხადია, რომ დიდ სირთულეს წარმოადგენს ეჭვმიტანილებისა და ბრალდებულების დაკითხვა. გამომძიებელი ყოველთვის ისახავს მიზანს, რომ შეძლებისდაგვარად სწრაფად და შეცდომების გარეშე დაადგინოს ჭეშმარიტება არსებულ საქმესთან დაკავშირებით და დახუროს საქმე, ხოლო ბრალდებული, რომელსაც ჩადენილი აქვს დანაშაული, ცდილობს თავი აარიდოს წაყენებულ ბრალდებას და შეიმსუბუქოს სასჯელი. ამისათვის საჭიროა, რომ მომკვლევმა ან გამომძიებელმა შეაგროვოს რაც შეიძლება ბევრი ფაქტი დასაკითხ პიროვნებაზე. ამაზე დამოკიდებულია იმ ტაქტიკური ხერხებისა და თავისებურებების გამოყენება, რომელსაც ადგილი აქვს დაკითხვის დროს. ეს ეხება არამარტო ეჭვმიტანილი და ბრალდებული პირების დაკითხვას, არამედ დაზარალებულებსა და უბრალოდ მოწმეებსაც კი, მათი ცხოვრებისეული და ფსიქოლოგიური თავისებურებების გათვალისწინებით.

§ 2. ინდივიდუალური წარმოდგენები დაკითხვაზე

წარმოდგენები დაკითხვაზე განსხვავებული აქვთ პროფესიონალ გამომძიებლებს, ოპერატიული სამსახურის თანამშრომლებსა და იურისტებს. ეს წარმოდგენები, ანუ მითები ზოგიერთი მრავალწლიანი გამოცდილების მქონე მუშაკის არაპროფესიონალური მუშაობის შედეგად ყალიბდება, რასაც ადგილი აქვს ძალოვან სტრუქტურებში. ხოლო რაც შეეხება დამწყებ გამომძიებლებს, მათ ეს წარმოდგენები უყალიბდებათ ძირითადად მასმედიის, ტელევიზიისა და სხვადასხვა დეტექტური ჟანრის ფილმებისა თუ ნაწარმოებების შეგაელენით. ეს მითები დროთა განმავლობაში ყალიბდება პიროვნების შეხედულებად, რის გამოც ამ საკითხთან დაკავშირებით მათი წარმოდგენის შეცვლა და მოდიფიცირება საკმაოდ რთულია.

თუმცა ძნელი იქნება, მაგრამ ზოგიერთი მცდარი წარმოდგენის შეცვლა აუცილებელია, ვინაიდან ამაზე არის დამოკიდებული პროცესუალურად დაკითხვის სწორად წარმართვის მექანიზმი. ყოველივე ეს შეიძლება შევადაროთ იმ პიროვნების ავტომრბოლელად გადამზადებას, რომელიც მთელი ცხოვრების მანძილზე მართავს ავტომობილს და თელის, რომ ეს საქმე საფუძვლიანად ესმის, მაგრამ, უპირველეს ყოვლისა, საჭირო ხდება მემოხსენებული პიროვნება გადაეჩვიოს და „დაივიწყოს" ზოგიერთი ის მავნე ჩვევა, რითაც ძალიან იწონებს თავს. ამ პიროვნებებისაგან განსხვავებით, ახალბედები გამონაკლისს წარმოადგენენ, თუმცაღა მათაც გარკვეული შეხედულებები გააჩნიათ ავტომობილის მართვაზე.

თემის შემდგომი მიზანიც სწორედ მითებისა თუ სხვადასახვა შეხედულებების ანალიზს ეძღვნება იმ იმედით, რომ განხილული საკითხები გამოასწორებენ მოცემულ პრობლემას.

„დაკითხვა შეუძლებელია ვისწავლოთ თეორიულად". ეს აზრი საკმაო რაოდენობით შეიცავს სიმართლის ელემენტებს, რის გამოც იგი დასამახსოვრებელი ხდება. მართლაც რეალურად დამკითხავი ვერასოდეს დაიხვეწება, თუ არ ჩაატარებს და არ წარუძღვება (წარმართავს) დაკითხვას. თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ მხოლოდ ეს ვერ დახვეწავს დამკითხავს და ვერ შესძენს მას პროფესიონალიზმს. პრაქტიკის სამუალებით რაიმე რომ განამტკიცო და დახვეწო, ჯერ უნდა შეისწავლო საკითხი. ამა თუ იმ საკითხის ფუნდამენტის

გათავისება, მხოლოდ სწაელის სამუალებითაა მესაძლებელი. ზოგიერთ დამკითხავს მუშაობის ოცი წლის სტაჟი აქვს, მაგრამ ზოგიერთებს ერთი წლის გამოცდილება აქვთ ოცჯე გამრაელებული.

ზოგიერთს კეთნია, რომ დაკითხვა არის მომზადებული, ერთმანეთზე მიყოლებული კითხვების სერია. ამ აზრს შეიძლება სოციოლოგები და ამომრჩეველთა სიების შემდგენლები დაეყრდნონ, მაგრამ გამომძიებლები არაეითარ შემთხვევაში. ყველაზე უფრო გამოცდილი დამკითხაეები დაკითხვას მოიხსენიებენ, როგორც „მიზანდასახულ საუბარს". ურთიერთობა ანუ კომუნიკაცია მყარდება საუბრის მეშეეობით, რომელიც ორმხრივი პროცესია.

გასაკეირი არ არის, რომ წარმატებული დაკითხვის ჩატარების საფუძველს წარმოადგენს კომუნიკაბელურობა, ჭეშმარიტი ბრუნვის გამოხატვა ხალხის მიმართ, დახვეწილად და შინაარსიანად მეტყველების უნარი, მაგრამ ამ სხვადასხვა ატრიბუტების ერთმანეთში არევაც შეცდომაა.

დაკითხვას მიზანი უნდა ჰქონდეს, ანუ მიზანმიმართული უნდა იყოს. იმისათვის, რომ დამკითხავმა სწორად განსაზღვროს დაკითხვის მიზანი, საჭიროა იგი კარგად მოემზადოს დაკითხვისათვის, რაც შესაძლებელია მიღწეული იქნეს საქმეზე მის ხელთ არსებული ყველა ინფორმაციის გულმოდგინედ შესწაელის სამუალებით (საქმის არსებითი გარემოებები, მტკიცებულებები, პიროვნებები, რომლებიც უშუალოდ არიან დაკავშირებული კონკრეტულ საქმესთან).

მაგრამ ის აზრიც, რომ გამომძიებელი უნდა ეყრდნობოდეს მხოლოდ ფაქტებს, მცდარია. მეცნიერებისაგან განსხვავებით, რომელიც ინფორმაციას ღებულობს ბიბლიოთეკაში არსებული წიგნებიდან, დამკითხავს ურთიერთობა აქვს ინფორმაციის ისეთ წყაროსთან, რომელსაც გააჩნია გრძნობები და ემოციები. ამ ფაქტის გაუთვალისწინებლობა დაკითხვის ჩაეარდნას განაპირობებს. დასაკითხში პოზიტიური გრძნობების აღძერა, ისეთების, როგორებიცაა: მოეალეობის გრძნობა, სიამაყე, და ა.შ. ამასთან დასაკითხის უარყოფითი გრძნობების ნეიტრალიზება, ისეთები, როგორიცაა შიშის გრძნობა, უნდობლობა – მიუთითებს გამომძიებელს, რომ ეს ხშირად წარმატებული დაკითხვის გასაღებს წარმოადგენს.

თუ საჭირო ემოციონალური მდგომარეობა მიიღწევა, ფაქტები და ინფორმაცია ბუნებრივად, უპრობლემოდ გადმოიცემა დასაკითხის მიერ. სხვა შემთხვევაში ასე არასოდეს ხდება.

ზოგს წარმოუდგენია, რომ მოსმენა ბუნებრივი პროცესია და მეტი არაფერი, მაგრამ გარკვეულწილად გასათვალისწინებელია ის ფაქტიც, რომ დაკითხვის სწორად წარმართვისათვის უმეტეს შემთხვევაში მოსმენა ხელოვნებასაც კი წარმოადგენს. ეს რომ თვალნათლივ წარმოვიდგინოთ, საკმარისია ადამიანებმა გაიხსენონ, ბოლოს როდის წარადგინეს ისინი უცხო საზოგადოებაში, მოკლედ რომ ვთქვათ, სხვადასხვა პიროვნებების გაცნობის შემდეგ თუ ეკითხავთ მას იმათ სახელებს, რომლებიც ეს-ესაა შეხვდნენ, ისინი, ალბათ, გვიპასუხებენ, რომ უბრალოდ ვერ იხსენებენ მათ სახელებს. ეს სწორი არ არის, მათ არ დაეიწყებიათ, უბრალოდ, არც არასოდეს გაუგიათ სახელები.

აქედან გამომდინარე, ნათქვამის გაგებას, შეცნობას, დამახსოვრებას სჭირდება გულისყურით მოსმენა და გარკვეული გონებრივი ძალდატანებაც, სწორედ ამის იგნორირება იწვევს ზოგიერთი დამკითხავის ჩავარდნას დაკითხვის დროს.

არის შემთხვევა, როცა ჩვენების უფრო სრულად და ზუსტად ფიქსირებისათვის ბევრი დამკითხავი ჩანაწერების გაკეთებას პირველხარისხოვან მნიშვნელობას ანიჭებს და ღებულობს გადაწყვეტილებას სიტყვასიტყვით ჩაიწეროს ის, რასაც დასაკითხი ამბობს და ამას დაკითხვის პროცესის დროს აკეთებს. ბუნებრივია, ეს აფერხებს საუბარს, არღვევს დამყარებულ ფსიქოლოგიურ კონტაქტს და ასუსტებს გამომძიებლის შესაძლებლობას დააკვირდეს დასაკითხის ქცევას, რაც ძალიან მნიშვნელოვანია დაკითხვის დროს. ამის შედეგად სასებია ცუდი ჩანაწერები. ასეთი ჩანაწერების თავიდან ასაცილებლად აუცილებელია, გაანალიზებული და განხილული იქნას ყველაფერი, რაც დასაკითხმა განაცხადა დაკითხვის პროცესში. ეს ყველაფერი დასაკითხის თანდასწრებით უნდა მოხდეს, ვინაიდან თავიდან იქნას აცილებული იმ ინფორმაციის შელამაზება, რომელიც მიღებული იქნა დაკითხვის პროცესში.

ამბობენ, რომ დამკითხავი უნდა დომინირებდეს და აკონტროლებდეს სიტუაციას. ფაქტობრივად ეს ასეც უნდა იყოს, მაგრამ შეცდომა მდგომარეობს არა თვით ზემოაღნიშნულ პრინციპში, არამედ მის ინტერპრეტაციაში. ახალბედა გამომძიებლის ინსტრუქტირება იმის

შესახებ, რომ ის უნდა დომინირებდეს, ძალზე ფრთხილად უნდა მოხდეს, წინააღმდეგ შემთხვევაში ეს შესაძლოა სხვანაირად იქნას აღქმული ან გაგებული და შასაბამისი არასასურველი შედეგი მოჰყვეს, რაც გამოიხატება ძირითადად უფლებამოსილების გადამეტებაში. მაშასადამე, დამკითხავი ხშირ შემთხვევაში სიტუაციას უნდა აკონტროლებდეს არა მუქარის საშუალებით, არამედ დაკითხვის დროს წყნარი ტონითა და თავდაჯერებულობით.

კარგად და საფუძვლიანად მომზადებული კითხვები, რომელიც გამიზნულია ტყუილის მთქმელის თავისივე სიტყვებში გამოჭერისათვის, ჯვარედინი დაკითხვის არსს წარმოადგენს. ზოგი-ერთი პროფესიონალი მართლაც დახელოვნებულია ამ საკითხში და ახერხებს გამოააშკარაოს ჩვენების მიმცემის ტყუილი. მიუხედავად იმისა, რომ ამ პროცესს გააჩნია უამრავი დადებითი მხარე, დაკითხვასთან მისი გაიგივება მაინც არ შეიძლება. ჯვარედინი დაკითხვის დროს შესაძლებელია დამკითხავი დარწმუნდეს დასაკითხის ბრალეულობაში ან სხვა დაარწმუნოს ამაში, მაგრამ ძალიან იშვიათია მისგან აღიარების მიღება. ეს იმიტომ ხდება, რომ ადამიანები, მათი ფსიქოლოგიიდან გამომდინარე, არ აღიარებენ დანაშაულს მხოლოდ დასმული კითხვების შედეგად, არამედ აღიარებენ დანაშაულს იმიტომ, რომ დამკითხავმა მისცა მას ამისთეის საჭირო მიზეზი.

ჯვარედინ დაკითხვასა და დაკითხვას შორის სხვაობის არ ცოდნას დამკითხავი ხშირად მიჰყავს დაკითხვის ჩაგდებამდე. წარმოიდგინეთ დამკითხავი, რომელიც მუდმივად უმეორებს დასაკითხს შეკითხვას, ჩაიდინა თუ არა მან დანაშაული, ხოლო დასაკითხი, რაღა თქმა უნდა, მუდმივად უარყოფს ამას.

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან შეიძლება დაეასკვნათ, რომ მიუხედავად ღღეანდელი მსოფლიო უახლესი ტექნოლოგიური მიღწევებისა, რომელთაგანაც ბევრმა სამართალდამცავ სტრუქტურებშიც შეაღწია და მათი დანაშაულთან ბრძოლის ერთ–ერთ საშუალება წარმოადგინა, უამრავი დანაშაულის გამოკვლევა მაინც ცოცხალ ადამიანთან არის დაკავშირებული და ამ საშუალებების ეფექტურად გამოყენებისათვის საჭიროა, რომ გამომძიებლები კარგი დამკითხავები იყვნენ. უნდა აღინიშნოს, რომ მხოლოდ პრაქტიკა არ განამტკიცებს პროფესიონალიზმს – ვარჯიში და სწავლა მუდამ აუცილებელია.

§ 3. დაკითხვა, როგორც შესწავლის ობიექტი

დაკითხვა, როგორც უკვე აღენიშნეთ, კომუნიკაციის ერთ-ერთი ფორმაა, რომელიც ფართოდ გამოიყენება სამართალდამცავების მიერ. მოწმისაგან ინფორმაციის მიღება, ან დანაშაულის ჩამდენისაგან აღიარება, დიდად არის დამოკიდებული დაკითხვის სწორად ორგანიზებასა და ჩატარებაზე. დაკითხვის არასწორად წარმართვამ შესაძლოა უარყოფითი შედეგი გამოიწვიოს დაკითხვაში მონაწილე ყველა მხარისათვის. ამ მხარეებს კი წარმოადგენენ: მოწმეები, დაზარალებულები, ეჭვმიტანილები, გამომძიებლები, პოლიციელები და სახვადასხვა ძალოვანი სტრუქტურების წარმომადგენლები, რომლებსაც დაკითხვასა და გამოკითხვაში მონაწილეობის პროცესუალური უფლება გააჩნიათ.

არსებობს გარკვეული წესები, რომლებიც დამკითხავმა დაკითხვის წარმოებისას არ უნდა დაარღვიოს. ამ წესების გათვალისება და თანმიმდევრობით შესრულება მომკელევს უამრავ პრობლემას ააცილებს, რომელიც ჩვეულებრივ თავს იჩენს არასწორი დაკითხვის დროს.

დავიწყოთ ზოგადად, ეტაპობრივად ჯერ იმ უმარტივესი საერთო წესების განხილვით, რომლის მონაწილეც შესაძლებელია გახდეს ყველა კატეგორიის დასაკითხი პიროვნება, მაგალითად მოწმე, დაზარალებული, ეჭვმიტანილი. შემდგომში განვიხილოთ შემთხვევები, როდესაც საქმე გვაქვს ცრუ მოწმესთან, ცრუ დაზარალებულთან, რომლებიც შესაძლებელია შემდგომში ეჭვმიტანილებიც გახდნენ. და ბოლოს, განვიხილავთ ისეთ რთულ კატეგორიებს, როგორებიც არიან უშუალოდ დასაკითხი დამნაშავეები.

აქვე გავითვალისწინოთ ისიც, რომ გარკვეული საკითხი, ზოგიერთი პრობლემის გადაწყვეტისათვის შესაძლებელია გამეორდეს, მაგრამ ასეთი სახით მასალის გადმოცემა ხელს უწყობს მკითხველს უკეთ დაეუფლოს დაკითხვის ხელოვნებას.

თავი II. დაკითხვა უკონფლიქტო სიტუაციებში

§ 1. წარმატებული დაკითხვა.

შეადგინეთ მოქმედების გეგმა - გამომძიებელმა უნდა განსაზღვროს დაკითხვის დრო და მოამზადოს კითხვები, რომლებიც დაეხმარება გამოძიებისათვის საინტერესო ფაქტების შესახებ სრული ინფორმაციის მიღებაში. გამომძიებელმა უნდა შეისწავლოს საქმესთან დაკავშირებული ყველა გარემოება, რომლებიც მას დაკითხვის წარმართვისას დასჭირდება.

პირადად უხელმძღვანელეთ დაკითხვას და აარიდეთ მას ხელისშემშლელი ფაქტორები.

გაუადვილეთ დასაკითხს თქვენთან ურთიერთობა - ემოცია და სტრესი დიდ როლს თამაშობს დაკითხვაში და დამკითხავს, ანუ თქვენ, გაგიჭირდებათ ნევროზულ პიროვნებასთან ურთიერთობა. გამოკითხვა შეიძლება ნაკლებადმნიშვნელოვანი საკითხითაც დაიწყოთ სიტუაციის განსამუსტად.

მიეცით უფლება დასაკითხს ისაუბროს - ერთ-ერთი უღიდესი შეცდომა, რომელიც, შესაძლოა გამომძიებელმა დაუშვას, ბევრი ლაპარაკია. დანაშაულის შესახებ ინფორმაციის მიღების წყაროს სწორედ დასაკითხის საუბარი წარმოადგენს.

გაითვალისწინეთ კითხვების სწორად დასმის ტექნიკა - ცოდნა, თუ როგორ უნდა დაესვათ შეკითხვა, ისევე აუცილებელია, როგორც იმის ცოდნა, თუ რა უნდა ეკითხოთ. აუცილებელია, რომ კითხვები გასაგები იყოს. ეს შესაძლებლობას აძლევს დასაკითხს, რომ კონცენტრაცია გააკეთოს პასუხებზე და არა იმაზე, რომ გაშიფროს თუ რას ნიშნავენ ისინი.

კითხვები ფრთხილად შეარჩიეთ - არ გამოიყენოთ კითხვები, რომლებზეც მოკლე პასუხების გაცემაა შესაძლებელი, როგორებიცაა – „დიახ" ან „არა". დასვით ისეთი კითხვები, რომლებიც აიძულებს დასაკითხს გაიმოსცეს ყველაფერი, რაც მოვლენის შესახებ იცის. მაგალითად: დანაშაულის თვითმხილველი მოწმის დაკითხვის დროს, გამომძიებელმა უნდა სთხოვოს დასაკითხს თავისი სიტყვებით გადმოსცეს ის, რაც ნახა. ეს შესაძლებლობას აძლევს დამკითხავს უკეთ განსაზღვროს მიღებული ინფორმაციის საიმედობა.

მისახვედრი კითხვები, რომლებიც თავის თავში პასუხს აგარებენ და ასევე შთამაგონებელი კითხვები, ისინი, რომლებიც აიძულებს დასაკითხს ორიდან ნაკლებად ცუდი პასუხი შეარჩიოს, საერთოდ არ უნდა დაისვას, ვინაიდან მოწმე ხშირ შემთხვევაში ხედება, თუ როგორი პასუხის გაგონებას არჩევს გამომძიებელი.

იყავი კარგი მსმენელი - კარგი დამკითხავი არის კარგი მსმენელი. გამომძიებელი კონცენტრირებას უნდა აკეთებდეს არა მხოლოდ იმაზე, თუ რას ეკითხება დასაკითხს, არამედ იმაზეც, თუ როგორ ეკითხება. დამკითხავი არ უნდა გადავიდეს შემდეგ შეკითხვაზე, სანამ დასაკითხი არ დაასრულებს საუბარს. დაუშვებელია უკმაყოფილების ხმამაღლა გამოხატვა როგორიც არ უნდა იყოს პასუხი.

ნუ გახდით მიღებულ პასუხს პრობლემად – დამკითხავმა არ უნდა გამოხატოს უკმაყოფილებას როგორიც არ უნდა იყოს პასუხი, აუცილებელია შეიკავოს თავი ემოციებისაგან და არ მისცეს უფლება გამომეღავდნენ გარე სამყაროში, რითაც ხელს შეუშლიან დაკითხვის პროცესს.

დაკითხვის დროს ზოგიერთი ადამიანი ცდილობს თავი აარიდოს დასმულ კითხვაზე პასუხის გაცემას. კარგი მომზადება, ანუ ის, რაზეც ამ თემის დასაწყისში ვთქვით, შეიძლება ითქვას, რომ გასაღებს წარმოადგენს დაკითხვაზე კონტროლის შენარჩუნებისათვის და დასაკითხის დასარწმუნებლად, რომ იგი ეერაფერს გახდება.

გააკეთე მოკლე ჩანაწერები – ეს შესაძლებლობას აძლევს დამკითხავს გაიხსენოს მნიშვნელოვანი დეტალები, რომლებიც დაკითხვის დროს მიიღო. თუმცა აღსანიშნავია, რომ ჩანაწერების გაკეთების დროს თვალის კონტაქტი დასაკითხთან არ უნდა დაიკარგოს.

დაამთავრეთ დაკითხვა შესაფერისად - დამკითხავის მოვალეობათა ნუსხაში ასევე შედის დაკითხვის დამთავრების სიგნალის გაცემაც. ეს შეიძლება გამოისახოს ფეხზე წამოდგომით, ან უბრალოდ იმის გამოცხადებით, რომ დაკითხვა დამთავრებულია.

მოახდინეთ დაკითხვის ფიქსაცია დაკითხვის დამთავრებისთანავე – ეს ეხმარება დამკითხავს გაიხსენოს მნიშვნელოვანი ინფორმაცია. მხოლოდ ამის შემდეგ არის შესაძლებელი დასაკითხს დაესვას

კითხვები, რომლებიც შეაფასებენ თავისუფალი თხრობის შედეგად გადმოცემულ ინფორმაციას.

ისწავლე გამოცდილებიდან – კრიტიკა ყველაზე კარგი საშუალებაა აღმოვაჩინოთ დასახვეწი მხარეები.

ამ მარტივი წესების დამახსოვრება აუცილებელია დაკითხვის სწორად გაძღოლისა და ჩატარებისათვის. მართალია, მათ არ შეუძლიათ აღმოფხვრან ყველა ის პრობლემა, რომელიც დაკითხვის დროს წამოიჭრება, მაგრამ ისინი გარკვეულწილად განაპირობებენ წარმატებული დაკითხვის ჩატარებას.

§ 2. დაკითხვისას მონაყოლი ამბის დამახსოვრება და მისი აცილება

როგორც ვთქვით, ინფორმაციის ძირითადი ნაწილი თავისუფალი თხრობის შედეგად მიიღება, მაგრამ თავისთავად წარმოიშობა კითხვა: მაშინ რაღა ეფექტი და დატვირთვა აქვს კითხვების დასმას?. მეცნიერულმა კვლევებმა აჩვენა, რომ ზოგიერთმა კითხვამ შესაძლოა დაამახინჯოს არა მხოლოდ პასუხი, არამედ თვით ადამიანის მეხსიერებაში შენახული ინფორმაცია.

რამდენად მთამაგონებელი შეიძლება იყოს კითხვა და რამდენად შეიძლება მოექცეს ადამიანი მისივალენის ქვეშ ძნელი სათქმელია, მაგრამ თუ მოწმე თავისუფალი თხრობის საშუალებით გადმოსცემს ფაქტებს, მიღებული ინფორმაცია უფრო ზუსტი და სწორი იქნება. ბოლო 70 წლის მანძილზე ჩატარებულმა მეცნიერულმა კვლევებმა აჩვენა, რომ დაკითხვის (ანუ კითხვების დასმის) საშუალებით მიღებული ინფორმაცია უფრო სრულია, მაგრამ თავისუფალი თხრობის ფორმით მიღებული ინფორმაცია უფრო ზუსტი და სწორია. ამ დასკვნის გაკეთების საფუძველს კი შემდეგი გარემოება იძლევა: როდესაც ადამიანი იძულებულია დასმულ სპეციფიურ შეკითხვებს უპასუხოს მათი სიზუსტე ირღვევა, თანაც ზოგიერთი კითხვა არღვევს მათ სისწორეს.

თუ დამკითხავი თავდაპირველად მოისმენს მოწმისათვის ცნობილ სრულ ინფორმაციას, შემდეგ კი დაუსვამს სპეციფიურ პასიურ კითხ-

ეებს, რომლითაც შეაქსებს თავისუფალი თსრობის დროს მიღებულ ცნობებს, ის მიიღებს სრულ და სწორ ჩვენებას. ასეთ დროს მოსმენაც ისეთივე აუცილებელი და საჭირო ხდება, როგორც თავად კითხვების დასმა. ამიტომ უმთავრესია დამკითხავმა წინასწარ გამოავლინოს ის სპეციფიური კითხვები, რომლებიც გაართულებენ დასაკითხთან ურთიერთობას და რთული გასაგები გახდება მისთვის. შესაბამისად, ასეთ კითხვებზე სწორი პასუხის გაცემაც უკეე სირთულეს წარმოადგენს.

აღსანიშნავია, რომ ზოგჯერ კითხვები ემყარება ძირითადად დამკითხავის გაცნობიერებულობას მოვლენასთან დაკავშირებით და გარკეეულწილად შთაგონების ელემენტებით ხასიათდება, რადგან ეფუძნება დამკითხავის წარმოდგენას იმაზე, რაც მოხდა. აქედან გამომდინარე უნდა გაკეთდეს დასკვნა:

პირველი – დაკითხვა უნდა აღბეჭდავდეს მოწმის მოსაზრებას და არა დამკითხავისას. თუ ეს ასე არ არის, ის გარკეეულწილად სიძნელეებს შეუქმნის დამკითხავს, რადგანაც მოწმის ნამდვილი მოსაზრება ჯვარედინი დაკითხვის დროს გამოჩნდება სასამართლო პროცესზე.

მეორე – ასეთმა მიდგომამ შესაძლოა დაამახინჯოს მიღებული ინფორმაცია იმისდა მიხედეით, თუ რამდენად შთამაგონებელია სპეციფიური კითხვა.

მესამე – მოწმისაგან ამ გზით მიღებული ინფორმაცია შეზღუდულია.

ამაეე დროს კითხვების გრძელმა სერიამ მოწმეს შესაძლოა აფიქრებინოს, რომ მხოლოდ განსაზღვრული ცნობებია საჭირო და არა თავისუფალი ინფორმაცია.

ასეეე თუ დამკითხავი მომზადებულ შეკითხვებზე გააკეთებს კონცენტრირებას, დამოუკიდებელი ინფორმაციიდან რაიმეს გაგება შეუძლებელი გახდება.

აქედან გამომდინარე, იმისდა მისედეით, თუ რამდენად ნაკლები შთაგონების მქონე კითხვაა დასმული, მოწმე ისე გრძნობს თავს, თითქოს ყველაფერი რასაც იტყვის, მნიშვნელოვანია. სწორედ ასეთი ინფორმაცია აქცევს დაკითხვას უფრო სრულ და ზუსტ კატეგორიად.

§ 3. თავისუფალი თხრობისა და მოსმენის აუცილებლობა

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, შეიძლება გავაკეთოთ დასკვნა, რომ დაკითხვის დროს უფრო სრული და ზუსტი ინფორმაციის მიღება მხოლოდ მოსმენის გზითაა შესაძლებელი. გაცნობის, ანუ ფორმალობის შემდეგ, დამკითხავმა უნდა იკითხოს „რა მოხდა?". რის შემდეგაც დასაკითხს სანყრძლიეი დროის განმავლობაში უნდა უსმინოს გულისყურით, რაც შესაძლებლობას აძლევს პიროვნებას გაღმოსცეს მთელი ისტორია იმეეარად, როგორც დაინახა, ანდა მოისმინა. თუ დამკითხავი ცოგაოღენი ინტერესით მაინც უსმენს დასაკითხს, ეს უკვე აისახება დაკითხვაზე. მხოლოდ მას შემდეგ, რაც მთელი მოელენა გაღმოცემული იქნება თავისუფალი თხრობის პროცესის საშუალებით, შეჩერებების გარეშე, დასაშვები იქნება სპეციფიური კითხვების დასმაც. ეს კითხვები უნდა ავსებდნენ თავისუფალი თხრობის შედეგად გაღმოცემულ ინფორმაციას და ბოლოს უნდა დაისვას ის კითხვები, რომლებიც დამკითხავს წინასწარ ექნება მომზადებული.

მოსმენისას ერთ –ერთ აუცილებელ პირობას წარმოადგენს დამკითხავის ქცევა. იმისათვის, რომ სრულად მივიღოთ ის ინფორმაცია, რომელსაც იხსენებს დასაკითხი პიროვნება, უნდა უსმინოთ აქტიურად და არა პასიურად.

კარგი მოსმენა საკმაოდ რთულია. მსმენელის ქცევა, როგორიცაა: სხეულის მოძრაობა, თვალებით კონტაქტი, სახის გამომეტყველება, უნდა აგრძნობინებდეს მოწმეს, რომ დამკითხავი დაინტერესებულია მისი მონათხრობით, ისევე, როგორც მისი პიროვნებით. მოსაუბრისაკენ გადახრა ატარებს დაინტერესებულობის არავერბალურ სიგნალს, იმ დროსაც კი თუ მოსმენილ ინფორმაციას საერთოდაც არ მოვყავართ აღტაცებაში. ხმის ტონის, სახის გამომეტყველებისა და სხეულის მოძრაობის საშუალებით, დამკითხავმა შეიძლება გასცეს ემოციები (ურწმუნობის, იმედგაცრუების) , რამაც შესაძლოა გაართულოს დასაკითხთან ურთიერთობა და მიუდგომელი გახადოს ის.

§ 4. ავიცილოთ დესტრუქცია

ადამიანების უმრაელესობა წუთში 125 სიტყვას ამბობს. ეს გაცილებით უფრო დაბალი სიჩქარეა იმასთან შედარებით, ვიღრე ტვინს შეუძლია აღიქვას. ცუდი მსმენელები ოცნებობენ და სხვა რამეებზე ფიქრობენ, იმის მაგიერად, რომ დაუფიქრდნენ და გააანალიზონ ნათქვამი. მაშინ, როდესაც მსმენელი ფიქრობს ჩართო თუ არა დამცაეი საშუალება აეტომობილზე, მოწმემ ან ეჭვმიტანილმა შესაძლოა რაიმე საინტერესო თქვას. ეს ფრაზა შესაძლოა მხოლოდ ერთხელ ითქვას იმ დროს, როდესაც მსმენელი სულ სხვა რამეზე ფიქრობს, ის შესაძლოა შეიცავდეს მნიშვნელოვან მტკიცებულებას, მაგრამ გამოუკელეეელი დარჩეს იმის გამო, რომ დამკითხავი თვლემს.

მოსმენის დროს კონცენტრაციის ხელშეწყობის მიზნით, მსმენელმა ფიქრისათვის უნდა გამოიყენოს დროის მცირე მონაკეეთი, რათა ფორმულირება გაუკეთოს მოსაუბრის იდეებს, მოსაზრებებს და ლოგიკურად მიუერთოს ინფორმაცია მანამდე თქმულს. მან ასევე თავი უნდა შეიკაეოს გადმოცემულის (მტკიცებულებების) აწონდაწონეისაგან მანამ, სანამ სრული ინფორმაცია არ ექნება მიღებული დასაკითხი პირისაგან. გარკეეული ტენდენცია შეინიშნება იმისა, რომ გაანალიზებულ იქნეს ნათქვამი მანამ, სანამ მიღებული (გაგებული) იქნება მონათხრობის სრული არსი. გულითად მოსმენას უნდა მოჰყვეს კითხვები, რომლის საშუალებითაც შესაძლებელი გახდება სიცრუის გამიჯენა სიმართლისაგან.

მაჯის საათზე ყურება, შესაძლოა, იყოს კარგი სმენის ჩვეეების დამრღვეეი. „მოდი, საქმეზე გადავიდეთ", „თქეი ის, რაც მთავარია", „მითხარი ის, რაც ბოლოს იყო", ანდა მოუთმენლობის გამოხატვის სხვა ფორმებმა შესაძლოა გამორიცხოს უამრავი მნიშვნელოვანი დეტალი ნებისმიერი დაკითხეიდან. იმის ცოდნა „რაც ბოლოს იყო" უადგილო იქნება, თუ მას წინ არ უსწრებს ახსნა იმისა, რაც ხდებოდა მანამ.

წინასწარ მომზადებულ შეკითხვებზე, ფიქრმა, შესაძლოა შეასუსტოს ყურადღების კონცენტრაცია. ამ დროს დამკითხავი ხშირად უფრო იმაზე ფიქრობს, თუ რა უნდა ჰკითხოს ამა თუ იმ კითხეის შერე, და არა იმაზე, რომ მოუსმინოს დასაკითხს და გააანალიზოს მისი ნათქვამი. ზოგიერთი კითხეა, რომელიც უფრო გასაგებს ხდის მოწმის მონათხრობს, შესაძლოა ჩამოყალიბდეს მხოლოდ შესაბამისი მოსმენის შედეგად.

§ 5. დაკითხვისას შემთხვევის ადგილისა და დროის შაქტორები

მოწმის მიერ თავისუფალი თხრობის პროცესში დამკითხავს თანდათან გონებაში უნდა ჩამოუყალიბდეს დროის ჩარჩოები (დანაშაულის ჩადენის პროცესის დრო), შემდეგ კი უნდა განამტკიცოს ის თავისუფალი თხრობის დასრულების შემდეგ კითხვების დასმის საშუალებით. შემთხვევის ადგილის რუქა ასევე საჭიროა, რომელზეც აღნიშნული უნდა იყოს ყველა მოწმის, ეჭვმიტანილის, იარაღის, მანქანების და ა. შ. მდებარეობა. ასევე უნდა აისახოს მათი გადაადგილების მიმართულებები ისე, როგორც ამას ადგილი ჰქონდა თავად მოვლენისას. დაკვირვებებმა აჩვენა, რომ ექსპერიმენტების დროს, ისინი, ვინც ამ გარემოებას უგულვებელყოფენ, ხშირად კარგავენ ძალზე საჭირო ინფორმაციას. მოსმენა დროის ჩარჩოებისა და ადგილმდებარეობის კონტექსტის გათვალისწინებით შესანიშნავი საშუალებაა იმისათვის, რომ აიწონ-დაიწონოს სისწორე და სიზუსტე, როგორც მოწმეების, ასევე ეჭვმიტანილების ჩვენებებიდან, რადგანაც დროისა და ადგილმდებარეობის შესახებ სიცრუის დადგენა ძალიან მარტივია. დროისა და სიერცის შესახებ მოტყუება კიდევ უფრო რთულდება დამატებითი და განმეორებითი დაკითხვების დროს. ბევრ პიროვნებას აეიწყდება ნათქვამი ტყუილი.

§ 6. ემოციების, იდეების, შაქტების გაგება

ზოგიერთ დასაკითხ პიროვნებას სურს, რომ დამკითხავებმა გაიგონ მათი ემოციები, იდეები, პოზიცია თუ დამოკიდებულება სხვადასხვა მოვლენასთან დაკავშირებით. შესაბამისად ისინი შაქტებს იყენებენ მხოლოდ თავიანთი იდეების მხარდასაჭერად. ერთავად რა მოწმეს ნებას თავისუფალი თხრობის მეშვეობით ჩამოაყალიბოს აზრი, საშუალება გვეძლევა გაეიგოთ მისი მოსაზრება და შეხედულება უფრო სწორად და სრულად. მით უმეტეს, ასეთ დროს ის მოვლენებს ნაკლები დამახინჯებით (შელამაზების გარეშე) გადმოსცემს.

დაკითხვის დროს ერთ-ერთ დიდმნიშვნელოვან მომენტს წარმოადგენს მოწმის ან სხვა სუბიექტის კითხვების მოსმენა. უკმაყოფილო მოწმეებს ხშირად სურთ იცოდნენ თუ სად აღმოაჩინეს, ან სად შეიძლება აღმოაჩინონ გატაცებული საქონელი და სად ან როდის

უნდა გამოცხადდნენ ჩვენების მისაცემად. დამკითხავი, რომელსაც არასაკმარისი მოთმინება გააჩნია, ასეთ დროს დაკითხვას არაპროდუქტიულს ხდის, რადგან მოწმეს ფაქტობრიეად უფრო აჯიუტებს, უგულებელყოფს რა მის მეკითხვას.

§ 7. არავერბალური ინფორმაციები (გზავნილები)

სიტყვები პიროვნების მიერ გადმოცემული მთლიანი ინფორმაციის მხოლოდ ნაწილს გადმოსცემენ. ინფორმაციის 65% არაევერბალურია. ვერბალური ლათინური სიტყვაა და ზეპირს ნიშნავს ე.ი. მხოლოდ სიტყვებით ნათქვამს, სოლო არაევერბალური, არაზეპირს, ჩვენს შემთხვევაში ეს ადამიანის ქცევებით, ტონით, მიმიკით, ჟესტიკულაციით მოწოდებული ინფორმაციაა, მას სიტყვიერი პორტრეტის მეთოდიკაში დინამიკურ ნიშნებს უწოდებენ. პოპულარულ სამეცნიერო ლიტერატურაში იგი არაევერბალური გზავნილების (მესიჯების) სახელითაა ცნობილი.

ამიტომ კარგად მოსმენაში იგულისხმება, ის, რომ დამკითხავი უნდა ისმენდეს არა მხოლოდ იმ ინფორმაციას, რომელიც სიტყვებით გადმოიცემა, არამედ უნდა ჩაწვდეს მათ მნიშვნელობას, უნდა დაუკვირდეს ხმის ტონს, აფიქსიროს თვალების მოძრაობა, სახის გამომეტყველება, სხეულის და კიდურების მოძრაობა, ჩაცმულობაც კი.

ემოცია, დამოკიდებულება სხვადასხვა მოვლენებთან (პოზიცია, შესედულება), ჩვეულებრივ გამოიხატება არაევერბალური გზავნილებით და ხშირად მათი გადმოცემა მხოლოდ სიტყვებით ძალიან რთულია. მაგალითად, მსმენელმა შესაძლოა თქვას, "მე ძალიან მაინტერესებს ის, რასაც თქვენ ამბობთ", მაგრამ თუ ამას არ მოჰყვა შესაბამისი სახის გამომეტყველება, არ იქნა თქმული შესაბამისი ტონით, არ ახლდა სხეულის ან კიდურების შესაბამისი მოძრაობა, შემოთქმული ნაკლები ინტერესის გამომხატველი იქნება და რაღათქმა უნდა ის ვერ დაარწმუნებს სუბიექტს, რომ მისი ნათქვამი მართლა აინტერესებს ვინმეს.

იმ დროს, როდესაც გამოუცდელმა დამკვირვებელმა შესაძლოა შემთხვევით აღმოაჩინოს სიცრუე ნათქვამში, არსებობენ პირები,

რომელთა საქმიანობაც დაკავშირებულია სიცრუის აღმოჩენასთან და გაცილებით უფრო გაწაფულები არიან არაეერბალური გზავნილებების საშუალებით სიცრუის დადგენაში, ეიღრე გამოუცდელები. პოლიგრაფისტები ხშირად თავიანთი ტექნიკური საშუალებების (მოწყობილობების, აპარატურის) დაუსმარებლადაც აღვილად ახერხებენ ნათქვამში სიცრუის აღმოჩენას (დეტექტირებას), მხოლოდ დაკვირეების და გულისყურით მოსმენის საშუალებით. პროფესიონალი ბანქოს მოთამაშეები ასეეე გაწაფულნი არიან სიცრუის დეტექტირების თვალსაზრისით. სწორედ ადამიანში მიმდინარე ფსიქოლოგიური პროცესების უკეთ აღქმის შესაძლებლობა განასხვავებს მათ არაპროფესიონალებისაგან.

კელეებმა აჩეენა, რომ ისინი ეინც ცრუობენ, ერიდებიან თვალებით კონტაქტს, ნაკლებად ამოძრავებენ თავს, მეტყეელებაში შეიმჩნევა ბევრი შეცდომა, ლაპარაკის სიჩქარე შედარებით დაბალია. ფეხის ტერფები ხშირად ყველაზე უფრო კარგ საშუალებად გეეელინება სიცრუის აღმოჩენის (დეტექტირების) თვალსაზრისით, შემდეგ კი ხელები და სასის გამომეტყველება. უნდა აღინიშნოს, რომ სახის გამომეტყველების საშუალებით სიცრუის დეტექტირება, სხვა წყაროებთან შედარებით, რთუ-ლია. სიცრუის გამოყონვა სახის გამომეტყველებაში შესაძლებელია გამოიხატოს თვალების წამიერი გაფართოებით. სახის გამომეტყველებაში მიკროცვლილებების შემჩნევა მაშინვე უნდა მოსდეს, სხვა შემთხვეევაში სუბიექტი ასერხებს მათ მასკირებას (დაფარვას). ლიტერატურიდან მრავალი მარტივი წესის შესწავლაა შესაძლებელი, რომლებიც ესება არაეერბალურ კომუნიკაციას. მსმენელი, დამკითხავი ყოველთვის ყურადღებით უნდა იყოს, რომ შეამჩნიოს არაეერბალური გზავნილები. მან უნდა იცოდეს ამ არაეერბალური ნიშნების რაობა და უნდა შეეძლოს შეიცნოს და გააანალიზოს ისინი.

ნორმიდან გადახვეევაც შესაძლებელია, სიცრუის მანიშნებელი იყოს. თუ დამკითხავი კარგად დააკვირდება დასაკითხის ქცეევის ნორმებს დაკითხვის საწყის ეტაპზე, იმ დროს, როდესაც ხდება "შაბლონური" (უბრალო) შეკითხვების დასმა და რომლებზეც მოსალოდნელია სწორი პასუხის მიღება, მაშინ ადვილი შესამჩნევი გახდება მისთვის ქცევაში ცვლილება, როდესაც დასაკითხს დაუსვამს კრიტიკულ შეკითხვებს (რომლებზეც მოსალოდნელია, რომ დასაკითხი იცრუებს). პიროენების თავდაპირეელი ქცეევის ნორმიდან გადახრა მისი სიცრუის მანიშნებელია. არაეერბალური და ეერბალური ნიშნების არდამთხვეევაც ასეეე სიცრუის მანიშნებელია. მაგალითად: ზრდი-

ლობიანი სიტყვების გამოყენება გაბრაზებული ხმის ტონის თანხ
ლებით.

კომუნიკაციების კვლევებმა აჩვენა, რომ ეჭვის წარმომქმნელი
ისეთი მომენტები, როგორიცაა დაკითხვის დროს სუბიექტის მიერ
უკიდურესი უხეშობა ან პირიქით, ისე მოქცევა, თითქოს ძალზე
მოხარულია, დაკითხვაზე რომ იმყოფება. საეჭვოა ისეთი პასუხები
რომლებიც ან ძალიან მოკლეა ან ძალიან ვრცელი.

კომუნიკაციის სხვადასხვა არხების კონტროლი, ერთსა და იმავე
დროს, ძალიან რთულია. ამიტომ ამ საკითხზე შემდგომშიც გავამახ-
ვილებთ ყურადღებას.

ყველა ჩვენგანშია საშინელი მიდრეკილება რჩევების მიცემისა და
კრიტიკისაკენ. ეს ამახინჯებს მოწმისა თუ ეჭვიტანილისაგან მიღე-
ბულ ინფორმაციას.

§ 8. ჩვენების გადამოწმება ანუ პერეფრაზირება

საიდან შეიძლება გაიგოს დამკითხავმა, რომ მოწმის ჩვენება ზუს-
ტად არის დაფიქსირებული? იმდენად, რამდენადაც გამომძიებელი
შეჩვეულია ჩვენების ფიქსირების დროს შეამოკლოს სიტყვები,
ხშირად დაფიქსირებული ინფორმაცია საკმაოდ განსხვავდება იმის-
გან, რაც ფაქტობრივად მოწმემ თქვა.

ყველა ჩვენგანი სხვადასხვა სიტყვებს ვიყენებთ ჩვენი სათქმელის
გამოსახატად, გაგვაჩნია განსხვავებული შეხედულება სხვადასხვა
მოვლენებთან დაკავშირებით, ხშირად ჩვენი შეხედულებები ასახვას
პოულობენ მოწმისაგან მიღებული ინფორმაციის ფიქსირებულ
ფორმაში. არსებობს ერთადერთი გზა იმისათვის, რომ დამკითხა-
ვის შეხედულებები და ლექსიკა არ აღმოჩნდეს ჩვენების
დაფიქსირებულ ვარიანტში. ეს არის ჩვენების ჩანაწერის დასაკითხ-
ისთვის წაკითხვა და გადამოწმება, (პერეფრაზირება). პერე-
ფრაზირება უნდა გაგრძელდეს მანამ, სანამ დასაკითხი სრულად არ
დაეთანხმება იმას, რაც დაფიქსირებულია და არ აღნიშნავს, რომ
სწორედ ისე წერია, როგორც ის ამბობდა და გულისხმობდა.

ამ მეთოდის გამოყენებით დამკითხავი იღებს ზუსტ ინფორმაციას და დასაკითხიც რწმუნდება იმაში, რომ მისი ინფორმაცია სწორად იქნა მიღებული, გაგებული და დაფიქსირებული. ამიტომაც, იცის რა დამკითხავმა, რომ მან აუცილებლად უნდა დააკმაყოფილოს მოწმე მისიუე აზრების გამეორების საშუალებით, საჭიროა და აუცილებელი კარგად უსმინოს მას.

პიროვნებას არ შესწევს ძალა სწორედ გაუკეთოს პერეფრაზირება ნათქვამს, თუკი ის სრულად გასაგები არ იქნება. გადმოცემული აზრის სწორედ გაგება და მისი ფიქსაცია გამორიცხავს ნათქვამის დამახინჯებას. როდესაც დამკითხავი იტყვის *"მინდა დავრწმუნდე იმაში, რომ სწორედ გაიგე ყველაფერი. თქვენ ამბობთ ან ამტკიცებთ, რომ. . ."*, ორივენი, დამკითხავიც და დასაკითხიც დარწმუნებული იქნებიან იმაში, რომ სწორედ და ზუსტად იქნა აღქმული. თუ ფაქტები არასწორედ იყო დაფიქსირებული, ის შეიძლება გასწორდეს გადამოწმების, პერეფრაზირების პროცესში. ჩვენებაში უნდა აისახოს არა დამკითხავის, არამედ მოწმის შეხედულებები და ემოციები.

§ 9. გზავნილების ფიქსაცია

როგორც უკვე ვიცით, ნებისმიერ ნათქვამს, გზავნილს გააჩნია ორი კომპონენტი – შინაარსი და ემოცია. ასევე აღვნიშნეთ, რომ ნათქვამის მნიშვნელობის მთლიანად გაგებისათვის ორივე საჭიროა, მაგრამ, სამწუხაროდ, ჩვენება შეიცავს მხოლოდ შინაარსს ანუ წარმოთქმულ სიტყვებს და იგი სრულად ვერ გადმოსცემს ნათქვამის სრულ, ნამდვილ მნიშვნელობას, რადგან ემოციების გადმოცემა სიტყვების საშუალებით შეუძლებელია. მისი გადმოცემა ხომ სხეულის მოძრაობის, სახის გამომეტყველების და სმის ტონის საშუალებით ხდება. ამიტომ ჩანაწერებში ასახული უნდა იყოს არა მხოლოდ წარმოთქმული სიტყვები, არამედ ემოციების გამომხატველი სიგნალებიც. ეფიქრობ ცუდი არ იქნება ჩვენების ფიქსირებისას დამკითხავმა დაიმახსოვროს, რომ, მაგალითად, მოწმემ გაიღიმა ან წარბი შეკრა, როდესაც რაღაცას ამბობდა, ან თავდახრილი ყვებოდა რაიმე მნიშვნელოვან ფაქტს.

იმ დროს, როდესაც არაეერბალური სიგნალების საშუალებით განსაზღვრული დასკვნის გაკეთება სარისკოა, მით უფრო აუცილებელი ხდება ემოციების არაეერბალური გამოელინების დაფიქსირება. ამის საშუალებით დაკითხვის ოქმი უფრო სრულად და ზუსტად ასახავს დაკითხვის პროცესს და გაცილებით ღირებულს ხდის მიღებულ ინფორმაციას. თუმცა, როგორც აღვნიშნეთ, სამწუხაროდ, ძალიან ცოტა ოქმი შეიცავს სხვა რაიმე მნიშვნელოვანს წარმოთქმული სიტყვების გარდა.

შეჯამება

ხშირად დამკითხავი შეიძლება უკმაყოფილო იყოს და ფიქრობდეს, რომ ვერ შეძლო სრული და ზუსტი ინფორმაციის მიღება. ამიტომ დაკითხვის რამდენიმე მარტივი წესის გათავისებამ შეიძლება მიიყვანოს დამკითხავი, როგორც სრული ასევე სწორი და ზუსტი ჩვენების მიღებამდე. ისინი, რომლებიც გაითავისებენ ამ ხერხებს, სულ მალე იგრძნობენ, რომ სხვებზე უკეთ უგებენ და ესმით ადამიანების და ასევე თავიანთი თავისაც, ამიტომ ამ საკითხებზე ჩვენ შემდგომში გავამახვილებთ ყურადღებას, ზოგჯერ განემეორდებით კიდეც, რათა უკეთ აეითვისოთ დაკითხვის მარტივი თუ რთული ტაქტიკური ხერხები.

თავი III. ფსიქოლოგთა დაკვირვებები

§ 1. ნეირო-ლინგვისტური პროგრამირება

იმის სურვილი, რომ კარგად გამოვიყურებოდეთ და საზოგადოებას თავი მოვაწონოთ, გვაიძულებს დავსვათ შეკითხვა "რა უნდა ჩავიცვათ?". სხვადასხვა სეზონის შესაბამისად, ქალები ყიდულობენ ნაირ–ნაირ ქვედაბოლოებს, მამაკაცები შარვლებს თუ კოსტიუმებს, ახალგაზრდები (თინეიჯერები) მიუხედავად მათი ინდივიდუალობისაკენ მისწრაფებისა, მაინც თვალისთვის უცხო მსგავს ფორმას ირჩევენ. თუ ამაში ეჭვი გეპარებათ, ეწვიეთ ნებისმიერ ბაზრობას და დარწმუნდებით.

ადამიანები მიისწრაფიან ჰარმონიისაკენ, რადგანაც ისინი თავს უფრო კომფორტულად გრძნობენ, როდესაც თანასწორებთან სინქრონიზაცია შეინიშნება. ისინი უამრავ დაბრკოლებას გადალახავენ, რათა ეფექტს მიაღწიონ. ამ მომენტის გაუთვალისწინებლობამ, შესაძლოა, გამოიწვიოს ის, რომ იმ წრემ, რომელთანაც ისინი ურთიერთობენ, ეს უკანასკნელნი ექსცენტრულ და უცნაურ ადამიანებად გამოაცხადოს, რაც ბევრისათვის მიუღებელი იქნება.

ორი-სამი ათეული წლის უკან მეცნიერებმა შეამჩნიეს, რომ ურთიერთობა ადამიანებს შორის მით უფრო გაძლიერებულია, რაც მეტი მსგავსებაა მათ შორის ქცევის ნორმებში, ლაპარაკსა თუ აზრის გამოხატვის სხვადასხვა ფორმებში, რასაც ნეიროლინგვისტური პროგრამირება უწოდეს და ურთიერთ შორის ჰარმონიის მიღწევისათვის კონცენტრაცია გააკეთეს არა ჩაცმულობაზე , არამედ სიტყვებსა და ქცევებზე.

ფსიქოლოგები დაკვირვებით მიეიდნენ იმ დასკვნამდე, რომ ადამიანები სხვადასხვანაირი მანერებისა და დინამიკის ხარისხს ავლენენ, როდესაც ბევრ ადამიანთან ურთიერთობენ. გარდა ამისა, ცოცხალი, სხარტი, სწრაფად მოლაპარაკე ადამიანები უკეთ ურთიერთობენ სხვა სწრაფად მოსაუბრეებთან და პირიქით, ნელი და დინჯი მოლაპარაკეები უკეთ ურთიერთობენ თავიანთ მსგავსებთან.

მათ ასევე შეამჩნიეს ის, რაც არც ისე იოლი დასაფიქსირებელია – ყველაზე წარმატებული კომუნიკატორები იმ ადამიანის დუბლირებას ახდენენ, ვისთანაც ურთიერთობენ.

შემდეგი ასპექტი, რომელზეც მეცნიერებმა გაამახვილეს ყურადღება, იყო ენის და გამოყენებული სიტყვების თავისებურება. მათ დაადგინეს, რომ ადამიანები თავიანთ სათქმელს სხვადასხვანაირად გამოხატავენ; ისინი იყენებენ განსხვავებულ სიტყვებს და ყველაფერს ამას გარკვეული ლოგიკური თანმიმდევრობით აკეთებენ. მაგალითად: ერთმა შეიძლება თქვას – "მე ვხედავ, თქვენ ამით რისი თქმაც გსურთ. . .", მეორემ – " მე მესმის, თქვენ ამით რისი თქმაც გსურთ. . ." ხოლო მესამემ – "მე ვგრძნობ, თქვენ ამით რისი თქმაც გსურთ. . .".

მართალია, სამიეე შემთხვევაში პასუხი პოზიტიურია და იგულისხმება, რომ გაიგეს მოსაუბრის ნათქვამი, მაგრმ აღნიშვნის ღირსი სწორედ ის არის, რომ ყველა მათგანმა სხვადასხვაგვარად გამოხატა აზრი. პირველმა ვიზუალურად – "ვხედავ", მეორემ სმენითად, აუდიტორულად – "მესმის", მესამემ კი გრძნობით, კინესთეზურად – " ვგრძნობ".

თუ ამის შემდეგ კიდევ რაიმეს შეეკითხებით პიროვნებას, ის იმავე ფორმით გიპასუხებთ, როგორც ეს პირველად გააკეთა. აღსანიშნავია, რომ ადამიანებს ახასიათებს განსაზღვრული ფორმით აზრის გამოხატვის დომინანტი ანუ განმეორებითობა და იშვიათად გადადიან ვიზუალურიდან აუდიტორულზე, ამ უკანასკნელიდან კინესთეზურზე, მანამ, სანამ უშუალოდ არ შეიცვლება კონკრეტული სასაუბრო თემა.

მეცნიერებმა დაასკვნეს, რომ მოსაუბრის თვითგამოხატვის დომინირებული ფორმის შენიშვნა და მისი დუბლირება (გადმოღება) დიდ როლს თამაშობს ფსიქოლოგიური კონტაქტის დამყარებასა და შენარჩუნებაში. მათ აღნიშნეს, რომ დომინირებული ფორმა ზემოქმედებას ახდენს არა მხოლოდ მოვლენის გადმოცემაზე, ამ ფორმისათვის დამახასიათებელი სპეციფიური სიტყვებით, არამედ ის არის გარკვეული ინდიკატორი და მაჩვენებელი ამ პიროვნების აზროვნების პროცესისა. თუ ადამიანი ამბობს, რომ "ხედავს, რისი თქმაც უნდათ", ეს ნიშნავს, რომ ის თავის ფიქრებს ვიზუალურს ხდის და როგორც სურათს ისე უყურებს, ის ვისაც "ესმის, რისი თქმაც უნდათ" – ფიქრობს და ღებულობს აზრს სიტყვებით და ბგერებით, ხოლო ის ვინც "გრძნობს, რისი თქმაც უნდათ"– ფიქრობს თავის გრძნობებითა და განცდებით.

თუ სამიეე პიროვნებას ვთხოვთ, აღწეროს ბუნების რაიმე მოვლენა, მაგალითად შემოდგომის სუსხიანი ქარი, ის პიროვნება, რომლის გადმოცემამიც დომინირებს ვიზუალური ფორმა, იტყვის, რომ ის "ხედავს" როგორ ირხევიან ხეები, ცვივა ყვითელი ფოთლები, აუდიტორულს ესმის ქარის ზუზუნი, ფოთლების შრიალი, კინესთეზური კი იტყვის, რომ ის გრძნობს როგორ უბერავს ცივი ქარი, როგორ ეყრება სახეში ფოთლები და ა.შ.

ამგვარად იმ ადამიანს, რომლის გადმოცემაშიც აუდიტორული ფორმა დომინირებს, რომ შეეკითხოთ, თუ როგორ უყურებს კონკრეტულ პრობლემას და რაში სედავს გამოსავალს, მის განმარტებებში გარკვეულ წინააღმდეგობას შევხვდებით, რადგან მას არ შესწევს უნარი ეს "დაინახოს" და მითუმეტეს "შეიგრძნოს", ამიტომაც მას თავდაპირველად შეკითხვა უნდა განვუმარტოთ, "ეუთარგმნოთ", მისთვის გასაგები ფორმით, ე.ი. "თუ როგორ ესმის მოცემული პრობლემა". ყოველთვის, როდესაც ასეთი განმარტებები, "თარგმანებია" საჭირო, ურთიერთობას სელი ეშლება, ამიტომ დამკითხაემა უნდა დააღვინოს დასაკითხის გადმოცემის დომინირებული ფორმა და ამ უკანასკნელს მისიეე ენის სტილით ესაუბროს.

ისე ჩანს, თითქოს ადამიანის გადმოცემის დომინირებული ფორმის დაღგენა დიდ დროს მოითხოვდეს. გამომძიებლისთვის კი დრო ძალზე ბეერს ნიშნავს, თუმცა უნდა აღინიშნოს, მცირე დროით ყურადღებით მოსმენაც კი საკმარისია, რომ გამომძიებელი დარწმუნდეს და სწორედ დაასკვნას თუ რომელი ფორმა დომინირებს მოცემულ მომენტში. მასთან, საბედნიეროდ, შემუშავებულმა გარკვეულმა ტექნიკამ საერთოდ გამორიცხა მოსმენის აუცილებლობა და საკმარისი გახადა მხოლოდ ცოტაოდენი ვიზუალური დაკვირვება.

ამ დაკვირვების არსი თვალების მოძრაობაშია. დედამიწაზე მოსახლე ადამიანების 90 %–ს მარცხენა ნახევარსფერო აქვთ განვითარებული, ამიტომ როდესაც რაღაცას იგონებენ შემდეგი თვალის მოძრაობით ხასიათდებიან:

- ვიზუალური ფორმით გადმოცემის დომინანტის მქონენი იყურებიან მაღლა და მარცხნიე 45 გრადუსიანი კუთხით.

- აუდიტორული ფორმით გადმოცემის დომინანტის მქონენი იყურებიან პირდაპირ და მარცხნიე.

კინესთეზური ფორმით გადმოცემის დომინანტის მქონენი იყურებიან დაბლა და მარჯვნივ 45 გრადუსიანი კუთხით.

ბოლო დედამიწაზე მოსახლე ადამიანების დანარჩენ 10 % მარჯვენა ნახევარსფერო აქვთ განვითარებული ამიტომ, შესაბამისად საპირისპიროდ იქცევიან: ვიზუალურნი იყურებიან მაღლა და მარჯვნივ 45 გრადუსიანი კუთხით. აუდიტორულნი, იყურებიან პირდაპირ და მარჯვნივ, ხოლო კინესთეზური ფორმით გადმოცემის დომინანტის მქონენი იყურებიან დაბლა და მარცხნივ 45 გრადუსიანი კუთხით.

§ 2. ხელოვნურობა

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, როდესაც მეცნიერებმა დაადგინეს კავშირი თვალების მოძრაობასა და აზროვნების ფორმას შორის და მისი საშუალებით ფსიქოლოგიური კონტაქტის დამყარებისა და შენარჩუნების შესაძლებლობა დაასაბუთეს, ამავდროულად ღაინასეს, რომ ადამიანს შეუძლია სხვა პიროვნების თვალების მოძრაობაზე დაკვირვებით დაადგინოს, ეს უკანასკნელი იხსენებს კონკრეტულ ფაქტს თუ იგონებს, თხზაეს მას.

დაკვირვებებმა ცხადყო (აჩვენა), რომ როდესაც ადამიანი რაიმეს იგონებს, მისი თვალები იმის საპირისპირო მოძრაობას აკეთებს, რასაც რეალური ფაქტის გახსენების დროს, ამრიგად, ადამიანები, რომლებიც რაიმეს იხსენებენ და ამავე დროს, ზემოთ, მარცხნივ იყურებიან, ფაქტის მოგონების შემთხვევაში პირიქით მოქმედებენ – იყურებიან ზემოთ და მარჯვნივ. სხვა დანარჩენიც ანალოგიურად ხდება, ამიტომ დამკითხავი დააფიქსირებს რა დასაკითხის თვალების მოძრაობას, რომელსაც ეს უკანასკნელი ფაქტის გახსენების დროს იყენებს, ეძებს განსხვავებას ამ ფორმიდან, რაც გარკვეული ინდიკატორის როლს თამაშობს გამომძიებლისათვის.

ყოველივე ზემოთქმულის შეჯამების შედეგად შეიძლება გამოვიტანოთ დასკვნა, რომ თხზვის უნარი, დიდ როლს თამაშობს ხელოვნების სამყაროში, დაკითხვის საქმეში კი ის ცუდ და მიუღებელ კატეგორიადაა მიჩნეული, ამიტომ მას ტყუილს უწოდებენ. დამკითხავს შეუძლია გამოიყენოს დასაკითხის თვალების მოძრაობა

და მისი საშუალებით აღმოაჩინოს სიცრუე. ამისათვის თავდაპირველად უნდა დადგინდეს თუ თვალების როგორი მოძრაობა ახასიათებს დასაკითხს. ეს შესაძლებელია დაკითხვის დაწყებისას უბრალო კითხვების დასმით, რომელზედაც პასუხის გაცემისთვის მას ესაჭიროება გახსენება. კითხვები მარტივი უნდა იყოს, აქედან გამომდინარე, მაითზე სწორი პასუხის გაცემა უნდა იყოს მოსალოდნელი. ამის შემდეგ, დამკითხავს მხოლოდ თვალის ჩამოყალიბებულ მოძრაობებს შორის განსხვავების აღმოჩენა ესაჭიროება, რათა მისვდეს, დასაკითხი იხსენებს რეალურ ფაქტს თუ იგონებს, თხზავს მას. ყველა განსხვავება ტყუილის მანიშნებელია. ტყუილის აღმოჩენის სხვადასხვა ხერხებზე შემდგომ თავებშიც გვექნება საუბარი.

§ 3. კოგნიტური ინტერვიუ ანუ შემეცნებითი დაკითხვა

მოწმეების დაკითხვას ზოგიერთი გამომძიებელი იწყებს შეკითხვით: რა სიმაღლის იყო სუბიექტი? რა ფერის თმა ჰქონდა? ნაიარევი ხომ არ ჰქონდა?. მაგრამ დროთა განმავლობაში გამოცდილებას გამომძიებლები მიჰყავს იმ დასკვნამდე, რომ ასეთი სპეციფიური კითხვები ძალიან მცირე შანსს აძლევს დასაკითხს, რომ თქვას ის რაც იცის.

თავისუფალი კითხვები, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ყოველთვის უფრო შედეგიანია. მაგალითად, კითხვა „ როგორ გამოიყურებოდა სუბიექტი?" გულისხმობს, რომ გამომძიებელს აინტერესებს ყველა დეტალი, რაც დასაკითხმა შეამჩნია. მას ყოველთვის შეუძლია დასაკითხს დაუსვას პირდაპირი, სპეციფიური კითხვები, რათა შეავსოს და დააზუსტოს მიღებული ინფორმაცია. მაგრამ რა ხდება მაშინ, როდესაც ვერც თავისუფალი და ვერც პირდაპირი კითხვების საშუალებით ვერ ხერხდება მოწმისაგან ზოგიერთი დეტალის მიღება? სწორედ ასეთ დროს შემეცნებითი, დეტალური დაკითხვის მეთოდი (კოგნიტური ინტერვიუ) წარმოადგენს საუკეთესო საშუალებას, რომ დასაკითხისაგან მივიღოთ ის ინფორმაცია (დეტალები), რომელსაც მანმადე ვერ იხსენებდა. სწორედ ეს მეთოდი ეხმარება დასაკითხს გაიხსენოს და გადმოსცეს მივიწყებული მოვლენები.

განვიხილოთ შემთხვევა სადღეღამისო აფთიაქში ძარცვასთან დაკავშირებით. ოპერატიული სამსახურის პოლიციელმა, შემოიჭრევის აღგილზე გამომძიებლის მისვლამდე, წინასწარ დაკითხა პროვიზორი. მაგრამ, მიუხედავად იმისა, რომ არსებობდა დაკითხვის ოქმი, გამომძიებელი მაინც იმედოვნებდა დასაკითხისაგან დამატებითი ინფორმაციის მიღებას. იგი ეწვია აფთიაქს, გაეცნო პროვიზორს, რომელიც გამომძიებლის დანახვაზე განერვიულდა. მომკვლევმა აუხსნა, რომ სანერვიულო არაფერი ჰქონდა და მხოლოდ იმისათვის მოვიდა, რათა მისი დახმარება ესაჭირებოდა. ამასთან აღნიშნა, რომ ამ საქმეში მხოლოდ ის თუ დაეხმარებოდა. გამომძიებელმა ასევე განუმარტა, რომ ესმოდა თუ რა მძიმე ტრავმა გაღაიტანა და დაწყნარების საშუალება მისცა. იგი მოერიდა კითხვების დასმას მანამ, სანამ არ დარწმუნდა, რომ დასაკითხი დაწყნარდა. შემდეგ კი პროვიზორს სთხოვა, ყველაფერი რაც მოხდა შეძლებისდაგვარად თავიდან მოეყოლა. დასაკითხმა უპასუხა:

„მე ვიდექი დახლის უკან, როდესაც მოულოდნელად გავიგე ხმა, რომელიც მეუბნებოდა, მიმეცა მთელი ფული, რაც სალაროში იყო და არაფერი დამიშავედებოდა. მე თავი ავწიე და დავინახე ადამიანი ნიღაბში, ჩემსკენ იარაღი ჰქონდა მომარჯვებული. შიშისაგან გავშეშდი და მხოლოდ იარაღს ვუყურებდი. მან კი მითხრა დროზე მოქმედა, თორემ პრობლემა შემექმნებოდა. მე გავხსენი სალარო და რაც ფული იყო მას მივეცი. ეს იყო დაახლოებით ასი ლარი. ნიღბიანმა მიბრძანა იატაკზე დაწოლა და გაუნძრეველად ყოფნა. მე ისე გავაკეთე, როგორც მან მითხრა და მხოლოდ მას შემდეგ ავდექი, როდესაც დავრწმუნდი, რომ მოძალადე ნამდვილად წასული იყო. მე მაშინვე დავურეკე აფთიაქის მეპატრონეს და შევატყობინე მომხდარი ფაქტი. მან მკითხა კარგად თუ ვიყავი და რამე ხომ არ დამიშავდა. როგორც შემდეგ მითხრა, მას გადაურეკავს პოლიციის განყოფილებაში. დაახლოებით 45 წუთში მოვიდნენ პოლიციიდან და მათაც სწორედ ის ვუამბე, რასაც თქვენ გიყვებით. მე არ ვიცი ვინ იყო ის კაცი და საით წავიდა. მაპატიეთ, მაგრამ მეტს ვერაფერს დავამატებ, იმიტომ, რომ სულ ეს არის, რაც ვიცი.”

გამომძიებელი მთელი ამ დროის მანძილზე უსიტყვოდ უსმენდა და მხოლოდ მას შემდეგ, რაც პროვიზორმა დაამთავრა თხობა, უთხრა, რომ იგი ძალიან დაეხმარა, მაგრამ სურდა, თუ წინააღმდეგი არ იქნებოდა, ხელახლა მოეყოლა ყველაფერი და თან გააფრთხილა, სანდახან თხრობას შეაწყვეტინებდა ამა თუ იმ ფაქტის დასაზუსტებლად და შესაბამისად კითხვებსაც დაუსვამდა. მართლაც თხრობის

პროცესში გამომძიებელი უსვამდა შეკითხვებს, აზუსტებდა მომსდარის დროს, იარაღის სახეობას, რომელიც მძარცველს ეკავა, მის სიმაღლეს. აქცენტს, სხვა მოწმეების არსებობის შესაძლებლობას, მაგრამ ბევრ მნიშვნელოვან დეტალზე პროვიზორი ამბობდა, რომ არ ახსოვდა და რაც იცოდა, რისი გახსენებაც შეძლო, უკვე ყველაფერი მოყვა.

ამ ფაქტიდან გამომდინარე ჩნდება პრობლემა, რასაც პირობითად შეიძლება დავარქვათ დამახსოვრების შეუძლებლობა. ზემოთ მოყვანილი ფაქტი გვიჩვენებს შემთხვევას, რომელსაც ხშირად აწყდებიან ხოლმე გამომძიებლები. ეს პრობლემა გამოწვეულია არა იმით, რომ გამომძიებელი არ სვამს სწორ კითხვებს, არამედ იმით, რომ დასაკითხს უბრალოდ არ შეუძლია პასუხი გასცეს დასმულ შეკითხვებს. პასუხები, როგორებიცაა „ მე არ მახსოვს", „სულ ეს არის, რაც დავინახე", ან „ ვერ ვიხსენებ" გარკვეულწილად გამოუსაღეგარს ხდის დაკითხვას, რადგან დასაკითხი სწორედ რომ უმნიშვნელოვანესი დეტალების გახსენებას ვერ ახერხებს.

სხვადასხვა ქვეყნების ისტორიიდან შეიძლება გავიხსენოთ ფაქტები, როდესაც ამ პრობლემის გადასაწყვეტად გამომძიებლებმა მიმართეს ჰიპნოზს, იმაზე დაყრდნობით, რომ ჰიპნოზი ააქტიურებდა დასაკითხის მესხიერებასა და შესაძლებლობას იძლეოდა, დასაკითხისაგან მიეღოთ დავიწყებული ინფორმაცია, რომელიც მის მეხსიერებაში ინახებოდა. დროთა განმავლობაში ჰიპნოზის საშუალებით მიღებულმა მონაცემებმა გამომძიებლებს დაანახეს, რომ მთავარი პრობლემა აღქმის სისუსტეში კი არ მდგომარეობდა, არამედ დასაკითხის მიერ აღქმულის დამახსოვრების შეუძლებლობაში. გამომძიებლებს ამის თაობაზე ეჭვი თავიდანვე გააჩნდათ და მიღებულმა შედეგებმა, უბრალოდ, განამტკიცა მათი აზრი. აღსანიშნავია, რომ ჰიპნოზის გამოყენების მეშვეობით გარკვეულ მომენტებში დადებითი შედეგი მიიღეს, მაგრამ მალე ცხადი გახდა, რომ მისი გამოყენება ყოველთვის არ იყო გამართლებული, ანუ ხდებოდა ფაქტების დამახინჯება. სასამართლომ გონივრულად ცნო დამცველების (ადვოკატების) მტკიცება იმის შესახებ, რომ ჰიპნოზის საშუალებით მიღებული ინფორმაცია შესაძლოა შეიცავდეს შეცდომებს, და რომ ჰიპნოზის გამოყენება მეხსიერების გასააქტიურებლად მეცნიერულად არ არის დასაბუთებული. ამიტომაც გამომძიებლები ჰიპნოზს მხოლოდ უკიდურეს შემთხვევაში მიმართავდნენ. მათ იცოდნენ, რომ ჰიპნოზის გამოყენებით შესაძლებელი იყო, მოწმე ავტომატურად გამოთიშულიყო სასამართლო პროცესიდან იმის გამო, რომ

სასამართლოს შეეძლო მოწმისაგან ჰიპნოზის საშუალებით მიღებული ინფორმაცია მტკიცებულებად არ მიეღო.

ამ პრობლემის გადაწყვეტა მდგომარეობს კოგნიტიურ ინტერვიუში. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ჰიპნოზის გამოყენება გამომძიებლებს უამრავ პრობლემას უქმნიდა სასამართლო პროცესის დროს, ამიტომაც მოწმის მეხსიერების გასააქტიურებლად, იმისათვის, რომ ჰიპნოზისათვის გველოთ, ფლორიდის საერთაშორისო უნივერსიტეტის პროფესორებმა; რონალდ პ. ფიშერმა და ედვარდ გეიზელმანმა შექმნეს სისტემა, რომელსაც უწოდეს კოგნიტიური ინტერვიუ. ეს სისტემა არ შეიცავდა რაიმე ახალ იდეებსა და მოსაზრებებს, მათ უბრალოდ სისტემატიზაცია გაუკეთეს იმ ტაქტიკურ ხერხებსა და საშუალებებს, რომლებსაც პერიოდულად და ნაწილ – ნაწილ იყენებდნენ პრაქტიკაში გამომძიებლები. კვლევებმა აჩვენა, რომ კოგნიტიური ინტერვიუს მეთოდი ზრდიდა მიღებული ინფორმაციის სიზუსტესა და მოცულობას. ამასთანავე, ჰიპნოზისაგან განსხვავებით, არ იქმნებოდა მოწმის შესაძლო გამოთიშვის საშიშროება სასამართლო პროცესის დროს. ამ მოსაზრების უკეთ გაცნობიერებისათვის აუცილებლობას წარმოადგენს, ერთმანეთს შეეადაროთ ჩვეულებრივი გამოკითხვა და კოგნიტიური ინტერვიუ. ამისათვის საჭირო ხდება განვიხილოთ კოგნიტიური ინტერვიუს ტექნიკა, რომლის მეშვეობითაც ხდება მოწმის მეხსიერების გააქტიურება. ასეთებია : 1. მოვლენის კონტექსტის აღდგენა; 2. მოვლენის გახსენება სხვადასხვა მიმდევრობით (ანუ ეპიზოდურად); 3. მოვლენის დანახვა სხვადასხვა პერსპექტივაში; ამასთანავე აქვე განხილული იქნება განსაკუთრებული საკითხები, რომლებიც ზემოქმედებას ახდენენ დაკითხვაზე(დროის ფაქტორი და ა.შ.)

§ 4. მოვლენის კონტექსტის აღდგენა

მოწმეებისა და დამარალებულების ტრადიციული გამოკითხვა ჩვენს მიერ ზემოთ მოყვანილი მაგალითის მსგავსად, ჩვეულებრივ იწყება იმით, რომ გამომძიებელი ეცნობა დასაკითხ პიროვნებას მანამ, სანამ დაიწყებს კითხვების დასმას: "რა მოხდა?", "რა შეგიძლიათ მითხრათ ამის შესახებ?". ამას მოყვება სპეციფიური კითხვები, რომლებიც ავსებს მიღებულ ინფორმაციას და ასე შემდეგ. კოგნიტიური ინტერვიუს მხარდამჭერები კი აცხადებენ, რომ ასეთი და-

კითხვით ჩვეულებრივ ვერ ხერხდება ოპტიმალური შედეგების მიღება.

ადამიანებისათვის იმის თხოვნა, რომ გამოყონ ცალკეული ფაქტები დღის განმავლობაში მომხდარი მოვლენებისაგან და შემდეგ ისინი გადმოსცენ ზეპირად (ვერბალურად), გარკვეულ სირთულეებს უქმნის მათ. ლაპარაკია იმაზე, რომ გამომძიებლის შეკითხვა „ რა მოხდა?" გამოყოფს დანაშაულის შემთხვევას დღის სხვა მოვლენებისაგან და იზოლირებულ ეპიზოდად წარმოადგენს მას დასაკითხის მეხსიერებაში. ასევე სირთულეს წარმოადგენს სრულად გაიხსენონ მომხდარი, თუნდაც არ არსებობდეს ფსიქიკური ტრავმა, რომელსაც ხშირად იწვევს დანაშაულის მოვლენასთან კავშირი. ადამიანის მეხსიერება უკეთ ფუნქციონირებს მოვლენათა კონტექსტში და სწორედ ამას ითვალისწინებს კოგნიტიური ინტერვიუც.

ყოველივე ზემოთქმულის გასაგებად საჭიროა განვსაზღვროთ თუ რა იგულისხმება მოვლენათა კონტექსტში და როგორ ქმნიან მას დამკითხველები. დამკითხავი ცდილობს აღადგინოს ის გარემო და განწყობა, რომელიც დასაკითხს გააჩნდა დანაშაულის მოხდენამდე, მის დროს და მის შემდეგ. დამკითხავი დასაკითხს ისეთ კითხვებს უსვამს, რომლებიც მას გონებრივად კიდევ ერთხელ განაცდევინებს ყველაფერს, რასაც განიცდიდა მოვლენის დროს , მანამდე და მის შემდეგ.

დავუბრუნდეთ აფთიაქის ძარცვის ფაქტს, სადაც გამომძიებელი უკვე გაეცნო დაზარალებულს და სთხოვა დახმარება. იმის მაგივრად, რომ ეკითხა თუ რა ხდებოდა დანაშაულის დროს, კოგნიტიური ინტერვიუს პრინციპის თანახმად, მან დაკითხვა შემდეგნაირად დაიწყო: „ მაშინ ჯერ მხოლოდ დილის 10 საათი იყო, თქვენთვის დღე საკმაოდ რთულად დაიწყო და დამთავრდა. რას იტყვით იმის შესახებ, რომ მომიყვეთ, საერთოდ, როგორ დაიწყო თქვენი დღე. მითხარით, რომელ საათზე ადექით, რას აკეთებდით გაღვიძების შემდეგ და ყველაფერი, რაც სამსახურში მისვლამდე მოხდა."

იმ დროს, როდესაც დაზარალებული ყვებოდა, თუ რას აკეთებდა სამსახურში მისვლამდე, გამომძიებელი ერთვებოდა საუბარში და ცალკეულ მოვლენებს მასთან ერთად განიხილავდა. მათ შორის პრობლემებს, რომლებიც მოსამსახურე დედას გააჩნია, რა მოამზადა საუზმეზე და ყველა სხვა დეტალი. მხოლოდ მას შემდეგ, როცა ნათელი სურათი დაიხატა და ყველა დეტალი განხილული იქნა, გა-

მომძიებელმა სთხოვა გადასულიყო შემდეგ ეპიზოდზე და მოეთხრო თუ როგორ და რით იმგზავრა სამსახურამდე. მომკვლევმა აქაც ყველაფერი დაწვრილებით გამოიკითხა და არ დაუსვამს ისეთი შეკითხვა, რომელიც დააჩქარებდა დასაკითხს მისულიყო დანაშაულის მოვლენამდე. პირიქით, ის დაწვრილებით სთხოვდა, რომ მოეყოლა თუ რა ხდებოდა გზაზე, მგზავრობის დროს რა მოვლენებზე გაამახვილა ყურადღება და ბოლოს, რა შეამჩნია მაშინ, როდესაც მოუახლოვდა სამსახურს. ამით დამკითხავს სურდა არა მხოლოდ ის, რომ დასაკითხს ზოგადად აღეწერა დღე, არამედ ხელახლა წარმოედგინა ყველაფერი და გონებრივად განეცადა მომხდარი ფაქტი.

გამომძიებელმა გამოკითხვის იგივე ტექნიკა გამოიყენა სამსახურში მისვლის მოვლენების გადმოცემის დროსაც. ამით ისინი თანდათან მიუახლოვდნენ ძარცვის სცენას და ამასთან იგი ჩასვეს მოვლენათა კონტექსტში. მოვლენის კონტექსტში ჩასმას დაკითხვისას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს, რადგან ამ დროს დასაკითხმა შესაძლოა გაიხსენოს ისეთი დეტალები, რომლებსაც სხვაგვარად ვერ გაიხსენებდა. ასეთ დროს მეხსიერების კონცენტრაცია გაცილებით მეტია, ვიდრე სხვა ხერხების გამოყენებით ჩატარებული დაკითხვისას, რომლებიც ემყარება მხოლოდ იზოლირებულ კითხვა პასუხს. მითუმეტეს პასუხი "არ მახსოვს", გაცილებით იშვიათად გვხვდება.

§ 5. მიმდევრობის შეცვლა

გამოკითხვის გაგრძელებისა და მოწმის მეხსიერების შემდგომი გააქტიურებისათვის არსებობს კოგნიტიური ინტერვიუს მეორე ფაზა, რომელიც მდგომარეობს მოვლენის არა ქრონოლოგიურად, არამედ მისი ცალკეული ეპიზოდების ცალ – ცალკე გადმოცემაში. როდესაც ადამიანები გადმოსცემენ მოვლენებს, ისინი მათ ალამაზებენ და გარკვეულ – წილად რედაქტირებას უკეთებენ. ამის მიზეზი ის არის, რომ ცალკეულ მომენტებზე მოწმე ფიქრობს, თელის, რომ ისინი დიდი მნიშვნელობის მქონენი არიან, სოლო ზოგიერთებს უმნიშვნელოდ მიიჩნევს და თავს იკავებს მათი გადმოცემისაგან. პრაქტიკაში ხშირია შემთხვევები, როდესაც უმნლშვნელოვანესი ინფორმაცია მიუღებელი დარჩენილა იმის გამო, რომ მოწმემ

თავი შეიკავა მათი გადმოცემისაგან, ჩათვალა რა ისინი ნაკლები მნიშვნელობის მქონედ.

მოელენის არაქრონოლოგიური მიმდევრობით გახსენება ეხმარება მოწმეს, სხვადასხვა ეპიზოდს შესედოს როგორც დამოუკიდებელ ობიექტს. მათთვის სირთულეს წარმოადგენს ამ მოელენათა შელამაზება იმ დროს, როდესაც ისინი ცალკეულ ეპიზოდებს ცალ – ცალკე გადმოსცემენ, განსხვავებით იმისაგან, როცა ფაქტებს მოელენათა ქრონოლოგიური მიმდევრობით ყვებიან.

დავუბრუნდეთ ჩვენს მოყვანილ მაგალითს. გამომძიებელი, კოგნიტიური ინტერვიუს ტექნიკის თავისებურებიდან გამომდინარე, შემდეგნაირად გააგრძელებდა: ის გამოკითხავდა დაზარალებულს და განიხილავდა მასთან ერთად იმ საუბარს, რომელსაც ადგილი ჰქონდა დაზარალებულსა და ოპერატიულ თანამშრომელს შორის; ამავე დროს, შეეკითხებოდა თუ სად იყო და რას აკეთებდა, როდესაც ოპერატიული თანამშრომელი მოვიდა. ამით ის მიუახლოვდებოდა თავად ძარცვის სცენას, რომელსაც დაზარალებული უკვე სხვა მიმდევრობით მოუყვებოდა. ასეთ დროს მიღებული ინფორმაცია მთლიანი მოელენის პატარ – პატარა ნაწილებს წარმოადგენს, რომლებსაც დასაკითხი არაქრონოლოგიური მიმდევრობით იხსენებს. მოელენის სხვადასხვა ეპიზოდის გახსენებამ მოწმეს შესაძლოა "დაანახოს" ადრე შეუმჩნეველი "საგნები".

§ 6. პერსპექტივის შეცვლა

მოწმის ან დაზარალებულის მეხსიერების შემდგომი გააქტიურებისა და აღდგენისათვის კოგნიტიური ინტერვიუს მეთოდის გამოყენებისას მიზანშეწონილია პერსპექტივის შეცვლა, ანუ მოვლენისათვის სხვა კუთხით შეხედვა. ისინი მოელენას ერთხელ აკვირდებიან, თუმცა მათ მომხდარი შეიძლება შეიცნონ (აღიქვან) სხვადასხვა კუთხით. ჩვეულებრივ ისინი გადმოსცემენ იმას რაც დაინახეს და ნაკლებად აფიქსირებენ თავინთ შეხედულებას მომხდარზე. დამკითხავი შთააგონებს რა დაზარალებულს მეხსიერებაში შეიცვალონ პოზიცია, ამით აძლევს მას შესაძლებლობას მეტი გაიხსენოს აღქმულიდან. დამკითხავს შეუძლია შეცვალოს პერსპექტივა და დაზარალებულს სთხოვოს განიხილოს და შეაფასოს მომხდარი სხვისი

შეხედულებით, მაგალითად, ვითომდა სხვა მოწმის ან თუნდაც ფარული კამერის "ხედვით".

მოწმის პერსპექტივის შეცვლის ტექნიკის გამოყენებით, გამომძიებელს გვმოთ მოყვანილ სცენარში შესაძლოა ეთქვა: "თქვენ იცით იმ ფარული კამერების შესახებ, რომლებიც ბანკებსა და ზოგიერთ სუპერმარკეტში აყენია?, როგორ ფიქრობთ, რას ჩაიწერდა აქაც ასეთი კამერა რომ ყოფილიყო? მას ნამდვილად სხვა კუთხით ექნებოდა დაფიქსირებული ყველაფერი, ვიდრე თქვენ გაქვთ დამახსოვრებული." ამ განცხადების შემდეგ გამომძიებელმა შეიძლება დაზარალებულთან ერთად იმსჯელოს იმაზე, თუ რის დაფიქსირებას შეძლებდა კამერა კედელზე რომ ყოფილიყო დამონტაჟებული. ეს ტექნიკა არა მარტო ეხმარება დაზარალებულს ხელახლა გაიხსენოს მომხდარი განსხვავებულ პერსპექტივაში, არამედ ის დიდად უწყობს ხელს მომხდარისა და შემდგომი სიტუაციის სისტემატიზაციაში. ფილმების დამახსოვრება და მოყოლა გაცილებით ადვილია, ვიდრე შეიარაღებული ძარცვის გახსენება.

§ 7. სპეციფიური (შეღარებითი) გახსენება

დამკითხავს შეუძლია, დანაშაულის ფაქტზე, მოწმის ან დაზარალებულის ინფორმაციაზე დაყრდნობით, გამოიყენოს დამატებითი ტექნიკა იმისათვის, რომ დაესმაროს მოწმეს მეხსიერების გააქტიურებასა და ფაქტების გახსენებაში. მას შემდეგ, რაც მოწმე ან დაზარალებული მოვლენას ქრონოლოგიურად გადმოსცემს, ცალკეულ ეპიზოდებს სხვადასხვა მიმდევრობითა და სხვადასხვა პერსპექტივაში, გამომძიებელს შეუძლია გაზარდოს სპეციფიური გახსენების ხარისხი პირდაპირი კითხვების საშუალებით. სპეციფიური გახსენების ტექნიკა მდგომარეობს გარეგნობის, ჩაცმულობის და სმის ასოცირებულ გახსენებაში, დამკითხავისათვის ცნობილი კატეგორიების საშუალებით.

ამ ტექნიკაზე დაყრდნობით, გამომძიებელმა ჩვენს მიერ მოყვანილ მაგალითში შეიძლება შემდეგნაირად გააგრძელოს დაზარალებულის დაკითხვა: "თქვენ ამბობთ, რომ მას შეშინებული ხმა ჰქონდა, როგორ მიხვდით? გახსენებთ ის ვინმეს, ვისაც იცნობთ ან იქნებ

ვინმეს, ვინც ფილმში გყავთ ნანახი? გინახავთ ადრე ისეთი ტიპის ქურთუკი, რომელიც მას ეცვა? სად? მოკლე იყო თუ გრძელი?".

როდესაც ხდება პიროვნების აღწერა, გამომძიებლის შეკითხვა "გახსენებთ თუ არა ეს პიროვნება ვინმეს, ვისაც იცნობთ და რა მხრივ?" სთავაზობს დასაკითხს კონტექსტს, რომლის საშუალებითაც მას შეუძლია შედარება გააკეთოს კონკრეტულ მაგალითსა და მის მეხსიერებაში არსებულ მსგავს კატეგორიებთან, ამასთანავე უკეთ გაიხსენოს ის დეტალები, რის გამოც ეს უკანასკნელი აგონებს პირველს.

§ 8. დროის ფაქტორი

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, კოგნიტიური ინტერვიუ ეხმარება მოწმეს მეხსიერების გააქტიურებაში. ამასთანავე, დროის ფაქტორი ისეთივე დიდმნიშვნელოვანია, როგორც ზემოთ მოყვანილი ტექნიკა და ამიტომაც დამკითხავებმა უარი უნდა თქვან ისეთ „მავნე ჩვევებზე", რომლებიც ახასიათებს პოლიციის ზოგიერთ თანამშრომელს. ასეთ „მავნე ჩვევებს" წარმოადგენს მოწმის დაჩქარება, თავისუფალი თხრობის პროცესში მისი შეჩერება და კითხვების დასმა.

მოწმე დარწმუნებული უნდა იყოს, რომ მას აქვს საკმარისი დრო სასაუბროდ. ამაში დამკითხავებმა აუცილებლად უნდა დაარწმუნონ ისინი და მისცენ იმდენი დრო, რამდენიც მოწმეს სჭირდება და უნდა მოერიდონ თავისუფალი თხრობის დროს დასაკითხი პიროვნების შეჩერებას. ხშირად დამკითხავი ამბობს „ მომიყევით, რაც მოხდა", მაგრამ 30 წუთიც არ გადის, რომ ის იწყებს მოწმისათვის სპეციფიური კითხვების დასმას და აწყვეტინებს თავისუფალ თხრობას. სწორედ აქ უშვებს ის შეცდომას, რადგანაც სპეციფიური კითხვების დასმა მხოლოდ მაშინ არის დასაშვები, როდესაც მოწმე დაასრულებს ამბის გადმოცემას. ამასთანავე დასაკითხს სპეციფიური კითხვების დასმის დროსაც უნდა მიეცეს საშუალება და დრო იმისათვის, რომ პასუხი გასცეს მათ. მოწმის დაჩქარება იწვევს გახსენების დაქვეითებას, ასევე აფიქრებინებს მას, რომ ინფორმაცია, რომელსაც ის ფლობს, ტრივიალურია. თუ დამკითხავი არ აძლევს მოწმეს საკმარის დროს, ის ვერ ახდენს კონცენტრაციას და ვერ ახერხებს ფაქტების გახსენებას.

კოგნიტიური ინტერვიუს ტექნიკა გამიზნულია არა მხოლოდ მეხსიერების გასააქტიურებლად, არამედ იმ არსებული პრობლემის გადასაწყვეტად, როგორიც არის დაკითხვის დროს ფსიქოლოგიური კონტაქტის შენარჩუნება. გამოუცდელი დამკითხავები ხშირად ფიქრობენ „მეტს ვერაფერს ვიგონებ, რომ შევეკითხო", ანდა ამბობენ „არის კიდევ ისეთი რამ, რაც არ გითქვამთ?". თუ მოწმე უარყოფითად უპასუხებს, ეს დაკითხვის დამთავრების მანიშნებელია, ამიტომაც კოგნიტიური ინტერვიუს ტექნიკის გამოყენება შესაძლებლობას აძლევს დამკითხავებს თავიდან აიცილონ ამ მომენტამდე მისვლა. გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ კოგნიტიური ინტერვიუს ტექნიკის გამოყენებით ჩატარებული გამოკითხვა ყოველთვის გვაძლევს იმის საშუალებას, რომ ნებისმიერ დროს შეუფერხებლად განვაახლოთ მოწმესთან ურთიერთობა და მოვლენის ან მისი ცალკეული მხარეების ხელახალი განხილვა. უნდა აღინიშნოს, რომ მოწმესთან შემდგომში გაგრძელებული საუბარი, თუ ეს უკანასკნელი კონსტრუქციული და მიზანმიმართული იქნება, მოგვცემს დამატებითი ინფორმაციის მიღების საშუალებას.

§ 9. არაკონფლიქტურ სიტუაციაში დაკითხვის სტრუქტურა

კრიმინალისტიკაში დანერგილი უახლესი მეცნიერული მიღწევების მიუხედავად, დანაშაულთა უმრავლესობის გახსნა ადამიანისაგან მიღებული ინფორმაციის საშუალებით ხდება. გამოძიების პროცესში გამოკითხვა ინფორმაციის მიღების უმთავრეს წყაროდ რჩება.

მიუხედავად იმისა, რომ მოწმეებისა და დაზარალებულების უმრავლესობას სურს, ითანამშრომლონ და დაეხმარონ გამოძიებას, მათ ხშირად არ ძალუძთ გაიხსენონ მოვლენის არსებითი დეტალები და ამისათვის დახმარება სჭირდებათ. ეს დახმარება კი გამომძიებელმა უნდა გაუწიოს. უბრალოდ, სწორედ დასმულ შეკითხვას არ შეუძლია გააააქტიუროს დასაკითხის მეხსიერება და გაახსენოს ის დეტალები, რომლებიც ესოდენ საჭიროა გამოძიებისათვის. შემეცნებითი დაკითხვის, ანუ კოგნიტიური ინტერვიუს (როგორც მას დღეს უწოდებენ) ტექნიკით მიღწომამ კი დაამტკიცა, რომ ის არის ყველაზე ეფექტური საშუალება მოწმისა და დაზარალებულისაგან ინფორმაციის მიღებისათვის. მისი საშუალე-

ბით იზრდება მიღებული ინფორმაციის სიზუსტე, ხარისხი და მოცულობა, მაგრამ ამ მეთოდს საქართველოში რატომღაც არ იყენებენ და ისევ მოძველებული მეთოდებით ხელმძღვანელობენ.

ყოველივე ზემოგანხილულ საკითხებზე დაყრდნობით შესაძლებელია ჩამოვაყალიბოთ არაკონფლიქტურ სიტუაციებში დაკითხვის სტრუქტურა რჩევა-დარიგებებით, რომელიც დაეხმარება გამომძიებლებს უკეთ აითვისონ განხილული საკითხი.

1. დაკითხვის მომზადება:
ა) ფაქტებისა და საქმეში არსებული მასალების შესწავლა.
ბ) დაკითხვის დროის განსაზღვრა.
გ) დაკითხვის ადგილის განსაზღვრა და შერჩევა პრინციპებით:
შენი „მოედანი" – უკეთესი კონტროლი.
მათი „მოედანი" – დასაკითხები უფრო დამშვიდებული და გამჭრიახები ხდებიან, ეს კი ზოგჯერ სახიფათოა.

2. წარდგენა:
ა) სახელი, გვარი, უფლებამოსილება (თანამდებობა), მიზანი.
ბ) შესაძლებელია შეირჩეს ტონი მოსალოდნელი დაკითხვისათვის.
გ) ბუნებრივი სიტუაცია, დასაკითხის მიმართ პატივისცემის გამოვლინება.
დ) ხშირად სასარგებლოა გაცნობის გახანგრძლივება, დროში გაჭიმვა.

3. კითხვები:
ა) ვინ, რა, როდის, სად, რატომ, როგორ.
ბ) თავისუფალი კითხვები, რასაც თან ახლავს გულისყურით მოსმენა.
გ) შემეცნებითი გამოკითხვა. (კოგნიტიური ინტერვიუ).

4. შემოწმება.
ა) განამტკიცებს ურთიერთგაგებას.
ბ) ჩვენების ფიქსირებისას ამაღლებს ინფორმაციის ხარისხს.
გ) ხელს უწყობს და ამაღლებს მოწმის მიერ დაეიწყებულის გახსენებას.

5. შესამოწმებელი კითხვები.
ა) პოზიტიური შეხსენება – „რა დამაეიწყდა რომ მეკითხა?"
ბ) ნეგატიური შეხსენება – „ რა არ გითქვამთ ჩემთვის?"

6. განშორება.

ა) დასაკითხს უნდა ჩამოუყალიბდეს პოზიტიური შეხედულება.

ბ) დამკითხავმა უნდა შექმნას იმის პირობები, რომ საჭიროების შემთხვევაში დაუკავშირდეს დასაკითხს.

7.კრიტიკა.(შეფასება).

ა) ერთადერთი გზაა ისწავლოთ თქვენს შეცდომებზე.

ბ) შეაფასეთ თქვენს მიერ ჩატარებული დაკითხვა გემოთ ჩამოთელილი ყველა საფეხურის კრიტიკული შეფასების საშუალებით.

თავი IV. ტყუილი

§ 1. ტყუილის აღმოჩენა

საყოველთაოდ აღიარებულია, რომ ჩვენმა წინაპრებმა გენეტიკურად უამრავი რეფლექსი გადმოგვცეს. ერთ – ერთი ასეთი რეფლექსი თავის გადარჩენის პრინციპს გულისხმობს. ეს არის რეფლექსი, რომელიც „გაიქეცი ან შეებრძოლეს " სახელით არის ცნობილი. ეს ფენომენი მნიშვნელოვან ადგილს იკავებს ადამიანის ცხოვრებაში და ბრდის მისი სასიცოცხლო ორგანოების ფუნქციონირებას კრიზისულ სიტუაციაში. კრიტიკულ ვითარებაში ამოქმედდება ზემოთ დასახელებული რეფლექსი, რომელსაც თან ახლავს მისთვის დამახასიათებელი ნიშნები. ისინი ადამიანის შინაგან სამყაროში წარმოიქმნება და გარესამყაროშიც ვლინდება. ეს ნიშნებია:

1. **ადრენალინისა და შაქრის მომატება სისხლში;**
2. **პულსისა და სუნთქვის აჩქარება;**
3. **თვალის გუგების გაფართოვება;**
4. **ნერწყვის გამომყოფი ჯირკვლების ფუნქციონირების შეჩერება (პირის სიმშრალე);**
5. **საჭმლის მომნელებელი სისტემის ფუნქციონირების შეწყვეტა;**

მომკვლევებთან შეხვედრისას დამნაშავე საფრთხეს გრძნობს და მისი სისტემაც იმდაგვარად იქცევა, როგორც ნებისმიერი ადამიანისა, როდესაც სასიცოცხლო ფუნქციებს საშიშროება ემუქრება. შინაგანად ეჭვმიტანილის სხეული ემზადება „გასაქცევად" ან „საბრძოლველად". თუმცა უნდა აღვნიშნოთ, რომ გარესამყაროში დამნაშავისაგან ეს მზადება შენიღბულია. მათ არ შეუძლიათ გაქცევა, შებრძოლება ან თუნდაც იმის მცირეოდენი გამოხატვაც კი, რომ მათ ამის გაკეთება სურთ. ეს კონფლიქტი თავისთავად წარმოშობს სიმპტომებს, რომლებზე დაკვირვებაც გამომძიებლებს უამრავ სასარგებლო და მნიშვნელოვან ინფორმაციას მისცემს.

სამართალდამცავი ორგანოების თანამშრომლებთან დაკითხვაზე მყოფი ადამიანები სხვადასხვა ნიშნებით გამოხატავენ აღელვებასა და აღგზნებულობას. მას შემდეგ, რაც მომკვლევი დასაკითხთან დაამყარებს ფსიქოლოგიურ კონტაქტს, ის უნდა დააკვირდეს მის ქცევას და განსაზღვროს, თუ როგორი ნიშნები ახასიათებს უმნიშვნელო საკითხებზე საუბრის დროს, ანუ ისეთ საკითხებზე, რომელთა დაფარვასაც არ ცდილობს დასაკითხი. ასეთ დროს

დაფიქსირებული ნიშნები გამომძიებელს დიდ დახმარებას გაუწევს დასაკითხთან კრიტიკულ საკითხებზე საუბრის დროს (რომლებზეც საჭიროა დამატებით იცრუებს). დასაკითხის ქცევასა და მის მიერ გამოვლენილ ნიშნებში მკვეთრი ცვლილება მომკლევეისათვის გამაფრთხილებელი ნიშნის მიმცემი უნდა იყოს.

უამრავი მეცნიერული ნაშრომი არის დაწერილი იმ სპეციფიური ქცევების შესახებ, რომლებიც ტყუილის აღმოჩენაში ეხმარებიან გამომძიებლებს. სპეციფიურ ნიშნებს მიეკუთვნება: ნეგატიური მანერა, მდგომარეობის ხშირი შეცვლა, მთქნარება. ყოველივე ეს სტრესის მაჩვენებელი, რამოდენიმე ნიშანია. ამ ყველაფერს იწვევს დასაკითხის მიერ „გაქცევის" ან „შებრძოლების" უნარის შენიღბვის მცდელობა. მიუხედავად ეჭვმიტანილის სურვილისა, არ დაუშვას თავისი შინაგანი განცდების გარესამყაროში გამოვლენა, ზოგიერთის შეჩერებას იგი მაინც ვერ ახერხებს და სწორედ ისინი ხდებიან ინდიკატორები გამომძიებლის მიერ ტყუილის აღმოჩენისა.

უნდა აღინიშნოს, რომ გამომძიებლებს არ სჭირდებათ დაიმახსოვრონ გრძელი ნუსხა ქცევებისა, რომლებიც ტყუილის მაჩვენებელია (გამომხატველია). შეუძლებელია რაიმე კონკრეტული ქცევა სხვადასხვა ადამიანებში ერთსა და იმავეს გამოხატავდეს, ასევე დაუშვებელია ამ ქცევის სიცრუის ინდიკატორის ფორმულად გამოცხადება. ფაქტიურად ასეთ ქცევებს მხოლოდ გამაფრთხილებელი სიგნალის ფუნქცია უნდა გააჩნდეთ. ამ შემთხვევაში ჩნდება კითხვა, როგორ უნდა გამოიყენონ გამომძიებლებმა არავერბალური ქცევა „გაიქეცი/შეებრძოლე" სინდრომის დროს, იმისათვის, რათა სიცრუე აღმოაჩინონ? ისინი ამას შეძლებენ მარტივი პროცედურის განხორციელების საშუალებით:

1. უნდა დაამყარონ ფსიქოლოგიური კონტაქტი დასაკითხ პიროვნებასთან.
2. განსაზღვრონ დასაკითხის ნამდვილი ქცევა;
3. შეეცადონ, იპოვონ განსხვავება დასაკითხის ქცევაში იმ დროს, როდესაც განიხილება კრიტიკული მნიშვნელობის მქონე საკითხები;
4. დააფიქსირონ ქცევაში ცვლილებები უმნიშვნელო საკითხებიდან მნიშვნელოვანზე გადასვლის დროს;
5. დარწმუნდნენ, რომ ასეთ ქცევას ყოველთვის აქვს ადგილი კრიტიკული საკითხების განხილვისას;

6. გადაწყვეტილების მიღება დაუშვებელია მხოლოდ ცალკეული მოქმედებების საფუძველზე;

§ 2. არავერბალური კომუნიკაცია და მისი წარმოშობის საფუძვლები

დღესდღეობით ეფექტური დაკითხვის ჩატარებისათვის ერთ –ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი საკითხია არავერბალური კომუნიკაციის გაგება და მისი არსის ცოდნა. ნათქვამია, რომ „მეტყველების უნარი ადამიანებს იმისათვის მიეცათ, რათა შესაძლებლობა ჰქონოდათ თავიანთი გრძნობების დაფარვისა". ჩვენ ეს საკითხი განსილული გვაქვს წინა თავებში. ეს თავი კი ეძღვნება არავერბალური, ანუ რეფლექსური ქცევის სხვადასხვა ფორმებს და დეტალურად განიხილავს მათ, რათა დაკითხვის დროს გამომძიებლებმა ეფექტურად გამოიყენონ ისინი. რა თქმა უნდა, ზოგიერთი საკითხი და რჩევა მეორდება, მაგრამ ეს ხელს არ შეგვიშლის; პირიქით, სწორი დასკვნების გამოტანაში დაგვეხმარება, რომლებიც შემდგომში ისევ თქვენს სასარგებლოდ იმუშაებს.

ისტორიიდან ცნობილია, რომ არავერბალური ქცევის შესახებ ხალხს განსაზღვრული ცოდნა გააჩნდათ ჩვენს წელთაღრიცხვამდეც. ერთ – ერთმა დამკვირვებელმა სიცრუის მთქმელი შემდეგნაირად აღწერა პაპირუსის ქაღალდზე: „ის არ პასუხობს შეკითხვებზე, სისულელეს ლაპარაკობს, ცახცახებს, თმებს აწვალებს თითებით."

თანამედროვე კელევებმა აჩვენა, რომ ადამიანები დიდად არ შეცვლილან 3000 წლის მანძილზე. 1948 წელს *პოლიგრაფისტმა* (სიცრუის დეტექტორის ოპერატორი) ჯონ რეიდმა შეამჩნია, რომ ობიექტები სხვადასხვაგვარად იქცევიან სწორი და ცრუ პასუხების გაცემის დროს. ამ დაკვირვებების შედეგები რეიდმა დაკითხვების დროს გამოიყენა. იგი აკვირდებოდა კითხვების დასმისას დამნაშავეთა ვერბალურ და არავერბალურ ქცევას. მან დაასკვნა, რომ ჭეშმარიტი პასუხის არავერბალური ქცევა, შესაძლოა, მისივე ნათქვამის გამართლის, ან სიცრუის მაჩვენებელი იყოს.

ა. არავერბალური ქცევა.

ჩვეულებრივ, ადამიანები სპონტანურად და უნებურად იქცევიან, როდესაც გამომძიებელთან იმყოფებიან დაკითხვაზე. ეს გამოწვეულია იმ სტრესული მდგომარეობით, რომელიც თან ახლავს დაკითხვას. სხეულის მოძრაობა , სხეულის მდგომარეობა, სახის გამომეტყველება და ფიზიოლოგიური სიმპტომები არავერბალურ კომუნიკაციას წარმოადგენენ. სუბიექტის არავერბალური ქცევის სწორმა ინტერპრეტირებამ, შესაძლოა, გამომძიებელს მუსტი დასკვნების გაკეთების საშუალება მისცეს, რაც გამოსაძიებელი საქმის წარმატებით და სწორად გადაწყვეტის პირობას წარმოადგენს.

ბ. სხეულის მოძრაობა

ადამიანის სხეული არავერბალური კომუნიკაციის ერთ – ერთი საუკეთესო წყაროა იმიტომ, რომ ის ყველაზე ნაკლებად კონტროლირებადი არავერბალური არხია. წყნარი, უემოციო სახე და ამ დროს ხელებისა და ფეხების აქტიური მოძრაობა, ტყუილის მაჩვენებელია. მაგალითად: როდესაც მოწმეები ან ეჭვმიტანილები ცრუობენ, ისინი საუბრის დროს ნაკლებად იხრებიან წინ და უფრო აქტიურად ამოძრავებენ ხელ – ფეხს, ვიდრე სიმართლის თქმის დროს. არავერბალური ნიშნები ხშირად თავად სიტყვებსაც კი ცელიან ხოლმე. მაგალითად: როდესაც ადამიანი პასუხად თაეს ზევით – ქვევით აქნევს, ეს იგივე „დიახ" –ის შემცველია.

ხელები და ხელის მტევნები ასევე ერთ – ერთი საუკეთესო გამომხატველები არიან ადამიანის შინაგანი ემოციური მდგომარეობისა. განსაკუთრებით აღსანიშნავია გადაჯვარედინებული ხელები. თუ ვინმეს „ მსუბუქად " აქვს გადაჯვარედინებული ხელები, ეს შესაძლოა, მოდუნებისა და სიმშვიდის მაჩვენებელი იყოს, მაგრამ, როდესაც ხელები მჭიდროდ არის გადაჯვარედინებული – ეს უკმაყოფილების, უარყოფის, ან კამათში გამოწვევის ნიშანია.

მართალი ადამიანები ქესტებს თავიანთი სხეულის გარეთ აკეთებენ, ხოლო მატყუარები კი პირიქით. შემჩნეულია, რომ ტანსაცმლის (ღილების, ჰალსტუხის) წვალებას ხშირად მიმართავენ ისინი, ვინც ტყუილს ამბობენ, რადგანაც ეს ეხმარება ადამიანს დაფაროს მომატებული აღელვება, რასაც ტყუილის თქმის, ან მისი მოფიქრების დროს განიცდის. უნდა აღვნიშნოთ, რომ ამ ტენდენციების შემ-

ჩნევა, მართალია ძალიან ადვილია, მაგრამ ისინი უნდა შევაფასოთ, როგორც სუბიექტის ქცევის მთლიანი განმსაზღვრელის მხოლოდ ნაწილი.

სახის გამომეტყველება

ადამიანებმა დიდი ხნის წინ შეამჩნიეს, რომ სახის ნახევრები ერთმანეთის იდენტური არ არის. ერთი თვალი შესაძლოა ცოტათი უფრო გადასრილი იყოს, ან უფრო ფართო იყოს ვიდრე მეორე. სახის ასეთი ასიმეტრია უფრო მეტად მკაფიოდ ვლინდება, როდესაც პიროვნება სახის გამომეტყველებას იცვლის. თითქმის ყოველთვის სახის ერთ ნახევარზე ორგანოები სხვაგვარად იმოძრავებს, ვიდრე მეორეზე. ერთი თვალი შეიძლება უფრო მეტად მოღუნდეს, ვიდრე მეორე.

როდესაც სახის გამომეტყველება სპონტანურია, მისი კუთების მოძრაობა და მდგომარეობა ორივე ნაწილზე ერთნაირი უნდა იყოს, მაგრამ, თუკი სახის კუთების მოძრაობა წინასწარ მოფიქრებულია, მაგალითად, იმ დროს, როდესაც პიროვნება იტყუება, კუთები მარცხენა ნაწილში უფრო მეტს მოძრაობენ, ვიდრე მარჯვენაში. კარგ დამკვირვებელს შესაძლებლობა აქვს გამოიყენოს სახის ეს ასიმეტრია იმისათვის, რომ მიხვდეს პიროვნება სიმართლეს ამბობს თუ არა.

ეს განსხვავება სახის სპონტანურ და მოფიქრებულ გამომეტყველებაში გამოწვეულია თავის ტვინის თავისებურებით, რომელიც არეგულირებს სახის კუთებს. სახის სპონტანური მოძრაობა გაიელის ტვინის შემეცნებით ცენტრებს, მაგრამ, არის შემთხვევები, როდესაც ადამიანები განზრახ ამოძრაებენ სახის ნაწილებს. სახის კუთების მამოძრაებელი სიგნალები გამოდიან თავის ტვინის ქერქიდან, ანუ ტვინის იმ ნაწილიდან, რომელის მეშვეობითაც ხორციელდება ცნობიერი გადაწყვეტილებების მიღება. სწორედ ეს ნაწილი, რომელიც ამ პროცესშია ჩართული, სახის მარცხენა ნაწილზე უფრო მეტ გაელენას ახდენს; ამიტომაა, რომ სახის მარცხენა მხარის ნაწილები უფრო მეტად მოძრაობენ.

სახის ასიმეტრიაზე, როგორც გარკვეულ ინდიკატორზე, შეიძლება ისიც ვთქვათ, რომ ის სხვა არავერბალურ ქცევებთან კომბინაციაში ტყუილის საუკეთესო მაჩვენებელია. მაგალითად: როდესაც ინდივიდი ცრუობს, შინაგანი სტრესი გამოიწვევს თვალის დახამხამების

მაჩვენებლის შეცელას; კერძოდ, ერთი დახამხამებიდან რამდენიმე წამში ერთხელ დახამხამება გაიზრდება ერთ ან ორ დახამხამებამდე წამში. შინაგანმა სტრესმა ასევე შეიძლება გამოიწვიოს თვალების ნორმალურზე უფრო მეტად გაფართოება. პირდაპირი თვალის კონტაქტისათვის თავის არიდება და სხვაგან ყურება ასევე შესაძლებელია, რომ ტყუილის მანიშნებელი იყოს.

დ. ფსიქოლოგიური სიმპტომები

როდესაც ადამიანი ტყუილს ამბობს, მის სხეულში უამრავი ფსიქოლოგიური ცვლილება ხდება. ეს ცვლილება მოიცავს: ოფლიანობას, სახის კანის სიწითლეს ან სიფერმკრთალეს, პულსის აჩქარებას, ვენების გამოჩენას თავზე, კისერსა და ყელზე. გარდა ამისა, მშრალი პირი და ენა, აჩქარებული სუნთქვა, ტუჩების კანკალიც ტყუილის მაჩვენებელია. დაკითხვის დროს ყველა ეს ინდიკატორი დაფიქსირებული უნდა იყოს.

ე. გადახრები მეტყველებაში

დაკითხვის დროს არის მომენტები, როდესაც ის, რაც დასაკითხმა თქვა ნაკლებადმნიშვნელოვანია, ვიდრე ის, თუ როგორ თქვა. გადახრები მეტყველებაში მოიცავს ყველა იმ მახასიათებლებს, რაც სმას გააჩნია, სიტყვების გარდა. როდესაც კარგად არის გაანალიზებული ვარიაციები, მომდევნო მახასიათებლებს შეუძლიათ ტყუილის მაჩვენებლის როლი ითამაშონ:

1. **ხმის სიმაღლე;**
2. **მეტყველების სიჩქარე;**
3. **ხმის ჟღერადობის ხარისხი;**
4. **სპეციალური ვოკალიზაცია – ანუ ტირილი, სიცილი, ასევე ისეთი მომენტები, როგორიც არის ხმის კანკალი, ენის დაბმა.**
5. **სიერცის შემვსებები – „უჰ", „ოჰ", „აჰ".და სხვა.**

ყოველიეე ამას კი იწვევს თვითკონტროლის დაკარგვა. როდესაც ეჭვმიტანილები ცრუობენ, ისინი ნაკლებად მჭევრმეტყველებენ. მათი პასუხები ნაკლებადსარწმუნოა, უფრო ერცელია და სიერცის მეტ შემვსებებს საჭიროებენ. ასევე ხშირია გამეორებული ფრაგმენტიც.

მოფიქრებული ტყუილი ასევე იწყევს სუბიექტის მომატებულ ნევ-როზულობას. ეს ნეეროზულობა კი განაპირობებს საუბრის მაღალ ტონს, მეტყველების დაბალ სიჩქარეს, მეტ დაყოვნებას კითხვასა და პასუხს შორის, ასევე თავისუფალი ინფორმაციის ნაკლებობას. მაგრამ უნდა აღინიშნოს, რომ არსებობს გამონაკლისებიც. მაგალითად, ადამიანები, რომლებიც ალკოჰოლური ან ნარკოტიკული საშუალებების ზემოქმედების ქვეშ იმყოფებიან. პროფესიონალი დამნაშავეები შესაძლოა არ გამოხატავდნენ ნორმალურ (ჩვეულებრივ) არაევრბალურ ქცევას.

ვ. გამოკითხვის ხელმძღვანელობა

წლების მანძილზე შეიქმნა არაერთი ტაქტიკა და წესი იმისათვის, რომ დამკითხავები წარმატებით გაძღოლოდნენ საქმეს და ჩაეტარებინათ დაკითხვა. მთავარი კი მაინც ისაა, რომ იყი კარგად უნდა იცნობდეს საქმეს, რომლის მონაწილესაც დაკითხავს და სანამ სუბიექტი მეგობრულად არ განეწყობა დაკითხვა უნდა ჩატარდეს მისთვის უჩვეულო გარემოში. მიზანშეწონილია ეს იყოს პატარა ოთახი ფანჯრებით. ასევე აუცილებელია, რომ ოთახიდან გატანილი იყოს ყველა ის საგანი, რომელმაც, შესაძლოა, ყურადღება გაუფანტოს დასაკითხს (მაგალითად, სურათები). დასაკითხისა და დამკითხავის სკამები პირისპირ უნდა იდგნენ.

დაკითხვის არავერბალურ კომუნიკაციაში უკეთ გარკვევის მიზნით, დამკითხავი იწყებს უბრალო საუბარს. ეს ეხმარება მას ფსიქოლოგიური კონტაქტის დამყარებასა და პიროვნების მართალი „სხეულის ენის" გაგებაში. შემდეგ დამკითხავმა კონცენტრაცია პირის ვერბალურ ქცევაზე უნდა გადაიტანოს. დააკვირდეს ჟესტებს, სახის გამომეტყველებას, სხეულის პოზას და იმავდროულად დასაკითხის სიტყვებს უნდა უსმინოს.

აუცილებელია აღვნიშნოთ, რომ ეს დაკვირვებები ზოგადი ხასიათისაა. სანამ დამკითხავი გადაწყვეტს პასუხი სიმართლეა, თუ სიცრუე, მან უპირველეს ყოვლისა უნდა იცოდეს იმ არავერბალური ქცევის თავისებურებების შესახებ, რომელიც დასაკითხის ჭეშმარიტად მართალ პასუხებს ახლავს. ეს შესაძლებლობას აძლევს დამკითხავს, რომ დასაკითხის ყველა პასუხი სწორად შეაფასოს.

საერთოდ, ადამიანები სიმართლის თქმისას ნაკლებად ღელავენ. მაგრამ, როდესაც ცრუობენ მათი გონება და სხეული გამოსცემენ უნებურ სიგნალებს, რომელთა აღმოჩენისა და სწორი ინტერპრეტაციის საფუძველზეც შეგვიძლია ტყუილის განსაზღვრა. არაეერბალური ქცევის „ენა" რთული და დინამიკურია. მართალია დიდი დრო, მონდომება და ძალისხმევა სჭირდება იმას, რომ პროფესიონალურ დონეზე დავეუფლოთ არავერბალური ქცევის „კითხვის" ტექნიკას, მაგრამ მიგვაჩნია, რომ ამისათვის გაწეული ხარჯები ნამდვილად კეთილგონიერული და ღირებულია.

§ 3. ტყუილის მოსმენა

ტყუილის მოსმენა და მისი გამიფრება გარკვეულ ხელოვნებას მოითხოვს, ამიტომ დამწყები გამძიებლებისათვის და არა მარტო მათთვის, ამერიკელმა მეცნიერმა უორენ ჰოლმსმა შეიმუშავა მატყუარებთან ურთიერთობის გარკვეული სქემა, რომელის ცოდნაც სასარგებლო იქნებოდა გამომძიებლებისათვის.

ა. კითხვები, რომლებიც საკუთარ თავს უნდა დაუსვა, როდესაც ეჭვმიტანილის მონათხრობს უსმენ

I. სუბიექტი ლეგალურ უდანაშაულობას ამტკიცებს, მაგალითად, "მათ არ ჰქონდათ უფლება ჩემს სახლში ყოფილიყენენ", იმის მაგივრად, რომ ამტკიცოს აბსოლუტური უდანაშაულობა, " მე არ გამიკეთებია ეს". ასე იმიტომ იქცევა, რომ რაღაც არგუმენტით თავს უფრო კომფორტულად გრძნობს.

!. მონათხრობი შეესაბამება თუ არა შესაძლებლობის ანუ ალბათობის კანონებს? მაგალითი: დაცვის თანამშრომელს ბრალად ედება ფირმაში მომუშავე ქალბატონის შეწუხება სექსუალურ ნიადაგზე. თავის მხრივ, ის ბრალს სდებს ამ ქალბატონს უკანონო ქმედებაში (დავუშვათ, ნარკოტიკების შენახვაში). უთხრა კი ამის შესახებ დაცვის თანამშრომელმა თავის კოლეგებს, სანამ თვით მას დასდებდნენ ბრალს ზემოხსენებულ ქმედებაში? თუ არა, მაშინ ის ცრუობს. მას აუცილებლად

მოუნდებოდა თავის გამოჩენა და სამსახურეობრივ ასპარეზზე წინ წაწევა.

3. რაზეა მონათხრობში ყურადღება გამახვილებული? ინციდენტის პერიფერიაზე თუ მის შუაგულზე? თუ ეჭვმიტანილის აქტივობა დეტალურად არის გადმოცემული დანაშაულის ჩადენამდე და მისი ჩადენის შემდეგ, ხოლო თავად დანაშაულის მომენტზე ინფორმაცია მწირია – ურთხილად იყავით, ეს უკვე სიცრუეზე მიუთითებს.

4. მონათხრობი მწირია თუ მრავლისმომცველი? მატყუარა დაცვისათვის მცირე დეტალებს იძლევა, მართალი პიროვნება კი დეტალურად აანალიზებს ინციდენტს, გრძნობებით გადმოსცემს მას და სელახლა განიცდის მომხდარ ფაქტს.

5. იყენებს თუ არა ეჭვმიტანილი დასარწმუნებლად შემდეგნაირ ფორმულირებებს: „ მე ისედაც ბევრი ფული მაქვს, რატომ გავაკეთებდი ამას?", „ მე არ გავაუპატიურებდი იმ ქალს, ოჯახის პატრონი ვარ. სახლში ბევრი საქმე მაქვს". უფრთხილდით იმათ, ვინც გაღამეტებულად ხმარობს ასეთ ფორმულირებებს, იმისათვის, რომ თავის უდანაშაულობაში დაგვარწმუნოს.

6. იძლევა თუ არა დასაკითხი ინციდენტის დეტალებს, რომლებიც მის მონათხრობს დამაჯერებლობას მატებს? მაგალითი: მკელელობაში ეჭვმიტანილი მოწმე ამბობს, რომ მან დაინახა მკელელი, რომელიც ნიღბით იყო და მეტი არაფერი. – ეს ტყუილის შემთხვევაში. მართალი კი დეტალურად აღწერდა სავარაუდო მკელელის ჩაცმულობასაც.

7. გადმოსცემს თუ არა ეჭვმიტანილი გრძნობებს, როდესაც ყვება ისტორიას? მაგალითი: უდანაშაულო ამბობს: „მე მთელი ღამე ვერ დავიძინე და ჩემს მეუღლესთან ვსაუბრობდი ამის შესახებ". დამნაშავე კი კითხვაზე „ როგორ ფიქრობ, რა მოხდა?" – პასუხობს „არ ვიცი". უდანაშაულო ჰიპოთეზებს (ვერსიებს) წამოაყენებს, დამნაშავე – კი არა.

8. ერიდება პიროვნება უსიამოვნო სიტყვებს? მაგალითი: სეიფიდან დაიკარგა ფული, უფროსი ახსნა–განმარტებას ითხოვს მომსახურე პერსონალისაგან. ყურადღებით დააკვირდით იმათ, ვინც ერიდება ისეთი სიტყვების თქმას, როგორიც არის

„ქურდობა", „მოპარული", და ა.შ. მათ მაგიერად ამბობს „დაკარგული", „დაიკარგა", „გაქრა" და ა.შ.

9. უმატებს თუ არა ეჭვმიტანილი თავის მონათხრობს რაიმე ალიბის?. მაგალითი: „სხვათაშორის, მე მთელი ღამე სახლში ვიყავი"„ მე ადრე წამოვედი იქედან"– საეარაუდოდ იგი ცრუობს.

10. გამოტოვა თუ არა ეჭვმიტანილმა რაიმე მნიშვნელოვანი დეტალი, რომელიც ადრე ვინმესთან დაასახელა? ამ შემთხვევაში, მან შესაძლოა, ნაკლი შენიშნა და მის დაფარვას ცდილობს.

11. გეუბნებათ ეჭვმიტანილი თუ რატომ არ ჩაიდენდა დანაშაულს? „ეს რომ ჩამედინა, შევრცხვებოდი", „ საზოგადოებაში თავს ვერ გამოვყოფდი"და ა.შ. –თქვენ ეს ინტუიციის საშუალებით უნდა გაიგოთ. შესაძლოა იგი ცრუობდეს.

12. ცელის ეჭვმიტანილი მონაყოლის მნიშვნელოვან ნაწილს? თუ იგი თხრობისას ნაწილობრივ იტყუება, ან ცელის ჩვენებას და ამას თქვენს მიერ წარდგენილი მტკიცებულებების გამო აკეთებს, მაშინ ის მთლიანობაშიც ტყუილს ამბობს.

13. აბრალებს ეჭვმიტანილი დანაშაულს მთელ სამყაროს? მაგალითი: „მე სეიფი ღია დავტოვე" – ე. ი. მთელ მომუშავე პერსონალს ეჭვის ქვეშ აყენებს.

14. აცხადებს ეჭვმიტანილი ისეთ რამეს, რითაც სურს თავიდან აიცილოს დამნაშავედ ყოფნის შესაძლებლობა? მაგალითი: „მე ვერ ჩავიდენდი ამას, მე იმ ადგილს ახლოსაც არ გავკარებიავარ". თუმცა კი მისი სამსახური იმ ტერიტორიასთან ახლოს არის.

15. რაც არ თქმულა, ზოგჯერ ის უფრო მნიშვნელოვანია? მაგალითი: მკელელობაში ეჭვმიტანილი იკითხებოდა უგზო – უკელოდ დაკარგული კაცის თაობაზე, მაგრამ ეჭვმიტანილს დაკითხვის დროს არასოდეს დაუშვია მკელელობის შესაძლებლობა – საეარაუდოდ, ის რაღაცას მალავს.

16. აყენებს თუ არა ეჭვმიტანილი დანაშაულის შესახებ რაიმე თეორიებს? თუ არა ყურადღებით იყავით! დამნაშავეს არ სურს სპეკულაცია, იგი უარს აცხადებს მოსაზრების გამოთქმაზე, მან იცის რაც მოხდა.

17. როგორ ყვება პიროვნება მომხდარ ფაქტს? უდანაშაულოები გულახდილები არიან, არ ერიდებიან პირდაპირ თვალის კონტაქტს, იყენებენ აშკარა აღწერილობით ფრაზებს და ცდილობენ გამოაელინონ შეუსაბამობები.

ბ. დაცვის მექანიზმი

1. მტრობა – იგი ყველაზე მეტად გამოიყენება. შესაძლებელია თვით უდანაშაულომაც კი გამოავლინოს მტრული დამოკიდებულება დაკითხვის დასაწყისში, მაგრამ ეს მალევე ქრება (განუმარტავენ დაკითხვის აუცილებლობას, მისი ჩვენების მნიშვნელობას და ა.შ.). დამნაშავე კი მთელი დაკითხვის მანძილზე ამით თავის დაცვას განაგრძობს.

2. თავგზის აბნევა – ბრალს სდებს ყველას.

3. რაციონალიზაცია – "მოხარული ვარ, რომ ვიღაცამ ფული მოიპარა, მას ასე მოუხდება", " ზოგიერთი ადამიანი იმსახურებს სიკვდილს", და ა. შ.

გ. მატყუარების დამახასიათებელი ნიშნები

1. მატყუარები მესამე პირში საუბრობენ, "მე თქვენ გეუბნებით, ნოდარი პატიოსანი ადამიანია."

2. მატყუარები ახლოს მიდიან სიმართლესთან (შიშის არარსებობა რომ დაგანახონ).

3. დახელოვნებული მატყუარები აღნიშნავენ ყველაფერს, რისი დამტკიცებაც შეგიძლიათ და მეტს არაფერს.

4. მატყუარები ცდილობენ გამომძიებლებში აღძრან დამნაშავის ერთნობა და აფიქრებინონ, რომ ის ცდება. – "თქვენ არ იცით რას ნიშნავს, როდესაც ტყუილად ბრალს დაგდებენ."

5. დააკვირდით ხასიათის ცვლილებებს, დამნაშავე განწყობის შკალაზე ხან მეტით ავა ხან ქვეით ჩამოვა – გამომძიებლის გადაწყვეტილებაზე, რომ გადაამოწმოს მისი ჩვენება, მან შეიძლება იყვიროს (იტიროს), ხოლო ცოტა ხნის შემდეგ ისე მოიქცეს თითქოს არაფერი გაეგოს და არაფერი მომხდარა.

6. მატყუარა შეეცდება ინფორმაციის მისაღებად დამკითხავს სხვა წყაროზე მიუთითოს. – "შეამოწმეთ პოლიციის ჩანაწერები, მე მათ ეს ინფორმაცია გუშინ მივეცი."

7. მატყუარები გამოიყენებენ "გზის აბნევის" ტექნიკას, იმისათვის, რომ ყურადღება გადაიტანონ სხვა რამეზე, როგორიცაა, მაგალითად, საქმის წარმოების კანონიერ მხარეებზე საუბარი და არსებით მხარეებზე მოყრუება.

8. მატყუარები შეეცდებიან მოწმის დისკრედიტაციას მაგ: " ის მსუბუქი ყოფაქცევის ქალია და თან ნარკომანიც, რატომ უჯერებთ მას?" ის ცდილობს დაგარწმუნოთ მოწმის უვარგისობაში.

9. მატყუარები მოკლედ გიცხადებენ " ოჰ, თქვენ ვერ გამიგებთ".

10. დადანაშაულებისას მატყუარები ცდილობენ დაგარწმუნონ უდანაშაულობაში, „უდანაშაულო" ცოტა ხანში გაბრაზდება; თქვენ დამნაშავეს ვერ გაანაწყენებთ, მან იცის, რომ თქვენ სიმართლეს ამბობთ.

დ. შეამოწმეთ საქციელის სტილი, ისევე როგორც შინაარსი

1. ამბობს თუ არა ის ყველაფერს? – "ეს არ მახსოვს", "ამას არ დავკვირვებივარ" და ა.შ.

2. ცდილობს თუ არა დროის გაყვანას? – "ვერ გავიგე.", "თუ შეიძლება კითხვა გამიმეორეთ.", "ვიყავი თუ არა მე იქ."და ა.შ.

3. აკეთებს თუ არა შემოტევით ფორმულირებებს იმისათვის, რომ თქვენ თაედაცვაზე გადაგიყვანოთ? – "მე რატომ უნდა ვყოფილიყავი?", "თქვენ გინდათ რომ მოვიტყუო?"

4. არბილებს თუ არა ის თავის ნათქვამს? – "პატიოსნად გეუბნებით" "დედას გეფიცებით", და ა.შ.

ე. ბოლო რჩევა

მას შემდეგ, რაც მოისმინეთ ეჭვმიტანილის მონათხრობი და გჯერათ, რომ ის იტყუება (თუმცა ბოლომდე არა ხართ დარწმუნებული) არ იჩქაროთ საბრალდებო საფეხურზე გადასვლაზე. დაკითხვის წარმატების საიდუმლოება თვით კითხვებშია – დასვი მეტი შეკითხვა და მიიღებ მეტ პასუხს. ზედაპირული კითხვები ვერ აღმოაჩენენ სიცრუეს, მხოლოდ უწვრილმანესი დეტალები აგლენენ მას. მაგალითად: "თქვენ გააღეთ კარები? რომელი ხელით?" ამ ტიპის შეკითხვები შთაბეჭდილებას მოახდენს უდანაშაულობე და დარწმუნდება თქვენს კომპეტენტურობაში იმდენად, რამდენადაც დაინახავს, რომ თქვენ უმცირესი დეტალიც კი გაინტერესებთ, ხოლო დამნაშავე ამით დაიბნევა და ხშირ შემთხვევაში რადიკალურად შეცელის იმ ქცევას, რომელსაც ის მთელი დაკითვის მანძილზე მიმართავდა. პრობლემები შეიძლება მაშინაც წამოიჭრას, როდესაც კითხვები უკიდურესად მამხილებელია – ეჭვმიტანილმა შეიძლება შეწყვიტოს დაკითხვის პროცესი და უარი განაცხადოს მის გაგრძელებაზე. ამიტომაც არ თქვათ "ხომ არ ფიქრობთ, რომ ამ სისულელეს დაგიჯერებ?" ამის მაგივრად იკითხეთ, "რატომ?","როგორ შეიძლება, რომ ასე ყოფილიყო?" და ა.შ.

თავი V. ჩვენების (მონათხრობის) ანალიზი

§ 1. რას გადმოსცემენ ეჭვმიტანილის სიტყვები

ამ თავის განხილვა დავიწყოთ კერძო მაგალითით, რომელიც საგამოძიებო პრაქტიკაში საშინელი და იშვიათი დანაშაულის პრეცენდენტს წარმოადგენს.

„ერთი ქალბატონი ტბის პირას იდგა და ტიროდა. ტბაში მანქანა იყო ჩაძირული, რომელშიც სავარძელზე უსაფრთხოების ქამრით მიმაგრებული მისი მცირეწლოვანი შვილები იმყოფებოდნენ. ქალბატონმა პოლიციაში განაცხადა თითქოსდა ბაშვები გაიტაცეს, რის გამოც, გამოცხადდა ბაშვებისა და მათი გამტაცებლების ძებნა".

გამოძიების პროცესში ცრემლმორეული ღედა იმეორებდა „მე ვუნდოდი ჩემს ბაშვებს, მათ მე ვჭირდებოდი, ეხლა კი მე არ შემიძლია მათი დახმარება." ბაშვების მამა კი, რომელსაც სჯეროდა მეუღლის მონაყოლის, ცდილობდა გაემხნევებინა და დაერწმუნებინა ცოლი შემდეგი სიტყვებით: „ისინი კარგად არიან, ისინი მალე სახლში იქნებიან."

ცოტა ხანში პოლიციამ ეს ქალბატონი დააპატიმრა, თავისი შვილების მკვლელობის ბრალდებით. ის გაასამართლეს და დამნაშავედ სცნეს.

ბევრი გამომძიებელი იყენებს ტექნიკას, რომელსაც ეწოდება ჩვენების ანალიზი იმისათვის, რომ დაადგინონ რა არის მართალი და რა არა, ისე, როგორც ეს მოხდა ქალბატონისა და მისი მეუღლის მონათხრობის ანალიზის დროს.

ჩვენების ანალიზისას გამომძიებლები ამოწმებენ სიტყვებს საქმის ფაქტებისაგან დამოუკიდებლად, რათა აღმოაჩინონ სიცრუე. ისინი ამავე დროს დიდ ყურადღებას აქცევენ იმ ინფორმაციას, რომელიც არ თქმულა (რომელიც გამოტოვა დასაკითხმა) და უსვამენ თავს შეკითხვას, თუ რატომ გააკეთა ეს ეჭვმიტანილმა.

ზემოთ განხილულ საქმეში, იმ ჩვენებების ანალიზიდან, რომლებიც მსხვერპლის მშობლებმა მისცეს, შესაძლებელი ხდება დავასკვნათ: მამას სჯეროდა, რომ ბაშვები ცოცხლები იყვნენ, ხოლო ღედამ იცოდა, რომ ისინი აღარ არსებობდნენ. დედუქციის ეს გასაღები გრამატიკაშია, კერძოდ კი ზმნის დროში. მამა ბაშვებს აწმყო

დროში მოიხსენიებს, დედა კი წარსულ დროს იყენებდა „მე ეუნდოდი ჩემს ბავშვებს, მათ მე ვჭირდებოდი, ეხლა კი მე არ შემიძლია მათი დახმარება", მაგრამ ბავშვებს ის აღარ სჭირდებოდათ, რადგან ისინი იმ დროისათვის უკვე ცოცხლები აღარ იყვნენ.

ჩვენების ანუ მონათხრობის ანალიზი ძირითადად შეიცავს ოთხ კომპონენტს – მეტყველების ნაწილებს (ნაცვალსახელები, არსებითი სახელები, ზმნები), შინაგან ინფორმაციას, სარწმუნოების ნაკლებობასა და ჩვენების ბალანსს.

ჩვენების ანალიზზე ძალიან ბევრი რამ არის დაწერილი. სხვადასხვა მიზეზების გამო ჩვენ აქ არ ვეხებით ანალიზის ისეთ კომპონენტებს, როგორიცაა გამოტოვებული მეტყველების ნაწილები და გამოტოვებული ინფორმაციის აღმოჩენის უამრავი ხერხი. ჩვენ მხოლოდ ძირითად კომპონენტებს განვიხილავთ.

ამასთანავე გვინდა აღვნიშნოთ, რომ ზოგადი ტექნიკის ცოდნაც კი, საკმარისია იმისათვის, რომ უკეთ წარვუძღვეთ დაკითხვას, მიეხვდეთ, დასაკითხი მართალს ამბობს თუ არა. გარდა ამისა, უფრო მეტი შანსი გვექნება გამოვააშკარაოთ დამნაშავე და მივაღწიოთ იმას, რომ მისგან სწორი ჩვენება მივიღოთ.

ჩვენების ანალიზს გააჩნია ორსაფეხურიანი პროცესი: პირველი – გამომძიებლები აღგენენ რა არის ტიპიური მართალი ჩვენებისათვის, რომელიც ნორმას წარმოადგენს, ხოლო შემდეგ ისინი ეძებენ ნებისმიერ გადახრას ამ ნორმიდან. მართალი ჩვენება მოგონილისაგან განსხვავდება ხარისხითაც და მოცულობითაც.
თუმცა უნდა აღვნიშნოთ, რომ საუბრის დროსაც არის შესაძლებელი წარმოთქმული სიტყვების ანალიზი, მაგრამ გამომძიებლებს, რომლებიც გამოცდილნი არ არიან ჩვენების ანალიზში, დასაწყისისათვის გაუადვილდებათ თუ ანლიზს დაფიქსირებული ჩვენებიდან გააკეთებენ. ამისათვის გამომძიებელმა უნდა ჩაიწეროს დასაკითხის მონათხრობი, ან უფრო უკეთესია თუ დასაკითხს ვთხოვეთ თავისი ხელით დაწეროს ყველაფერი(დეტალურად). ეს გაცილებით ზრდის ანალიზის კანონიერებასა და სარწმუნოებას.

ჩვენების ანალიზი არის საშუალება, რომელიც გვეხმარება მივიღოთ დასაკითხისაგან სწორი ჩვენება ანუ აღიარება. ეს რა თქმა უნდა არ არის ერთადერთი გზა, მაგრამ მიზანშეწონილია, დაკითხვის დაწყებამდე გამომძიებელმა ანალიზი გაუკეთოს დასაკითხის მონათხრობს.

§ 2. გამოსადეგი მეტყველების ნაწილები

მეტყველების ნაწილები, შეიძლება ითქვას, რომ ჩვენების ანალიზი საფუძველთა საფუძველია. მონათხრობის ანალიზისათვის, გ მომძიებლებს პირველ რიგში ესაჭიროებათ ინდივიდუალური მეტყ ველების ნაწილების შემოწმება. კერძოდ კი ნაცვალსახელების არსებითი სახელების, ზმნების და უნდა დაადგინონ ნორმა ყოველ მათგანისათვის. თუკი გამოჩნდება ნორმისაგან განსხვავებულ მეტყველების ნაწილი, მაშინ გამომძიებელმა აუცილებლად უნდ იკითხოს „რატომ?".

ა . ნაცვალსახელები

ნაცვალსახელი მეტყველების ის ნაწილია, რომელიც არსებითი სახ ელის ადგილს იკავებს. ყველასათვის ცნობილია, რომ პირველი პირის ნაცვალსახელებია: მე, შენ, ის, ჩვენ, თქვენ, ისინი. ჩვენების ანალიზის დროს ყურადღება უნდა გავამახვილოთ პირველი პირის ნაცვალსახელებზე „მე" და „ჩვენ", ასევე ყველა კუთვნილებით ნაცვალსახელზე, როგორიცაა „ჩემი", „ჩვენი", შენი" და ა. შ.

გამომძიებლისათვის შეუმჩნეველი არ არის, რომ მართალი ადამიანი ჩვენებას იძლევა ნაცვალსახელი „მე"-ს გამოყენებით, რომელიც არის პირველი პირის, მხოლობითი რიცხვის ნაცვალსახელი. როცა პიროვნება პერსონალური დაკავშირებულობით იძლევა ჩვენებას, ანუ ხშირად იყენებს ნაცვალსახელ "მე"- ს, ნებისმიერი გადახვევა ამ ნორმიდან იმსახურებს ეჭვის თვალით შეხედოთ ნათქვამს, რადგანაც ეს შესაძლოა ნიშნავდეს იმას, რომ დასაკითხი მთლიანად არ არის დაკავშირებული იმ ფაქტებთან, რომელსაც ის აყალიბებს ჩვენებაში (მონათხრობში) და ამრიგად ის არ ამბობს სრულ სიმართლეს, რასაც მოყვანილი მაგალითი ნათლად დაგვანახებს: „ მე ავდექი 7 საათზე, მე „პახმელიაზე" ვიყავი და გადავწყვიტე ლუდის დასალევად წავსულიყავი. მე წავედი ლუდის ბარში. შევხედი კაცს, რომელიც იქვე ცხოვრობს, ველაპარაკე მას რამოდენიმე წუთი. მე დავლიე ლუდი და წავედი საქმეზე."

პირველ ოთხ წინადადებაში ნაცვალსახელ „მე"- ს ხმარება პირველი პირის მხოლობითისათვის დადგენილ ნორმას შეესაბამება, ხოლო შემდეგ ორ წინადადებაში განსხვავებაა, რადგანაც ეს ნაცვალსახელი გაქრა ის აღარ ამბობს "მე შევხედი კაცს" და "მე

ველაპარაკე მას". რამ აიძულა დასაკითხი შეეწყვიტა ნაცვალსახელი "მე"- ს ხმარება?

ნაცვალსახელების ხმარების დროს ყველა ცელილება ყურადსაღებია, გამომძიებელმა უნდა გააცნობიეროს, რომ ამ შემთხვევაში ჩვენება რჩება პერსონალური დაკავშირებულობის გარეშე. შესაძლებელია რაიმე დაძაბულობა ყოფილიყო დასაკითხსა და დასახელებულ პირს შორის? ამიტომ დაკითხვის დროს გამომძიებელმა უნდა გამოარკვიოს ის სპეციფიკურობები, რაც ამ ორი ადამიანის ურთიერთობას ეხება, იმისათვის, რომ გადაწყვიტოს ჩვენება სინამდვილეს შეესაბამება, თუ დასაკითხი მალაეს რაიმეს.

ბ. "მე" "ჩვენ"- ის წინააღმდეგ

იმის გამო, რომ პირველი პირის, მხოლობითი რიცხვის ნაცვალსახელის ხმარება ნორმაა, გამომძიებლებმა უნდა მოძებნონ ნაცვალსახელი „მე"-ს არარსებობა და პირველი პირის მრავლობითი რიცხვის ნაცვალსახელი „ჩვენ"-ის გადაჭარბებული ხმარება. მაგალითი, რომელსაც ეხლა მოვიყვანთ ერთ-ერთი ადამიანის ჩვენებიდან არის და ნორმას შეესაბამება:
„მე შევხვდი ოთხ მეგობარს კინოთეატრში, ვუყურე ფილმს, შემდეგ შევჩერდი მათთან ერთად სავახშმოდ. ჩვენ ცოტა დავლიეთ ბარში, სანამ სახლში წამოვიდოდი. მე დაერჩი ღამის 12 საათამდე და შემდეგ წავედი სახლში".

ახლა გთავაზობთ იმავე ისტორიას, ოღონდ ისე ჩამოყალიბებულს, რომელიც ნორმისაგან განსხვავებულია:

„ჩვენ ყველა ერთმანეთს კინოთეატრში შევხვდით. ვუყურეთ ფილმს, შემდეგ შევჩერდით სავახშმოდ. ცოტა დავლიეთ, სანამ სახლში წავიდოდით. ჩვენ დავრჩით ღამის 12 საათამდე და შემდეგ ჩვენ ყველა წავედით სახლებში".

იმის გამო, რომ მეორე ჩვენება შეიცავს მხოლოდ მრავლობითი პირის ნაცვალსახელებს, მოსალოდნელი ნორმის მაგივრად, რომელშიც უმეტესად „მე" იხმარება, გამომძიებელი უნდა დაინტერესდეს, თუ რატომ არ არის მასში პერსონალური(ინდივიდუალური) დაკავშირებულობა. შესაძლოა დასაკითხი იმედოვნებს, რომ დაფარავს რაიმეს, ან საქმის გაუარესების შემთხვევაში თავიდან

აიცილებს პერსონალურ პასუხისმგებლობას, ამიტომაც ყველაზე მიუთითებს "ჩვენ".

გ ნაცვალსახელი "ჩვენ"

მეტყველებაში და წერის დროს, მოსაუბრეები ირჩევენ კომუნიკაციისათვის ყველაზე უმოკლესსა და მარტივ გზას. ნაცვალსახელი „ჩვენ" არის ყველაზე უმოკლესი და გასაგები სიტყვა, რომელიც გამოხატავს ერთი ადამიანის კაეშირს მეორესთან იმ დროს, როდესაც მათ შორის ამისათვის შესაფერისი ურთიერთობა არსებობს. "ჩვენ" ასევე გამოხატავს ერთობლიობას, სიახლოვესა და ადამიანთა შორის რაღაც კაეშირს.

ნაცვალსახელი "ჩვენ"- ის გამოტოვება განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, როდესაც პირები მეუღლეები არიან. შემდგომ მაგალითებში განხილულია ქმრის ჩვენება, რომელიც აღწერს მოვლენას. ამათგან პირველი ნორმას შეესაბამება, ხოლო მეორე მისგან გადახრაა:
"მე და ჩემი მეუღლე დაპატიჟებული ვიყავით ჩვენი მეზობლის დაბადების დღეზე. ჩვენ იქ ცოტა გვიან მივედით. ჯერ კიდევ შუა ქეიფი იყო, როცა ჩვენ სახლში წამოვედით."

"მე და ჩემი მეუღლე დაპატიჟებული ვიყავით მეზობლის დაბადების დღეზე. მე და ჩემი ცოლი იქ ცოტა გვიან მივედით. ჯერ კიდევ შუა ქეიფი იყო, როცა მე და ჩემი მეუღლე სახლში წამოვედით."

მეორე ვარიანტში ცოლ-ქმარს შორის დისტანცია იგრძნობა. ქმარმა ერთხელ უკვე დაასახელა თავისი მეუღლე წინადადებაში, ამიტომ შემდგომში კომუნიკაციისათვის ყველაზე უფრო ადვილი და გასაგები სიტყვაა "ჩვენ". თუმცა ქმარი ერიდება ამ სიტყვას, რატომ? იქნებ იმიტომ, რომ მათ ურთიერთობაში სიახლოვე ნაკლებ-შესამჩნევია.

თუ მოგვიანებით, იმ ღამეს ცოლი მოკლულია, ქმარი კი მთელი დღის მოვლენებს იხსენებს და გადმოსცემს მათ, რომლის დროსაც ერიდება ნაცვალსახელი "ჩვენ"- ს ხმარებას, გამომძიებელმა გულისყურით უნდა გამოჰკითხოს ქმარს მათი ურთიერთობის შესახებ. თუ ქმარი აღნიშნავს, რომ მათ ჰქონდათ გარკვეული ოჯახური პრობლემები და მტკიცედ უარყოფს ნებისმიერ კავშირს მეუღლის სიკვდილთან, გამომძიებელს შეუძლია გამორიცხოს ის

ეჭვმიტანილთა სიიდან, იმ შემთხვევაში, თუ არ არსებობს საწი-
ააღმდეგო ჩვენება, ხოლო თუ ქმარი აცხადებს, რომ მათ ძალზე
ახლო ურთიერთობა ჰქონდა, გამომძიებელი ფხიზლად, ყურადღე-
ით უნდა იყოს, რადგან "ჩვენების ანალიზი" სხვა რამეს გვიჩვე-
ებს.

ყურადღება გასამახვილებელია ასევე ნაცვალსახელების ცელაზე
ჩვენების აღებისას. მაგალითად: ნაცვალსახელი „ჩვენ"-იდან, იგი
პერსონალურ დაკავშირებულობას გამოხატავს, ანუ ის პიროვნება,
რომელიც ამ ნაცვალსახელს ხმარობს, სხვებთან ერთად რაიმე
მოვლენასთან კავშირს უსვამს ხაზს, ხოლო "მათ", "მან" და ა.შ.
ნაცვალსახელების გამოყენება პერსონალურ კავშირზე აღარ მი-
უთითებს.

ნაცვალსახელების ასეთი ცელა ხშირია ცრუ გაუპატიურების დროს
„დაზარალებულებისაგან" მიღებულ ჩვენებებში. ყურადღება აქ
ჯასამახვილებელია ნაცვალსახელ „ჩვენ"-ზე. მაგალითისათვის ავი-
ღოთ ჩვენებიდან ასეთი ფრაზა:

„მან მე მაიძულა შევსულიყავი ტყეში" და „ჩვენ შევედით ტყეში".

პირველი მაგალითი წარმოადგენს ნორმას, ხოლო მეორე, რო-
მელიც ნაცვალსახელ „ჩვენ"-ს შეიცავს, ნორმისაგან განსხვავებუ-
ლია.

გამოცდილი გამომძიებლები გაუპატიურების საქმეების გამოძიე-
ბისას, ყურადღებით აკვირდებიან დაზარალებულის ჩვენებაში
ნაცვალსახელი „ჩვენ"-ის მოულოდნელ გამოჩენას. ასეთ საქმეებში
დაზარალებულთა დაკითხვები გვიჩვენებს, რომ დაზარალებულები
იყენებენ ნაცვალსახელ „მან"-ს და „მეს" და არა „ჩვენ"-ს იმისათვის,
რომ აღწერონ მოძალადე და თავისი თავი.

იმის გამო, რომ ნაცვალსახელი „ჩვენ" სიახლოვეს აღნიშნავს, გა-
მომძიებელმა, რომელიც დაზარალებულის ჩვენებაში ზემოხსე-
ნებულ ნაცვალსახელს აღმოაჩენს, აუცილებლად უნდა გამოარკ-
ვიოს იცნობდნენ თუ არა ადრე ერთმანეთს დაზარალებული და ეჭ-
ვმიტანილი, და ჰქონდათ თუ არა რაიმე სერიოზული ურთიერთობა
გაუპატიურებამდე. თუ დაზარალებული ამას კატეგორიულად
უარყოფს, ჩნდება საბაბი იმისათვის, რომ ვიფიქროთ — ჩვენება
მოგონილია.

გატაცების საქმეების ჩვენებებში ნაცვალსახელი „ჩვენ"-ის ხმარება გვაფიქრებინებს, რომ დაზარალებული სრულ სიმართლეს არ ამბობს. ავიღოთ მაგალითი: ახალგაზრდა ქალმა, რომელმაც განაცხადა რომ გაიტაცეს შემდეგი სახის ჩვენება მისცა: „ მე გავაჩერე მანქანა და ის იყო გადმოსვლა დავაპირე, რომ მომიახლოვდა მამაკაცი, დაახლოებით 180 სმ სიმაღლის, რომელმაც მითხრა ჩავმჯდარიყავი ისევ მანქანაში, თორემ რაიმეს დამიშავებდა. შემდეგ ის უკან ჩაჯდა. მე დავძარი მანქანა. მან მითხრა მე წავსულიყავი გზატკეცილის დასაწყისთით. მან მკითხა ფული მქონდა თუ არა. მე ვუპასუხე – არა. ჩვენ დაახლოებით ერთი საათი ვიარეთ. ამ ხნის მანძილზე იგი სმას არ იღებდა. როდესაც ჩვენ ქალაქის გასასვლელთან მივედით, მე მას ვუთხარი, რომ ბენზინი არ მქონდა. ის გადაირია და მითხრა გავსულიყავი გასასვლელში. ჩვენ გზა გავაგრძელეთ. მან მითხრა, რომ მარცხენა მხარეს პირველივე ჩასახვევში ჩამეხვია. ჩვენ დაახლოებით სამასი მეტრი გავიარეთ. მან მითხრა გავჩერებულიყავი. გააღო კარები, კისერში ჩამარტყა და გადავიდა."

გამომძიებლები, რომლებიც დახელოვნებულები არიან ჩვენების ანალიზში, კითხვის ქვეშ აყენებენ ასეთი მონაყოლის ჭეშმარიტებას. ნამდვილი გატაცებების დროს, დაზარალებული აცხადებს: „მან მაიძულა დამეძრა მანქანა", ან „მან მაიძულა ქალაქის გასასვლელში გავსულიყავი", და ა.შ. ტრამვირებული დაზარალებულები, რომლებიც სიმართლეს ამბობენ, არ იყენებენ ნაცვალსახელს „ჩვენ", რათა გამიჯნონ მოძალადე და თავიანთი თავი.

გამოძიების პროცესში დადგინდა, რომ ზემოაღნიშნული ჩვენება ცრუ იყო. დაკითხვის დროს დასაკითხმა აღიარა, რომ არანაირ გატაცებას ადგილი არ ჰქონია. სინამდვილეში ის იმ ადამიანთან იმყოფებოდა, რომელსაც ძალიან კარგად იცნობდა.

დ. კუთვნილებით ნაცვალსახელები

კუთვნილებითი ნაცვალსახელები, ისეთები, როგორიცაა: ჩემი, შენი, ჩვენი, მისი, მათი, თქვენი გამოხატავენ, რომ მოსაუბრეს კუთვნილებითი დამოკიდებულება აქვს საგანთან ან პიროვნებასთან. ეჭვმიტანილი შეცვლის ან საერთოდ გამოტოვებს ნაცვალსახელს, როდესაც სურს, რომ არ აჩვენოს კუთვნილება (მფლობელობა) ან დაუშვას ასოციაციური დამოკიდებულება გან-

საზღვრულ საგანთან ან პიროვნებასთან. მაგალითად: „მე ვწმენდი ჩემს იარაღს, მე ჩემი იარაღის შენახვას ვაპირებდი. იარაღი გავარდა."ამ პიროვნების უნდოდა რა, რომ „უარეყო" იმ იარაღის მფლობელობა, რომელიც გავარდა (არ აქვს მნიშვნელობა უბედური შემთხვევა იყო ეს, თუ განზრახ ჩადენილი ქმედება), შეწყვიტა კუთვნილებითი ნაცვალსახელის ხმარება აღარ ახსენა "ჩემი იარაღი გაავარდა". ის უკვე გახდა უბრალოდ იარაღი.

მეორე მაგალითად მოვიყვანთ იმ პიროვნების ჩვენებას, რომლის სახლიც დაიწვა: „ ჩემი სახლიდან მე ზუსტად საუზმის შემდეგ გავედი, რათა შევხვედროდი ჩემს მეგობარს... უკან დავბრუნდი ჩემს სახლში, ... გავაკეთე რამდენიმე სატელეფონო ზარი და წავედი ნათესავთან სტუმრად... ღამე იქ უნდა გამეთია. დაახლოებით შუაღამე იყო, როდესაც სახანძრო მანქანების ხმა შემომესმა. ჩვენ ავდექით, რომ გაგვეგო, თუ რა ხდებოდა".

ამ შემთხვევაში, როდესაც მოსაუბრე გამუდმებით ხმარობდა ნაცვალსახელს „ჩემი", იმისათვის, რომ თავისი სახლი დაესახელებინა, თავს ანებებს კუთვნილებითი ნაცვალსახელის გამოყენებას, მისი ბოლო დასახელების დროს. ისმის კითხვა: ეს იმიტომ ხომ არ მოხდა, რომ სახლი მისი აღარ იყო მას შემდეგ, რაც ის დაიწვა?. თუ ასეა, მაშინ ეს ცვლილება ცოტა მოგვიანებით უნდა მომხდარიყო, შუაღამისას, როდესაც მან გაიგო, რომ მისი სახლი იწვოდა.

ჩვენებაზე დაყრდნობით, გამომძიებელს კითხვა უნდა დაებადოს, თუ რატომ ხდება ცვლილება იმ დროს, ანუ აღარ ახსენებს "ჩემს", მას შემდეგ, რაც პიროვნება ბოლოჯერ იმყოფებოდა სახლში. იმიტომ ხომ არ მოხდა ასე, რომ პიროვნებამ ბენზინი მოასხა იატაკზე? იქნებ იმიტომ დათმო მფლობელობა, რომ თვითონ დაწვა სახლი? ამის შემდეგ გამომძიებლები ცდილობენ დაადგინონ, სახლის დაწვამდე სახლიდან ძვირფასეულობა და რაიმე ღირებული ხომ არ იყო გატანილი, რათა დაადგინონ განზრახ დაწვეს თუ თავად დაიწვა სახლი. პროფესიონალი გამომძიებლები, უპირველეს ყოვლისა არკვევენ და ეძებენ იმ ზუსტ მანიშნებელს, რომლის დროსაც მფლობელი წყვეტს მფლობელობას, კუთვნილებითი ნაცვალსახელის „ჩემი"- ს გამოტოვების გზით.

ე. არსებითი სახელები

არსებითი სახელები , როგორც ვიცით აღნიშნავენ პიროვნებებს ადგილებსა და საგნებს. თუმცა არსებითი სახელები სხვადასხვა დროს სხვადასხვა მნიშვნელობას იძენენ, რაც ინდივიდშია და მოკიდებული, თუ როგორ საუბრობს იგი. დაკითხვის დროს მიღებული ინფორმაციის შემოწმებისას, გამომძიებელმა უნდა ჩაინიშნოს ყველა ცელილება, რომელიც პიროვნებაში მოხდა, იმიტომ, რომ „საუბარში სიტყვების ცვლა, რეალობაში ცელილებების მაჩვენებელია". თუ ეჭვმიტანილი ცელის იმ სიტყვას, რომელსაც ის გარკვეული დროის მანძილზე გამუდმებით სმარობდა, იმის მანიშნებელია, რომ რაღაც მის ცხოვრებაში შეიცვალა. ასეთი ცელილებები სხვა მეტყველების ნაწილებსაც ეხება, მაგრამ ეს უფრო ხშირად გვხვდება არსებით სახელებთან მიმართებაში.

ერთ-ერთი საქმის დროს, მკვლელობაში ეჭვმიტანილის ჩვენებაში აღინიშნებოდა არსებითი სახელის ჩანაცვლება საკუთარი სახელით. ახალგაზრდა კაცმა ცოლს სახეში თოფი ესროლა. ქალი ადგილზევე გარდაიცვალა, მისი ქმარი კი ამტკიცებდა, რომ ეს უბედური შემთხვევა იყო. გამომძიებელმა სთხოვა მამაკაცს დაეწერა ჩვენება და მოეთხრო იმ მოვლენების შესახებ, რომელსაც ადგილი ჰქონდა გასროლის დღეს. ქმარმა მისცა დეტალური ჩვენება, სადაც შეიდჯერ გამოიყენა არსებითი სახელი „ცოლი", იმისათვის, რომ თავისი მეუღლე დაესახელებინა. შემდეგ მან დაწერა: „ მე დაეკარგე კონტროლი თოფზე, მე მივხვდი, რომ ლულა მიმართული იყო ლელასკენ (ანუ აქ უკვე ცოლის სახელი ასხენა) და მე უცბად ვცადე ხელი მეტაცა თოფისათვის. როდესაც ეს გავაკეთე, თოფი გავარდა. ეს მოხდა წამებში, რომ გავიხედე ლელას (აქ მან ცოლის სახელი ისევ ასხენა) სისხლიანი სახე დაეინახე."

რამ გამოიწვია, რომ ქმარმა დაიწყო ცოლის სახელის სმარება? ჩვენების განსაკუთრებულ ნაწილში მოხდა თუ არა ეს ცელილება?

გამომძიებლებს ამასთან დაკავშირებით დადგენილი აქვთ ნორმა, რომ ქმრები, თავიანთი მეუღლეების დასახელების დროს იყენებენ არსებით სახელს „ცოლი". როდესაც მეუღლე ბაბარში წავიდა, ის "ჩემი ცოლი" იყო, როდესაც მან ცოტა ხნის შემდეგ დაურეკა ქმარს, "ჩემი ცოლი" იყო, მაგრამ როდესაც თოფის ლულა ცოლისაკენ იყო მიმართული და მის სახეზე სისხლი დაინახა, ჩვენების კრიტიკულ ნაწილში, ის აღარ არის "ჩემი ცოლი", ის გახდა ლელა.

გამომძიებლებმა დაადგინეს: დამნაშავეებს უჭირთ დაუშვან, რომ თავისი ოჯახის წევრი დააზიანეს. ამ შემთხვევაშიც ქმარს უჭირს თქვას, რომ მან თავისი მეუღლე მოკლა, ამიტომაც მან შეცვალა ოჯახური კავშირის აღმნიშვნელი არსებითი სახელი „ცოლი" მისი სახელით "ლელა".

ასევე ქმარმა გამომძიებელს თავიდან არ წარუდგინა თავის ცოლი, როგორც "ლელა". არსებითი სახელის "ცოლი"- ს შეიძჯერ გამეორების შემდეგ, სახელი "ლელა" მოულოდნელად ჩნდება. მსმენელმა დანამდვილებით არ იცის, თუ ვინ არის "ლელა". შესაძლებელია მხოლოდ მიეხვდეთ, რომ ლელა არის ცოლი, მაგრამ ქმარმა არ წარადგინა ის საჭირო გზით, "ჩემი ცოლი, ლელა".

ჯანსაღი ურთიერთობის დროს ნორმად ითვლება, რომ წარდგენა მოხდეს სათანადოდ და გასაგებად, ხოლო როდესაც ურთიერთობა არც თუ ისე ჯანსაღია, წარდგენა ზერელედ ხდება ან საერთოდ არ ხდება. ასეთი წარდგენის არსებობა ცოლქმრული ურთიერთობის "სიღარიბეზე" მეტყველებს. ამის ცოდნა დიდად დაეხმარებათ გამომძიებლებს სიმართლისა და ჭეშმარიტების დადგენაში.

ვ. ზმნები

ზმნები აღნიშნავენ მოქმედებას როგორც წარსულში, ასევე აწმყოსა და მომავალშიც. ჩვენების ანალიზში ზმნის დროს უდიდესი მნიშვნელობა აქვს. როდესაც ანალიზს უკეთებთ ნათქვამს, გამომძიებელმა ყურადღება უნდა გაამახვილოს ზმნის დროზე. მართალ ჩვენებაში წარსული დროის გამოყენება ნორმაა, რადგან მომხდარი მოვლენები, რომელსაც ჩვენებაში იძლევიან, წარსულში მოხდა.

ნორმის ამსახველია შემდეგი ჩვენება:
"ეს მოხდა შაბათ ღამეს. მე გავედი ბაღში ხეხილის მოსარწყავად. უკვე ბნელოდა. კაცი გამოვარდა ბუჩქებიდან. ის შემოვარდა ბაღში, მტაცა ხელი და წამაქცია..."

ეს კი ნორმისაგან განსხვავებულია:
"ეს მოხდა შაბათ ღამეს. მე გავედი ბაღში ხეხილის მოსარწყავად. უკვე ბნელოდა. კაცი გამორბის ბუჩქებიდან. ის შემოდის ბაღში, მტაცებს ხელს და მაქცევს..."

წარსულის გახსენება და მისი გადმოცემა წარსულ დროში უნდა მოხდეს, აწმყო დროზე გადასელა, საყურადღებოა. ეს შეცვლა შესაძლოა ტყუილის მაჩვენებელი იყოს.
აწმყო და წარსული დროის ასეთი ცვლილებები ასევე მნიშვნელოვანია დაკარგული ადამიანების მოხსენიების დროს. ამ შემთხვევაში ნორმად ითვლება მათი აწმყო დროით მოხსენიება, "მჯერა, რომ ხვიჩა კარგად არის".

როდესაც ბაეშვები იკარგებიან, მშობლების გულსა და გონებაში ისინი კვლავაც ცოცხლები რჩებიან, ხშირად მაშინაც კი, როდესაც საკმაოდ დიდი დროა გასული. ზემოაღნიშნულ მაგალითში ნახსენები ქალბატონის საქმეში კი, ადგილი ჰქონდა წარსული დროის გამოყენებას, რაც ამ შემთხვევაში ნორმიდან განსხვავებულია.

§ 3. შინაგანი ინფორმაცია

შინაგანი ინფორმაცია მონათხრობში შეიძლება შეიცავდეს ტყუილის მანიშნებლებს. მართალი პიროვნება, რომელსაც არაფერი აქვს დასამალი, კითხვაზე „რა მოხდა?" – მოვლენებს მოყვება ქრონოლოგიურად. ნებისმიერი ინფორმაცია, რომელიც არ პასუხობს ამ კითხვას, არის შინაგანი.

ადამიანები, რომლებიც დანაშაულთან არიან დაკავშირებულები, შესაძლოა გრძნობდნენ თავიანთი ქცევის გამართლების საჭიროებას. ასეთ შემთხვევაში მონაყოლი არ არის თანმიმდევრული და ლოგიკური. ის, რაც სინამდვილეში მოხდა მელამაზებული იქნება. ის ასევე შესაძლოა შეიცავდეს უფრო მეტ ინფორმაციას, ვიდრე ისტორიის მოყოლას სჭირდება. ასეთ შემთხვევაში, გამომძიებელმა უნდა შეაჯამოს ინფორმაცია და დასვას კითხვა: რატომ დასჭირდა დასაკითხს ამ ინფორმაციის ჩართვა მონაყოლში. მაგალითად: მკელელობის საქმის გამოძიებისას, რომელშიც ქმარმა ესროლა ცოლს, ქმარმა პოლიციას განუცხადა, " მე იარაღს ეწმენდდი და ამ დროს ის მოულოდნელად გავარდა". ამის შემდეგ გამომძიებელმა სთხოვა კაცს ყველაფერი დაეწერა, რაც გასროლის დრომდე მოხდა. მან დეტალურად დაწერა და საკმოდ სქელტანიანი მონათხრობი გამოუვიდა, წინა ღამის ნადირობის შესახებ, ასევე თოფის დაჟანგვის შესახებაც აღნიშნა, მაგრამ ძალიან გაუჭირდა თავისი მოქმედებების კონკრეტულად აღწერა იმ დროს, როცა

თოფს წმენდდა. მინაგანი ინფორმაციის რაოდენობაში სხეაობამ, გამომძიებლს აფიქრებინა ქმარი ეჭვმიტანილად მიეჩნია.

§ 4. დამაჯერებლობის (დარწმუნების) ნაკლებობა

კიდევ ერთი უმნიშენელოვანესი ფაქტორი, ჩვენების მიღებისას, არის პიროვნების დამაჯერებლობის ნაკლებობა. როდესაც ანალიზს ვუკეთებთ მონათხრობს, გამომძიებელმა ყურადღება უნდა მიაქციოს, ხომ არ სიმულირებს დასაკითხი და ხომ არ ჩიეის მეხსიერების სისუსტეზე შემდეგი გამონათქვამების საშუალებით: „მე არ მახსოვს", ან „ მე ვერ ვიხსენებ".

მათ ასევე უნდა შენიშნონ, ხომ არ იყენებს დასაკითხი თხრობის დროს ისეთ ფრაზებს, როგორიცაა: „მე მჯერა", „მე როგორც მახსოვს", „რაღაც ამის მსგავსი". ასეთ დროს პირი, რომელიც საუბრობს, ცდილობს თავიდან აირიდოს გარკვეული ვალდებულება და ეს ფრაზები გამომძიებლისათვის გამაფრთხილებელი ბარის ფუნქციას უნდა ასრულებდეს.

შემდეგი მაგალითია ერთ – ერთი ქალბატონის მონაყოლი იმის შესახებ, თუ როგორ შეუვარდა შუაღამისას საკუთარ სახლში უცხო მამაკაცი და გააუპატიურა იგი. ასეთი ტრაემული შემთხვევის შესახებ მონათხრობი საცვ უნდა იყოს დამაჯერებლობით, რომელიც მას ამ შემთხვევაში, საერთოდ არ გააჩნია:
"მან ხელი მტაცა და ყელზე დანა მომადო. და მე, როცა გამომელეიძა და მე ვგულისხმობ, რომ ღრმად მეძინა და არ ვიცოდი რომ კარები ღია დამრჩენოდა, და მე, იცით, შემეშინდასავით, როცა გამოვიღვიძე და იცით,მე შემეშინდა და, ისა, მან გამარტყა და მითხრა, ის მეუბნებოდა გავჩუმებულიყავი და მან მე მკითხა თუ ვგრძნობდი კისერზე დანას".

საჭიროა გაანალიზდეს ფრაზა "მე შემეშინდასავით, როცა გამოვიღვიძე" სიმართლე, რომ იქვას ეს არ არის ნორმალური რეაქცია იმ ქალისა, რომელიც იღვიძებს შუაღამისას და თავის საწოლთან უცხო კაცს ხედავს, მით უმეტეს, დანას გრძნობს თავის ყელზე. ამ შემთხვევაში სიტყვა "თავზარი დამეცა" გონებასთან უფრო ახლოს მოდის ვიდრე "შემეშინდასავით", რადგან ამ სიტყვის ხმარება

ასეთი ტერორისას რადიკალურად განსხვავებულია იმ ნორმალურ რეაქციიდან, რომელიც მას უნდა მოჰყოლოდა.

დამაჯერებლობის ნაკლებობის მაგალითად შეიძლება მოვიყვანოთ ასევე იმ ქალბატონის მონაყოლიც, რომლის დედამთილიც უცნაური ვითარებაში გაუჩინარდა. გამომძიებელმა სთხოვა მას მოეთხრო თუ რას აკეთებდა იგი იმ დღეს, როცა მისი დედამთილი გაუჩინარდა. რძალი ჩიოდა მეხსიერებაში ლაფსუსების არსებობაზე და ამტკიცებდა, რომ ზუსტად არ ახსოვს იმ დღის დეტალები. ბოლოს კი ასე დაასრულა თხრობა: "ეს იყო და ეს ამის თაობაზე. ასეთი იყო ჩემი მოქმედებები, რომლებიც ყველაზე უკეთ გავიხსენე."

ნებისმიერმა გამომძიებელმა, მემოთ მოყვანილის წაკითხვის შემდეგ, საკუთარ თავს უნდა დაუსვას სერიოზული კითხვა, იყო თუ არა მოწმენები სრულად და ზუსტად აღწერილი.

§ 5. მონათხრობის (ჩვენების) ბალანსი

ჩვენება, რომელსაც ეჭვმიტანილი ან ცრუ მოწმე იძლევა, გამომძიებელმა უნდა შეამოწმოს მის სრულ მოცულობაში ბალანსის არსებობის თვალსაზრისით.

მართალი ჩვენება სამნაწილიანია: **პირველი ნაწილი** – აღწერს იმ მოქმედებებს, რომლებსაც ადგილი ჰქონდა გამოსაძიებელ მოვლენამდე; **მეორე ნაწილი** – უშუალოდ მოვლენის დროს არსებულ მოქმედებებს აღწერს, ანუ იმას, რაც მოხდა ქურდობის, მკვლელობის, გაუპატიურების დროს და ა.შ. **მესამე ნაწილი** – კი აღწერს იმას, რაც ხდებოდა მოვლენის შემდეგ. აქ მოცემულია ის მოქმედებები და ემოციები, რომლებსაც ადგილი ჰქონდა კონკრეტულად მომხდარი მოვლენის შემდეგ, და ის მოცულობით პირველი ნაწილის ტოლი უნდა იყოს.

რაც უფრო მეტად არის დაბალანსებული მონათხრობის სამივე ნაწილი, მით უფრო მეტია ალბათობა იმისა, რომ ის სწორია.

დადგენილია, რომ საშუალოდ ჩვენებაში, რომლის თითოეულ ნაწილში თანაბარი რაოდენობის წინადადებებია მოცემული (შვესებული სტრიქონები), მაგალითად, ჩვენების სრული მოცულობა

თუ არის 33 ხაზი და თითოეული ნაწილი მთლიანის 1/3-ს, ანუ მეტნაკლებად 11 სტრიქონს შეადგენს, სიმართლის მაჩვენებელია. თუმცა უნდა აღვნიშნოთ, რომ არსებობს გამონაკლისებიც, რომლებიც გარკვეულწილად არ ჯდება ამ ჩარჩოში.

თუ რომელიმე ნაწილი არ არის სრულყოფილი ან საერთოდ არ არის, ეს სიცრუის მაჩვენებელია. მაგალითისთვის წარმოგიდგენთ იმ კაცის ჩვენების ბალანსის სქემას, რომლის სახლიც დაიწვა. მამაკაცმა 56 სტრიქონში გადმოსცა ყველაფერი, რაც იმ დღეს ხდებოდა. ჩვენი ფორმულის მიხედვით მონათხრობის დაყოფის შემდეგ მივიღეთ ასეთი შედეგი:

პირველი ნაწილი – (მოვლენამდე, ე.ი. ცეცხლის გაჩენამდე) 33 ხაზი–59,0%;

მეორე ნაწილი – (მოვლენის დროს ე.ი. ცეცხლის გაჩენის დროს) 16 ხაზი–28,5%;

მესამე ნაწილი – (მოვლენის შემდეგ ე.ი. ცეცხლის გაჩენის შემდეგ) 7 ხაზი–12,5%;

გამომძიებლებმა დაადგინეს, რომ ზემოთ მოყვანილი ჩვენება ცრუ იყო, რადგან მასში სრულიად დარღვეული აღმოჩნდა ბალანსი. პირველი ნაწილი ძალიან ვრცელი იყო, ხოლო მესამე კი მოკლე.

პირველი ნაწილის შემოწმებისას გამომძიებლებმა აღმოაჩინეს, მონათხრობში ძალზე დიდი ინფორმაცია, რომელსაც არანაირი კავშირი არ ჰქონდა გამოსაძიებელ მოვლენასთან (ხანძართან). ამან აფიქრებია მომკვლევებს, რომ დასაკითხი ცდილობდა გაეგმართლებინა თავისი მოქმედებები.

გარდა ამისა, ჩვენება შეიცავდა ძალზე მწირ ინფორმაციას იმის შესახებ, რაც ხანძრის შემდეგ მოხდა, ასევე არ შეიმჩნეოდა ემოციები, არ იყო გაბრაზების, შოკის და ა.შ. ნიშნები. დასაკითხმა, რომელიც არ დარდობდა ხანძრის შედეგებზე, ბოლოს და ბოლოს აღიარა, რომ ცეცხლი მან გააჩინა.

ამგვარად, ყოველივე ზემოთქმულიდან შეიძლება გამოვიტანოთ დასკვნა:

მონათხრობი (ჩვენება) შეიცავს უმდიდრეს ინფორმაციას, იმის გარდა, რაც ეჭვმიტანილს და ცრუ მოწმეს სურს გაღმოსცეს. საბედნიეროდ, გამომძიებლებს შეუძლიათ ეს ინფორმაცია თავიანთი მიზნებისათვის გამოიყენონ.

ჩვენების ანალიზი გამომძიებლებს დიდად უმაგრებს ზურგს, იმისათვის, რომ სწორედ წარმართონ დაკითხვის პროცესი. მისი ცოდნა შესაძლებლობას იძლევა დადგინდეს მონათხრობი სიმართლეა თუ სიცრუე. ასეთი ცოდნით შეიარაღებული გამომძიებელი უფრო თავდაჯერებული შედის ოთახში დასაკითხისაგან ჩვენების მისაღებად და მეტი შესაძლებლობა აქვს გამოაელინოს დამნაშავე.

თავი VI. დაკითხვა კონფლიქტურ სიტუაციებში

§1. დაკითხვის განმარტება და მისი ელემენტები

კონფლიქტურ სიტუაციად შეიძლება მივიჩნიოთ ის მომენტი, როდესაც სუბიექტს უშტკიცდება დანაშაული, მაგრამ არ სურს მისი აღიარება და ნებისმიერი სერხით ცდილობს თავის გამართლებას.

დაკითხვა წარმოადგენს იმ პიროვნებისათვის კითხვების დასმის პროცესს, რომელიც გარკვეულწილად არის დაკავშირებული ჩადენილ დანაშაულთან. ამ დროს ხდება გამოძიების ხელთ არსებული ინფორმაციის შედარება დასაკითხის ჩვენებასთან.
დაკითხვის მიზანს წარმოადგენს:

1. დააგინოს სიმართლე, თუ როგორ მოხდა დანაშაული;
2. ეჭვმიტანილისგან მიიღოს ბრალის აღიარება;
3. გამოავლინოს ფაქტი ჩადენილი დანაშაულის შესახებ (მეთოდები, გარემოებები)
4. შეგროვდეს ისეთი ინფორმაცია, რომელიც გამომძიებელს შესაძლებლობას მისცემს მივიდეს კონკრეტულ დასკვნამდე.
5. შეაგროვოს ყველა ინფორმაცია, რომელიც სასამართლო პროცესისათვის იქნება საჭირო.

დაკითხვის განმარტებიდან და აღრე განხილული საკითხებიდან შეგვიძლია ჩამოვაყალიბოთ დაკითხვის ელემენტები კონფლიქტურ სიტუაციებში, რაც დაგვეხმარება შემდგომში ეჭვმიტანილებისაგან სრული ინფორმაციის მიღებაში.

ა. დამაჯერებლად დაადანაშაულეთ ეჭვმიტანილი, ამხილეთ იგი დანამაულში

1. უთხარით ეჭვმიტანილს, რომ ის დაკავშირებულია დანამაულთან.

2. აჩვენეთ ეჭვმიტანილს საქმის მასალები, ფაქტები, წარუდგინეთ პირდაპირი და ირიბი მტკიცებულობები, იმისათვის, რომ დაარწმუნოთ წინააღმდეგობის გაწევის უაზრობაში.

3. დააკვირდით ეჭვმიტანილის რეაქციას. თუ ის უარყოფს დანაშაულთან კავშირს, კვლავ განუცხადეთ, რომ ის მხილებულია ,

კელავ დააღდანაშაულეთ. თუ ეჭვმიტანილი აღარ უარყოფს, ეს უკვე მაჩვენებელია იმისა, რომ ის დამნაშავეა.

ბ. აღკვეთეთ უარყოფა ეჭვმიტანილის მხრიდან

1. შეაწყვეტინეთ და აღკვეთეთ ნებისმიერი დამატებითი უარყოფა, რომელსაც აპირებს ეჭვმიტანილი.

2. დამნაშავის უარყოფა ასეთ დროს თანდათან მესუსტდება, ხოლო უღანაშაულოსი კი უფრო გაძლიერდება და მეტი გაბრაზებაც დაეტყობა.

3. უთხარით ეჭვმიტანილს, რომ ეხლა მისი მოსმენის დროა.

გ. წარუდგინეთ მიზეზები იმისათვის, რომ აღიაროს დანაშაული

1. პკითხეთ ეჭვმიტანილს, თუ რატომ ჩაიდინა დანაშაული.

2. მიეცით ეჭვმიტანილს მისაღები მიზეზები, რათა აღიაროს სიმართლე.

3. მიზეზის წარდგენა რაც მეტად ჰგავს მონოლოგს, უკეთესია.

4. მოცემულ შემთხვევაში მოთმინება, მდგრადობა და მჭერმეტყველება წარმატების გასაღებია.

დ. პროტესტის აღკვეთა

1. გახსოვდეთ, რომ პროტესტი არის ეჭვმიტანილის მიერ უღანაშაულობის გამოხატვის გამოყენებული ფორმა.

2. პროტესტის ფორმას ჩვეულებრივ დამნაშავეები მიმართავენ, ვინაიდან უარყოფა შედეგს არ იძლევა.

3. ჩვეულებრივ პროტესტის ფორმას გააჩნია ფაქტიური საფუძველი და ამიტომაც შესაძლებელია, რომ იგი გამოყენებული იქნას ეჭვმიტანილის მიერ თავის დასაცავად. ასე, რომ არ ეცადოთ მათ იგნორირებას.

4. მიიღეთ პროტესტები და გააერთიანეთ ისინი თქვენს მიერ ჩამოყალიბებულ შესაძლო დანაშაულებრივ მიზეზებთან, რათა აღვილი გახდეს ეჭვმიტანილისაგან დანაშაულის აღიარება.

ე. აღკვეთეთ ეჭვმიტანილის გონებრივად უკანდახევა

1. უკანდახევა ხშირად გამოწვეულია უშედეგო უარყოფითა და პროტესტით.

2. საჭიროების შემთხვევაში მიუახლოვდით ეჭვმიტანილს და მიმართეთ მას სახელით.

3. გამოხატეთ გულახდილობა.

ვ. ყურადღება მიაქციეთ აღქმის ნიშნებს

1. განსაკუთრებული ყურადღება მიაქციეთ აღქმის არავერბალურ ნიშნებს, როგორებიცაა: თავის ქნევა, სხეულის მოძრაობა, ცრემლების გამოჩენა თვალებზე.
2. ბრალის აღიარების მიზეზები, ანუ მოტივაცია დაიყვანეთ მოკლე, ეჭვმიტანილისათვის გასაგებ იდეებამდე (ცნებებამდე).

ზ. წარუღგინეთ ეჭვმიტანილს კარგი და ცუდი არჩევანი

1. ზოგი ეჭვმიტანილი ეთანხმება და მისაღებად მიაჩნია ის მიზეზები, რომლებიც წარუღგინეს მას იმისათვის, რომ ეღიარებინა დანამაული.

2. ზოგი კი ბუნებით ეჭვიანია.

3. დავუშვათ, რომ ეჭვმიტანილის ქმედებას უფრო კარგი არჩევანი ედო საფუძვლად ვიდრე ცუდი და ეს ცუდი შემთხვევითია.

4. სთხოვეთ ეჭვმიტანილს, რომ მანაც დააღასტუროს ეს.

5. თუ დააღასტურებს, დაიწყეთ ჩვენების მიღება. თუ უარყოფს, მაშინ უფრო მეტი დრო დაუთმეთ დანაშაულის რაციონალიზაციას, გადაბრალებასა და შემცირებას (*RPM - ს*) ანუ "გამართლების" მექანიზმს და საუბარი განაგრძეთ აღიარების მოტივაციაზე. (ამ საკითხს შემდგომში განვიხილავთ)

§ 2. წარმატებული დაკითხვა

იმ ინფორმაციის მიღება, რომლის გაცემაც არ სურს დასაკითხ დაკითხვის მთავარ მიზანს წარმოადგენს. წარმატებით ჩატარებულ დაკითხვას შედეგად მოსდევს ეჭვმიტანილის ბრალის აღიარება, ა მისგან იმის აღნიშვნა, რომ გარკვეულწილად მონაწილეობდა უკა ნონო ქმედებაში. თუმცა გამომძიებლები ხშირ შემთხვევაში არ ფლობენ ამ კრიტიკულ ინფორმაციას, რომელსაც საქმის წარმატე ბით გადაწყვეტა მოითხოვს. ხშირად დამნაშაეე ეჭვმიტანილები გა მომძიებლის ოთახს ისე ტოვებენ, რომ უმცირეს აღიარებასაც კი არ აკეთებენ. ხშირია შემთხვევები, როდესაც დაკითხვის შემდეგ გა მომძიებლები ხედებიან, რომ ეჭვმიტანილმა მოატყუა. როდესაც ასეთ სიტუაციას აქვს ადგილი, დამნაშაეეები დაუჯერებლები რჩებიან და კელავ ეძლევათ საშუალება ჩაიდინონ დანაშაული და ამით ავ ნონ საზოგადოებას.

დაკითხვის ასეთი ჩავარდნა მრავალმა მიზეზმა შეიძლება გა მოიწვიოს. ზოგიერთი მიზეზის წინასწარ განსაზღერა შესაძლებე ლია, ზოგიერთის კი არა. თუმცა დამკითხავებს თავიანთი წარმატე ბულობის ხარისხის ამაღლება შეუძლიათ „ჩავარდნის" არსებითი მახასიათებლებისა და გამოელენილი ნიშნების შემცირების (მინი მუმამდე დაყვანის) გზით. დაკითხვის წარმატებით გაძღოლისა და დასრულებისათვის მთავარ კომპონენტებს წარმოადგენს: დაკითხ ვის მომზადება, დამაჯერებელი არგუმენტების მოფიქრება, დაკითხ ვის გეგმის შედგენა, დასაკითხთან ნორმალური ურთიერთობის დამყარება, დაკითხვისათვის საკმარისი დროის გამოყოფა, და კითხვის ადგილის შერჩევა და, რაც მთავარია, იმის შეგნება, რომ ერთი შეცდომის დაშვების გამო შესაძლებელი იქნება დაკითხვის ჩავარდნა, მიუხედავად მასში ჩადებული ძალისხმეევისა. მართალია ეს ჩამონათვალი სრული და ამომწურავი არ არის, მაგრამ ამ ფაქტორების დახვეწას დამკითხავი წარმატებული დაკითხვისაკენ მიპყავს.

§ 3. დაკითხვის მომზადება, ადგილი და გარემო

დაკითხვის წარმატებით ჩატარებისათვის უმნიშვნელოვანეს ფაქტორს წარმოადგენს დაკითხვის მომზადება. მსგავსი საკითხები განხილული იქნა არაკონფლიქტურ სიტუაციებში დაკითხვის დროს, ხოლო კონფლიქტურ სიტუაციებში დაკითხვის მომზადება და გაძღოლა გარკვეულ საკითხებში შეღარებით განსხვავებული ხასიათის მატარებელია. მაშასადამე, მისი განხილვაც მეტნაკლებად განსხვავებული იქნება. როგორც უკვე ვთქვით, ყველაზე ხშირად დაკითხვის ჩავარდნას იწვევს მისი მოუმზადებლად ჩატარება. დაკითხვის მომზადების ელემენტებს შეადგენს დაკითხვის ადგილისა და დროის განსაზღვრა, საქმის მასალების საფუძვლიანი ცოდნა, დასაკითხი პიროვნებისა და პროცესუალური დოკუმენტების შევსების ცოდნა.

გასათვალისწინებელია ისიც, რომ დაკითხვის დაწყებამდე გამომძიებლებმა წინასწარ უნდა მოაგვარონ ისეთი მნიშვნელოვანი დეტალები, რომელებიც ჩვენების ფიქსირებას ეხება. დაკითხვის პროცესში, დამკითხავი არ უნდა იყოს დაკავებული გარეშე მოქმედებებით, ისეთებით, როგორებიცაა აუდიო ან ვიდეო კასეტების შეცვლა, ქაღალდებისა და სხვა საწერი საშუალებების ძებნა. ასეთი მოქმედებები აღიზიანებს სუბიექტს, მათ უჩნდებათ იმის გრძნობა, რომ ისინი ნაკლებად მნიშვნელოვანნი არიან ვიდრე დაკითხვის პროცესი, რაც დიდად ამცირებს დაკითხვის წარმატებით დამთავრების შესაძლებლობას. მიუხედავად იმისა, რომ დამკითხაველი დაკითხვის პროცესს დღესდღეობით აღბეჭდავენ ვიდეო თუ აუდიო ფირებზე, მათ ასევე აუცილებლად უნდა მიიღონ ეჭვმიტანილისაგან ხელმოწერილი წერილობითი ჩვენება, რომელიც სრულად აღწერს ძირითად ფაქტებს. უფრო მეტიც, თუ აუდიო ან ვიდეო ფირზე ჩაწერილი პროცესი მოულოდნელად უვარგისი გახდება, დაგერჩება დაწერილი ჩვენება, რომელიც სასამართლოში მტკიცებულების სახით განიხილება.

წარმატებული დაკითხვა გულისხმობს, რომ გამომძიებლები აკონტროლებენ, როგორც განსახილველ საკითხებს, ასევე ფიზიკურ გარემოსაც. გამომძიებლები არ უნდა წარუძღვნენ დაკითხვას მანამ, სანამ არ ექნებათ სიმყუდროვისა და გარემოზე კონტროლის გარანტია. ყველაზე კარგი ასეთ დროს არის პატარა, მყუდრო ოთახი, რომელიც დაცული იქნება ხმაურისაგან. დამკითხაველები უნდა მოერიდონ ოთახებს დიდი ფანჯრებით, ტელეფონით, სურათებით, საათითა და სხვა ტექნიკური თუ ზოგადი მოხმარების საგნებით.

ოთახი, რომელშიც ყურადღების გამფანტველი საგნები არ არი დასაკითხს აიძულებს უპასუხოს დასმულ შეკითხვებს და არ მოხდ ყურადღების გადატანა სხვა საგნებზე. ასეთ გარემოში მომკვლევ სათვის უფრო მოსახერხებელია დასაკითხის ვერბალურ და არ ვერბალურ ქცევაზე დაკვირვება. აქედან გამომდინარე, დამკითხ ვებმა ზუსტად იციან, რომ დასაკითხის მხრიდან გამოვლენილი ნი ნები გამოწვეული არ არის რაიმე სხვა გარეშე ფაქტორების მ გაღვიძების გამო. დაკითხვის შემდგომი სიტუაცია დამოკიდებული შექმნილი გარემოს კონტროლზე, რომელიც ასევე დიდ გავლენა ახდენს დაკითხვის წარმატებით ჩატარებაზე. თუ დამკითხავს არ შეუძლია ასეთი გარემოს შექმნა, მან დაკითხვა სხვა დროისათვის უნდა გადადოს. ხშირად დაკითხვის წარმატებით ჩატარების მხო ლოდ ერთი შესაძლებლობა არსებობს. ასეთი შესაძლებლობის რისკის ქვეშ დაყენება გამომძიებლის სისუსტეზე მიუთითებს.

§ 4. საქმის მასალებისა და დასაკითხი პიროვნების ცოდნა

საქმის მასალების საფუძველიანი ცოდნა ერთ – ერთ უმთავრეს ფაქტორად რჩება დაკითხვის დროს, თუმცა ზოგიერთი ფაქტის ცოდნა სხვებთან შედარებით უფრო მნიშვნელოვანია და მით უმეტეს იმის ცოდნა, თუ როგორ მოხდა დანაშაული. თუ გამომძიებელს შეუძლი ეჭვმიტანილს უთხრას როგორ და რანაირად მოხდა დანაშაული, სუბიექტმა შესაძლოა დაასახელოს ის მიზეზები, თუ რატომ მიიღო მონაწილეობა ინციდენტში და რა აკავშირებს მასთან. თუმცა გამომძიებლებმა სიფრთხილე უნდა გამოიჩინონ ამ ტაქტიკის გამოყენების დროს. როდესაც სუბიექტს დანაშაულის ფაქტებს უსახელებენ, დამკითხველები დარწმუნებულნი უნდა იყვნენ, რომ ეს ფაქტები სწორია, ისინი რისკავენ და წინააღმდეგ შემთხვევაში შესაძლოა დასაკითხის თვალში დაკარგონ ის დამაჯერებლობა, რომლითაც აქამდე გამოირჩეოდნენ, რადგან ასეთ შემთხვევაში დასაკითხი ხედება, რომ დამკითხავმა ფაქტები სრულად და ზუსტად არ იცის, რაც მას დაუსჯელობის იმედს გაუძლიერებს. ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე დასაკითხი პიროვნების უცოდინრობა გარკვეულ მიზეზს წარმოადგენს დაკითხვის ჩაუარდნისა და მისი წარუმატებლად დამთავრებისა.

დასაკითხის გრძნობები, მიზნები და პიროვნული ღირებულებები პირდაპირ ზემოქმედებს დაკითხვის წარმატებით ჩატარებაზე. ინდივიდები ხშირად აღიარების გადაწყვეტილებას იღებენ მათი ემოციური მდგომარეობის საფუძველზე, ხოლო შემდეგ თავიანთი პოზიციით და ლოგიკური არჩევანის საშუალებით. ამიტომ რაც უფრო მეტი იციან დამკითხავებმა დასაკითხი პიროვნების შესახებ, ისინი უფრო მეტად ბრდიან დაკითხვის წარმატებით დამთავრების შესაძლებლობას. როდესაც დამკითხავებმა იციან და ესმით დასაკითხის მიზნები, მისწრაფებები, პრობლემები, მათ უკეთ შეუძლიათ დაარწმუნონ ის იმაში, რომ დანაშაულის აღიარება მათ ინტერესებში შედის.

§ 5. დაკითხვასა და გამოკითხვას შორის განსხვავება

გამომძიებლებმა აუცილებლად უნდა გააცნობიერონ ამ ორ პროცესს შორის არსებული სხვაობა. გამოკითხვა ყოველთვის წინ უნდა უსწრებდეს დაკითხვას. გამოკითხვის დროს გამომძიებელმა უნდა გამოიკვლიოს ეჭვმიტანილი პიროვნება, შეიტყოს მისი მიზნების, განცდების, გრძნობების, შიშებისა და ა. შ. შესახებ. ამას ისინი შემდგომ გამოიყენებენ დაკითხვის მომზადებისა და მისი ჩატარების დროს. გამოკითხვა არ არის იძულებითი პროცესი, იგი თავისუფალ საუბარეს ჰგავს, რომლის დროსაც გამომძიებელი აკვირდება ეჭვმიტანილის ვერბალურ და არავერბალურ ქცევას, ამყარებს მასთან ფსიქოლოგიურ კონტაქტს და წყვეტს, თუ როგორი მეთოდით უნდა დაკითხოს კონკრეტული პიროვნება (თუ ეჭვი გაუჩნდებათ, რომ სუბიექტი შესაძლოა დაკავშირებული იყოს კანონსაწინააღმდეგო ქმედებასთან), ან მიიღონ ინფორმაცია ახალ ფაქტებზე საქმის გარემოებებთან დაკავშირებით

დაკითხვის დროს გამომძიებლები იყენებენ სხვადასხვა აპრობირებულ ხერხებს არა მხოლოდ იმისათვის, რომ მიიღონ ინფორმაცია, არამედ იმისთვის, რომ ეჭვმიტანილები ფაქტების წინაშე დააყენონ. გამოკითხვაში ლიდერობს დამკითხავი, ხოლო ეჭვმიტანილი მას უბრალოდ მიყვება. გამომძიებლები ამ დროს არ აკეთებენ ჩანაწერებს, მათ მხოლოდ სურთ, რომ მიიღონ მართალი ჩვენებები და აღიარებები. გამოკითხვისას მოგონილი ინფორმაციის მოსმენა და ამავდროულად სწორი ჩვენების მიღების ცდა გამომძიებლებს

აკარგვინებს ეჭვმიტანილზე მემოქმედების უპირატესობას, რასაც ნაკლებად შეუძლია სარგებლობის მოტანა შემდგომი დაკითხვის დროს.

გამოკითხვისას აუცილებელია დამაჯერებელი თემებისა და არგუმენტების შემუშავება, რომელთა საშუალებითაც შესაძლებელი დავარწმუნოთ დასაკითხი, რომ სიმართლის თქმა აუცილებელია გამოკითხვისას ასეთი თემებისა და არგუმენტების შემუშავების უგულვებელყოფა მომავალში დაკითხვის ჩავარდნის ერთ – ერთ პირობას წარმოადგენს.

ამის დასაძლევად და თავიდან ასაცილებლად სამი მთავარი საშუალება არსებობს.

პირველი არის გამოცდილება, რომელიც გამომძიებელს საკმაო რაოდენობით არგუმენტებს აძლევს. რაც უფრო მეტ გამოკითხვას გაძღოლია გამომძიებელი, მით მეტი იდეების, არგუმენტებისა და თემების წამოჭრის შესაძლებლობა აქვს.

მეორე არის დაკითხვისათვის მომზადება, რომელიც პრობლემის გადაჭრის საუკეთესო ხერხია. მომზადება საშუალებას აძლევს გამომძიებელს დაგეგმოს და წინასწარ განსაზღვროს ის არგუმენტები და თემები, რომლითაც ის იმუშავებს სუბიექტთან გამოკითხვისას. ჭეშმარიტი არგუმენტები და თემები შეუფასებელ როლს თამაშობენ დაკითხვის წარმატებით ჩატარებაში. ყოველივე ეს კი შეიცავს დანაშაულის საშიშროების შემცირებას, დაზარალებულის დადანაშაულებას, ქცევის სამარცხვინოობის ხარისხის შემცირებას, ჩადენილი დანაშაულის გრძნობის ამაღლებასა და ეჭვმიტანილში მისთვის უკეთესი შედეგის იმედის ჩასახვას. თუმცა ეს უკანასკნელი გამომძიებელმა ისე არ უნდა გააკეთოს, რომ ეჭვმიტანილს პასუხისმგებლობის შემსუბუქების იმედი გაუჩნდეს. ეს ეწინააღმდეგება კანონს და შესაძლოა დაღგეს შემდგომში მიღებული ჩვენებისა თუ აღიარების ბათილად ცნობის საბაბი. სხვა ბევრი დანაშაული მოითხოვს ასეთი ან ამის მსგავსი თემების გამოყენებას. ყოველი კონკრეტული დანაშაულისათვის უნდა შეირჩეს მისი შესაფერისი თემა და ეს ეჭვმიტანილის გამოკითხვისას უნდა მოხდეს. მაგალითად, ქურდობის დროს შესაძლოა გამოვიყენოთ ისეთი თემა, როგორიცაა ბრძოლა არსებობის შენარჩუნებისათვის, დაზარალებულთა დადანაშაულება, პროფესიონალურად ჩადენილი დანაშაულისათვის ეჭვმიტანილის ქება და ა. შ.

მესამე, კარგი გამოკითხვის ჩატარება დაკითხვამდე და გამოკითხულის ძირითადი პასუხების ჩანიშვნა უკვე დაკითხვისას, შესაძლებლობას აძლევს გამომძიებელს შეურიოს ისინი გამოკითხვის შემდეგ შემუშავებულ დასარწმუნებელ თემებსა და არგუმენტებს და ეს ყოველივე დაკითხვის დროსვე გააკეთოს. იცის რა გამომძიებელმა თუ რა არის დასაკითხისათვის მთავარი, მას შეუძლია ეს ყოველივე შემდგომში თავის სასარგებლოდ გამოიყენოს.

ამ საფეხურების გაუვლელად მათ ყოველივე ზემოთმულის გაკეთება დაკითხვის დროს მოუწევს, რასაც დიდი დრო მიაქვს და დაკითხვა ჩავარდნისკენ მიჰყავს.

გამომძიებლებს თემები და არგუმენტები მზად უნდა ჰქონდეთ და უნდა შეეძლოთ საქმის ფაქტებს დაუკავშირონ ისინი. თუ ყველა არგუმენტი და თემა ამომწურავად იქნა გამოყენებული, მაშინ, საჭიროების შემთხვევაში, მათი გამოყენება შესაძლებელი იქნება სხვა სიტყვებითა და მიმდევრობით. ეს პროცესი შესაძლოა საკმაოდ დიდხანს გაგრძელდეს, უფრო სწორედ უნდა გაგრძელდეს მანამ, სანამ არ მივიღებთ აღიარებას. უნდა აღინიშნოს, რომ უფრო მეტი წარმატების მომტანია თემებისა და არგუმენტების მოხერხებულად წარმოჩენა, ასევე თუ ისინი შეიცავენ დაკითხვის მოცემულ ეტაპზე არსებულ სპეციფიური ნიშნებით აღჭურვილ ახალ თემებსა და არგუმენტებს.

§ 6. შეაღგინე გეგმა

დაკითხვის უფრო ეფექტურად ჩატარებას განაპირობებს მარტივი, ოთხნაწილიანი გეგმა. პირველი – გამომძიებლები სუბიექტებს იძულებით ან შეგნებულად აყენებენ ფაქტების წინაშე, რომლებიც დანაშაულს ეხება და ჩვეულებრივ ბრალს სდებენ მათ მასში მონაწილეობისათვის. საერთოდ სუბიექტები ამას უარყოფენ. შემდეგ გამომძიებელი იწყებს დასაკითხის შეჩერებას მაშინ, როდესაც იგი იწყებს უარყოფას. მომკვლევებმა ამით ხელი უნდა შეუშალონ სუბიექტებს სიმართლის დამახინჯების ცდაში და ეს უნდა განმეორდეს ყოველთვის, როდესაც დასაკითხები დაიწყებენ ამბის დამახინჯებას. წინააღმდეგ შემთხვევაში შესაძლებელია დასა-

კითხმა შეძლოს თავი აარიდოს დანაშაულში მონაწილეობის აღიარებას.

მეორე – დასაკითხის უარყოფის შესაწყვეტად მეტად ეფექტური მეთოდია, როდესაც გამომძიებელი შეგნებულად უმეორებს დასაკითხს, რომ იგი დაკავშირებულია დანაშაულთან და მხოლოდ მისი ქცევის მოტივს ეკითხება. დასაკითხის დანაშაულთან კავშირზე ყურადღების გამახვილება შესაძლებლობას გვაძლევს უფრო მეტი კონტროლი ვიქონიოთ დაკითხვის პროცესზე. ასეთ დროს შესაძლოა დასაკითხმა შეწყვიტოს უარყოფა და გადავიდეს თავისი ქცევის „გამართლებაზე". ქცევაში ასეთმა ცვლილებამ გამომძიებელს სტიმული უნდა მისცეს, რადგან ასეთი ქცევა იმის მაჩვენებელია, რომ დაკითხვის პროცესი სწორად მიდის და ის პროგრესულია.

მესამე საფეხურის დროს გამომძიებლები დასაკითხს წარუდგენენ თავიანთ თემებსა და არგუმენტებს. თუ დასაკითხი იწყებს უარყოფას, გამომძიებელმა უნდა აღკვეთოს ეს და გააგრძელოს არგუმენტების ჩამოყალიბება. ეს არგუმენტები და თემები, მათი დახვეწილობა და დამაჯერებლობა დამოკიდებულია გამომძიებლის გამოცდილებაზე, დაკვირვებულობაზე და პიროვნულ ცოდნაზე. ზოგიერთი თემა უნივერსალურია, ზოგი კი მხოლოდ ცალკეული დანაშაულისათვისაა განკუთვნილი. ნებისმიერ სწორად შერჩეულ თემას შეუძლია დასაკითხზე მოახდინოს ემოციური ზეგავლენა. თემები არწმუნებენ დასაკითხს თქვას სიმართლე, მიუხედავად შეღებისა. თემებისა და არგუმენტების საფუძვლიანად მომზადების გარეშე დაკითხვები, როგორც წესი, წარუმატებლად მთავრდება.

და ბოლოს, როგორც კი დასაკითხი გამომძიებლის მხარეზე გადავა, მაგრამ მაინც საჭიროებს „პროვოცირებას" იმისათვის, რომ სიმართლე თქვას, გამომძიებლებს შეუძლიათ დაუსვან მათ ალტერნატიული ან ღია კითხვები. ეს კითხვები შესაძლებლობას აძლევენ დასაკითხს აღიაროს ჩადენილი და თან არ დაკარგოს თავისი ღირსების გრძნობა. ალტერნატიულ კითხვაში იგულისხმება, როდესაც გამომძიებელი ეკითხება დასაკითხს მათ წინასწარ დაგეგმეს დანაშაული, თუ იმპულსურად ჩაიდინეს იგი, ანდა ნარკოტიკების შესაძენად ვინმე გაქურდეს თუ ოჯახის წევრები დაეხმარნენ. პოზიტიური პასუხი ასეთ კითხვაზე დასაკითხის მხრიდან უკვე აღიარებაა.

ასეთი გეგმის გამოყენება შესაძლებლობას აძლევს გამომძიებელს მართოს დაკითხვის პროცესი და აკონტროლოს სიტუაცია. მას ასევე დაკითხვის დროს აღიარებისა და დაკითხვის პროცესის წარმატებით დასრულებისაკენ მიეყავართ.

§ 7. კარგი ურთიერთობის დამყარება

გამომძიებლებს შესაძლებლობა აქვთ მნიშვნელოვან წარმატებას მიაღწიონ დაკითხვის დროს, თუ გააცნობიერებენ, რომ დასაკითხები მაინც რჩებიან ცენტრალურ ფიგურებად დაკითხვაში და ისინი თაეისი მნიშვნელობით აჭარბებენ თავად დაკითხვის გეგმას, თემებს, არგუმენტებსა და სხვა კომპონენტებს. ინდივიდები ხშირად აღიარებენ დანაშაულს, მხოლოდ დამკითხავის პატივისცემისა და მათი ნდობის საფუძველზე და არა სხვა მიზეზების გამო. სწორედ ამიტომ დამკითხავი უნდა შეეცადოს დასაკითხთან კარგი ურთიერთობა დაამყაროს. ყველაფერი რაც დასაკითხზე და მასთან ურთიერთობაზე მნიშვნელოვანი ჩანს, დაბეჯითებით შეგვიძლია განვაცხადოთ, რომ ის დაკითხვის პროცესისათვის საზიანოა. უფრო მეტიც, გამომძიებლებმა მხედველობაში უნდა მიიღონ ზოგიერთი პიროვნული სპეციფიური, კრიტიკული ელემენტი. ეს იმას არ ნიშნავს, რომ გამომძიებელი სიმპათიით განეწყოს დასაკითხის მიმართ. იგი უნდა შეეცადოს საკითხებს დასაკითხის თვალთახედვის მიხედვით მიუდგეს, იმსჯელოს მასთან და მოისმინოს მისი შეხედულებები სხვადსხვა მოელენებთან დაკავშირებით. შემდეგ უნდა დაადგინოს, თუ რა თავისებურებები განაპირობებს ამა თუ იმ შეხედულებების არსებობას. ეს შეიძლება იყოს სქესი, კულტურა, ეკონომიური მდგომარეობა და თავად პიროვნების მიზნები და მოთხოვნილებები. როდესაც გამომძიებელი გააცნობიერებს და გაიაზრებს ამ სხვაობას, დაკითხვა უფრო ეფექტური გახდება.

§ 8. საკმარისი დროის დათმობა

გამომძიებლებს უნდა ახსოვდეთ, რომ დაკითხვის წარმატებით დასრულებას საკმაოდ დიდი დრო სჭირდება. ზოგიერთი ჩვენებისა თუ აღიარების მიღება მალე ხერხდება, მაგრამ უმეტესობის არა. საერთოდ, დაკითხვის დროს სწორი ჩვენების მიღების შანსი 25% — ით იზრდება ყოველ ერთ საათში. გამომძიებლები თავდაპირველად ერთ საათს უთმობენ დასაკითხის შესწავლას, მასთან ფსიქოლოგიური კონტაქტის დამყარებას, დანაშაულზე მსჯელობას (დანაშაულის განხილვას), ეერბალური და არავერბალური ნიშნების აღმოჩენას. ნახევარი ან ერთი საათის შემდეგ დაკითხვის შეჩერება, დაკითხვების 75% — ის ჩავარდნის, წარუმატებელად დამთავრების მიზეზი ხდება. სიმართლის თქმაზე, აღიარებაზე დიდ გაელენას ახდენს დასაკითხების ცხოერებისეული წესებისა და კავშირების ცოდნა. ეს პიროვნებები კრიტიკულ გადაწყეტილებებს იღებენ თავიანთი მიზნების, მოთხოვნილებების, გრძნობების საფუძველზე და იმის მიხედვით, თუ რა არგუმენტები და ფაქტები წარუდგინეს მათ გამომძიებლებმა. ასეთი რთული პროცესის წარმატებით დასრულებისათეის საკმაოდ დიდი დროა საჭირო.

§ 9. ადეკვატური ვარჯიშის ცოდნა

დაკითხეებზე ვარჯიში დიდად ბრდის დაკითხვის წარმატებით დამთაერების შესაძლებლობის ხარისხს. ფორმალური გამოკითხვისა და დაკითხვის ცოდნა უძვირფასეს მასალას იძლეა დაკითხვის ტექნიკის დაუფლებისა და დახელოენებისათეის. არც ერთ გამომძიებელს არ შესწევს უნარი წარმატებას მიაღწიოს ყეელა დაკითხვაში. დასაკითხთა 80% — არ აღიარებს ჩადენილს, მიუხედავად გამომძიებლის მონდომებისა. პროფესიონალი დამნაშაეები სწორედ ასეთ კატეგორიაში შედიან. მათი მონაწილეობით დაკითხეების უმრაელესობა გამომძიებლებისათეის საჭირო შედეგს ეერ ებს. ეს დასაკითხები ხშირად რეციდივისტები არიან და კარგად ცნობენ სამართალწარმოების სისტემას. ისინი განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევენ საზოგადოებისათეის და დაკითხვის დროსაც ანტისოციალურ ქცევას მიმართავენ. ამიტომაც ასეთი ობიექტების დაკითხეის დროს, რასაც შედეგი არ მოსდევს გამომძიებლების ძალისხმევის მიუხედავად, უნდა გეახსოვდეს, რომ

გული არ გაეიტესოთ და საკუთარ კომპეტენტურობაში ეჭვი არ შეეიტანოთ, რადგან პროფესიონალ დამნაშაეეთა დაკითხვა ყველაზე ხშირად ასეთი შედეგით სრულდება.

§ 10. დასკვნა

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, დაკითხვები წარუმატებლად მთავრდება უამრაეი მიზეზის გამო. გამოელენილი მიზეზების აღმოფხერა და თაეიდან აცილება შეამცირებს მათი ჩავარდნის რაოდენობას. დაკითხვებისათეის აღეკვატური მომზადება ამისათეის ყველაზე საუკეთესო საშუალებაა. ასევე დიდი მნიშვნელობა აქვს მიღებულ ცოდნასა და დაგროვილ გამოცდილებას. ყოველი დაკითხვის შემდეგ გამომძიებელმა უნდა დახეფწოს თაეისი ხელოენება, რაც დაშეებული შეცდომების გაცნობიერებისა და აღმოფხერის საშუალებით უნდა მოხდეს. შეაღგინეთ კარგად გააზრებული გეგმა და დაუთმეთ დაკითხვას საკმარისი დრო, რათა მიიღოთ პოზიტიური შედეგი.

ყველა ზემოჩამოთელილ ელემენტს გამომძიებელმა დიდი ყურადღება უნდა მიაქციოს, რადგან ეს ყველაფერი უმნიშნელოვანეს როლს თამაშობს დაკითხეის წარმატებით დასრულებაში. ამ ფაქტორების სწორედ გამოყენება დამნაშაეეებისაგან მიღებული აღიარების რიცხეს ზრდის. იმის გამო, რომ დაკითხვის წარუმატებლად დასრულება გაელენას ახდენს სამართალდამცაე სისტემაზე, გამომძიებლები ყველანაირად უნდა ეცადონ, არ დაუშეან დაკითხვის ჩაეარდნა. აღეკვატური ცოდნით, გაძლიერებული ყურადღებით, სიფრთხილითა და კარგად მოფიქრებული გეგმით აღჭურეილი გამომძიებელი შეიძლება იყოს წარმატებული დამკითხაე, რომელიც ეფექტურად გამოიძიებს საქმეებს და შეამცირებს გაუხსნელ დანაშაულთა რიცხეს, რომელიც მხოლოდ სამართალდამცაე სისტემას კი არ აზიანებს, არამედ, იმ საზოგადოებასაც, რომელიც კანონებს იცაეს.

თავი VII. აღიარება

§ 1. რატომ აღიარებენ ჩადენილს ეჭვმიტანილები

მრავალი საქმე, თუნდაც ისეთები, რომლებსაც გამოცდილი გამომძიებლები იძიებენ, იხსნება უშუალოდ იმ აღიარების საშუალებებით, რომელსაც დანაშაულის ჩამდენი აკეთებს. ხშირად მომკვლევები მოიპოვებენ ძალიან ცოტა მტკიცებულებებს და ამასთან ხშირ შემთხვევაში ისინი საკმარისი არა არის ეჭვმიტანილი პირისათვის ბრალის წასაყენებლად. ასეთ დროს ეჭვმიტანილთა დაკითხვა და, შესაბამისად, მათგან აღიარების მიღება ძალიან მნიშვნელოვანია.

ეს თავი ეძღვნება იმას, თუ რატომ საუბრობენ ეჭვმიტანილები თავისუფლად და იძლევიან სრულ აღიარებას. განხილულია აღიარების ფიზიკური და ფსიქოლოგიური ასპექტები და მათი კავშირი წარმატებულ დაკითხვასთან. განხილულია „ცარღატეხის წერტილი", ანუ ის მომენტი, როდესაც ეჭვმიტანილი აღიარებას იწყებს, ასევე განხილულია "გამართლების" მექანიზმი, რომელიც გვეხმარება აღიარების მიღებაში და, რაღა თქმა უნდა, განხილულია აღიარების ნებაყოფლობით მიღების პრობლემები, რომელიც ძალზე მტკივნეულად დგას დღევანდელი სამართალდამცავი ორგანოების წინაშე.

ვიცით რა დაკითხვის განმარტება და მისი მიზნები, იბადება შეკითხვა: „რატომ აღიარებს ჩადენილ დანაშაულს ეჭვმიტანილი?". თვითდასჯა, თვითგათქმა არ არის ნორმალური ადამიანის მახასიათებელი ნიშანი. ადამიანები ჩვეულებრივ არ აღიარებენ ჩადენილს სპონტანურად. ამიტომაც ლოგიკურია დავასკვნათ, რომ როდესაც ეჭვმიტანილები მიჰყავთ პოლიციის განყოფილებებში დასაკითხად (დანაშაულთან მათი შესაძლო კავშირის დადგენიათვის) მათი პირველი რეაქცია იქნება კითხვების გაცემაზე უარის თქმა. ამის ფონზე ვიღაცამ შეიძლება დაასკვნას, რომ არავინ გასცემს ინკრიმინირებულ ინფორმაციას, როდესაც დანაშაულთან დაკავშირებით ეკითხებიან და მით უმეტეს არავინ გააკეთებს სრულ აღიარებას. თუმცა სხვადასხვა ფსიქოლოგიური მიზეზების გამო ეჭვმიტანილები მაინც აგრძელებენ გამომძიებლებთან საუბარს.

§ 2. ეჭვმიტანილის პარანოია

საინფორმაციო წყაროები ხშირად გადმოსცემენ ინფორმაციას იმის შესახებ, თუ რა სახის დანაშაულები ხდება ჩვენს გარშემო, მათ ხშირად ეჭვმიტანილები უფრო ადვილად თვალს ვიდრე რიგითი მოქალაქეები. მასმედიის საშუალებებით გადმოცემული ცნობები დანაშაულის შესახებ ხშირად ამომწურავი ინფორმაციის შემცველიც კი არის და თვით გამოძიების მსვლელობასაც უკავშირდება. ჩვენის აზრით, ასეთი ინფორმაციის გადაცემა მედიის საშუალებით გამოძიებისათვის ხშირად საზიანოა.

მაგრამ ეჭვმიტანილები არასოდეს არიან მთლად დარწმუნებულები იმაში, თუ რა ინფორმაცია გააჩნიათ გამომძიებლებს. მათ იციან, რომ პოლიცია იძიებს საქმეს და ამიტომ ადევნებენ თვალყურს მედიას, რათა გაიგონ, თუ რა იცის პოლიციამ. ყველაზე მთავარი ისაა, რომ გაარკვიონ რა ინფორმაციას ფლობს გამოძიება და ამის გაგება პირველწყაროდან სურთ.

ასეთი „პარანოიით" ეჭვმიტანილები მოტივირებულნი არიან, რათა ნებაყოფლობით გაყვნენ პოლიციელს დაკითხვაზე. ამ პარანოიით შეპყრობილი ეჭვმიტანილები ხშირ შემთხვევაში ნებაყოფლობით ცხადდებიან პილიციის განყოფილებებში და აცხადებენ, რომ გააჩნიათ ინფორმაცია კონკრეტულ დანაშაულთან დაკავშირებით, ასევე ამბობენ, რომ მათი „მოქალაქეობრივი" ვალია ყველაფერი პოლიციაში განაცხადონ. ამით შესაძლოა ეჭვმიტანილები ცდილობენ ცრუ (ყალბი) ჩვენებების მიცემას, რათა გამოძიება არასწორი გზით წარმართონ, დააბნიონ გამომძიებლები, მიიღონ დანაშაულის შესახებ ინფორმაცია პირველწყაროდან და აიცილონ ეჭვი, რადგან ისინი იძლევიან ინფორმაციას და გამომძიებელმა, შესაძლოა, არ იფიქროს მათ კავშირზე დანაშაულთან.

მაგალითისათვის მოვიყვანთ ერთ საქმეს. შენობის სარდაფში აღმოაჩინეს 22 წლის გარდაცვლილი ქალის გვამი. ქალი გაუპატიურებული და სასტიკად ნაცემი იყო. გამომძიებლებმა უამრავი ადამიანი დაკითხეს მომდევნო დღეების განმავლობაში, მაგრამ ეჭვმიტანილი ვერ გამოაელინეს. მედია ფართოდ აშუქებდა ამ მოვლენას.

გამოძიების დაწყებიდან რამდენიმე დღეში, პოლიციის განყოფილებაში გამოცხადდა 33 წლის კაცი და განაცხადა, რომ ის დარწმუნებულია იმაში, რომ გააჩნია ინფორმაცია, რომელიც აღნიშნულ

დანაშაულს შეეხება. კაცმა განაცხადა, რომ როდესაც ერთ საღამოს სახლისაკენ მიდიოდა, გაიარა ის ტერიტორია, სადაც ქალი იქნა აღმოჩენილი. მან გაიხსენა, რომ იქ შენიშნა „უცხო პიროვნება", რომელიც იქვე, ავტოფარეხებთან ტრიალებდა. კაცმა ასევე განაცხადა, რომ მას შეეშინდა უცნობის, მოერიდა მას და სახლში წავიდა. მას შემდეგ, რაც ტელევიზიის საშუალებით შეიტყო გოგონას გარდაცვალების შესახებ, საჭიროდ ჩათვალა მოეყოლა პოლიციისათვის, რაც შენიშნა.

კაცმა პოლიციელს აღუწერა „უცნობის" გარეგნობა და დაეხმარა ფოტორობოტის შექმნაში. მისი წასელის შემდეგ გამომძიებლებმა აღმოაჩინეს, რომ „მოწმე" ძალიან ჰგავდა მისივე აღწერით შექმნილ ფოტორობოტს.

ეს პიროვნება კვლავ იქნა დაბარებული პოლიციაში, რათა პასუხი გაეცა რამდენიმე კითხვაზე, რაზეც იგი დიდი სიამოვნებით დათანხმდა. ინტენსიური დაკითხვის დროს მან აღიარა, რომ ერთ –ერთმა მისმა „გაორებულმა" პიროვნებამ მოკლა ქალი, რომელსაც ის არ იცნობდა და უბრალოდ იმიტომ მოკლა, რომ ის ქალი იყო, რაც ეჭვმიტანილს ყოველთვის უნდოდა, რომ ყოფილიყო.

ეს საქმე ნათლად გვიჩვენებს, თუ როგორ სჭირდება ზოგიერთ ეჭვმიტანილს იცოდეს რა ხდება გამოძიებაში. მათ ჭეშმარიტად ჰგონიათ, რომ „პატიოსანი ადამიანის" ნიღბით შენიღბულებს, „დახმარების" მოტივით გამსჭვალულებს, ინკრიმინირებული ინფორმაციის გაუცემლად შეუძლია თავად გამომძიებლებისგან მიეტყონ ინფორმაცია გამოძიების შესახებ.

§ 3. ეჭვმიტანილებისგან აღიარების მიღებისათვის საჭირო ქმედებები, ფსიქოლოგიური ფაქტორები, გარდატეხის წერტილი

დაკითხვაზე საუბრის დროს აუცილებელია შეეხოთ ეჭვმიტანილის დაკიხვის ადგილს (გარემოს). უნდა აღინიშნოს, რომ დაკითხვის დგილი განსხვავებული უნდა იყოს იმ გარემოდან, რომელსაც ეჭვმიტანილი შეჩვეულია.

უმთავრესი ფსიქოლოგიური ფაქტორი, რომელიც დაკითხვის წარმატებით ჩატარებას უწყობს ხელს არის პირადულობა, გამომძიებელი ეჭვმიტანილთან დაკითხვის დროს მარტო უნდა იმყოფებოდეს. დაკითხვის ადგილი ისე უნდა იყოს მოწყობილი, რომ ეჭვმიტანილი მხოლოდ გამომძიებელს ხედავდეს, აბრები და პასუხები გარეშე ფაქტორებისაგან არ უნდა იყოს სტიმულირებული. ადგილზე არსებულმა სიტუაციამ უნდა მეამციროს დასაკითხის შიში და მიიყვანოს იმ გადაწყვეტილებამდე, რომ მოყვეს დანაშაულის შესახებ. შიში ადამიანის თავდაცვის მექანიზმს ყველაზე უფრო მეტად აძლიერებს, საჭიროა ამ შიშის შეძლებისდაგვარად შემცირება. ამიტომაც დაკითხვის ადგილზე უნდა არსებობდეს სამუშაო ატმოსფერო, რომელიც უნდა განსხვავდებოდეს "პოლიციის მსგავსი" ატმოსფეროსაგან. პირქუში, მოსაწყენი დაკითხვის ადგილები ეჭვმიტანილებში იწვევენ შიშს, ხოლო „შენ არაფრის არ უნდა გეშინოდეს" ამცირებს ასეთ შიშს, რაც თავისთავად ბარიერის გადალახვის მთავარი საშუალებას წარმოადგენს. გამომძიებლებმა ფსიქოლოგიურად უნდა განმუხტონ (გაანეიტრალონ) ეჭვმიტანილები მათი ისეთ გარემოში მოთავსებით, რომელშიც არ იქნება შიშის წარმომქმნელი ფაქტორები.

ეჭვმიტანილები ცხადდებიან დაკითხვაზე, როგორც უწყების საფუძველზე, რათა უპასუხონ დასმულ კითხვებს, ასევე იმ განზრახვით, რომ მეტი ინფორმაცია შეიტყონ მიმდინარე გამოძიების შესახებ. მას შემდეგ, რაც ისინი დასაკითხ ოთახში მოხვდებიან, გამომძიებელი მათ ცივილიზებული ფორმით უნდა მოეპყროს, არა აქვს მნიშვნელობა რამდენად სერიოზული დანაშაული აქვთ ჩადენილი. შესაძლოა, ეჭვმიტანილის მიმართ დამკითხაველს უარყოფითი გრძნობებიც გაუჩნდეთ, მაგრამ მთავარი მიზანი, აღიარების მიღება, მოითხოვს პირადი ემოციების მოთოკვას.

როგორც საგამომძიებლო პრაქტიკა გვიჩვენებს, უმეტეს შემთხვევაში ეჭვმიტანილები დანაშაულს იმიტომ სჩადიან, რომ სჯერათ, იმ მომენტისათვის ეს მათი მოთხოვნილების დაკმაყოფილების საუკეთესო საშუალებაა. გამომძიებელმა ფსიქოლოგიური კონტაქტი უნდა დაამყარონ ეჭვმიტანილებთან. ორი წესი, რაც უნდა დავიმახსოვროთ, არის 1. ეჭვმიტანილის დასაკითხად, მხოლოდ სიმართლის დასადგენად კეთილგონიერებას მოვუხმობთ და 2. აუცილებელია ეჭვმიტანილთან ურთიერთობის დონის მიღწევა. ეს წესები აუცილებელია ეჭვმიტანილთა დასარწმუნებლად და მათი ნდობის მოსაპოვებლად, რათა მათ სიმართლე თქვან. ეჭვმი-

განილები უნდა დარწმუნდნენ, რომ მათ წინ მის არა მხოლოდ პოლიციელი ან უხეში გამომძიებელი, არამედ პროფესიონალი ადამიანი, რომელიც მათ კრიტიკის გარეშე უსმენს. თუ გამომძიებლები შეძლებენ დაარწმუნონ ეჭვმიტანილები, რომ მთავარი თვით დანაშაული კი არა, არამედ ამ დანაშაულის ჩადენის მოტივაცის გარკვევაა საჭირო,ისინი დაიწყებენ თავიანთი მოტივირებული ფაქტორების ახსნას ან რაციონალიზაციას.(განვიხილავთ შემდეგში)

დაკითხვის ამ ეტაპზე გამომძიებლები ცდილობენ გაღაალახვინონ ეჭვმიტანილს თავდაცვითი ბარიერი და მიიყვანონ იმ მდგომარეობამდე, რომ მათ აღიარონ თავიანთი კავშირი დანაშაულთან. ეს არის დაკითხვის კრიტიკული (მთავარი) სტადია, რომელსაც გარდატეხის წერტილს უწოდებენ.

გარდატეხის წერტილი არის დაკითხვის ის მომენტი, როდესაც ეჭვმიტანილი აკეთებს აღიარებას და არა აქვს მნიშვნელობა ეს სრული აღიარებაა თუ არა. მთავარია მან აღიაროს ისეთი რამ, რასაც ადრე უარყოფდა და არა აქვს მნიშვნელობა რამდენად მცირე და უმნიშვნელო ფაქტს შეეხება ის. ეს იმის მაჩვენებელია, რომ დამცავი მექანიზმი შესუსტებულია და გამომძიებელს მსოლოდ დრო სჭირდება, რათა აღიარების დანარჩენი ელემენტები მიიღოს.

გარდატეხის მომენტის წარმატებით დაძლევა გამომძიებლებს შეუძლიათ დასაკითხი პიროვნებისა და მისი განვლილი ცხოვრების კარგი ცოდნის საშუალებით. ხშირად დამნაშავეთა ფსიქოლოგიური პრობლემები გამოწვეულია მათ ოჯახებში არსებული გამუდმებული კონფლიქტებით და სხვა მსგავსი ფაქტორებით. საჭიროა გამომძიებელმა, როდესაც მის წინ მჯდომ ეჭვმიტანილს უყურებს გაითვალისწინოს, რომ წარსულმა განცდებმა შესაძლოა გავლენა მოახდინოს მის ახლანდელ ქცევაზე. მას შემდეგ, რაც გამომძიებელი გააცნობიერებს, რომ აღიარების გაკეთებასთან დაკავშირებით, შესაძლო დასჯის ანდა სიამაყის დაკარგვის შიში ეჭვმიტანილის უმთავრესი შემაფერხებელი ფაქტორებია, ის უმალვე შეძლებს ჩამოაყალიბოს კითხვები და გააანალიზოს პასუხები, რომლებიც გარდატეხას შეიტანენ ასეთ წინააღმდეგობაში.

გამომძიებლები ყველა დაკითხვას უნდა წარუძღვნენ იმ რწმენით, რომ თუ ეჭვმიტანილს საჭირო ფსიქოლოგიურ გარემოში ჩააყენებენ ისინი აღიარებენ ჩადენილ დანაშაულს. მეცნიერულმა გამოკვლევებმა ცხადყო, რომ დანაშაულის ჩამდენ პირთა უმეტესობა,

რომლებიც ჩადენილს აღიარებენ, თავიდანვე ეძებენ საჭირო მოტივს, რათა ჩადენილის შესახებ მოუთხრონ გამომძიებელს.

ეჭვმიტანილები დანაშაულს აღიარებენ მაშინ, როდესაც მათ შინაგან მღელვარებას, რომელსაც ტყუილი იწვევს, გადასწონის დანაშაულის შედეგების აღქმა (გაცნობიერება). ხშირ შემთხვევაში ეჭვმიტანილები თავიანთ გონებაში ზრდიან, როგორც დანაშაულის ჩამოშროების ხარისხს ასევე ამ დანაშაულისათვის პასუხისმგებლობის ხარისხს. გამომძიებელმა უნდა გაანეიტრალოს ეჭვმიტანილის მღელვარება ამ შიშის პერსპექტივაში გამოყენების (მოქცევის) საშუალებით.

ეჭვმიტანილები ასევე აღიარებენ ჩადენილს, როდესაც სჯერათ სწამთ), რომ დახმარების გაწევა (თანამშრომლობა) ალტერნატიულ ქცევათაგან ყველაზე სწორი არჩევანია. თუ ისინი დარწმუნდებიან, რომ გამომძიებელი მზად არის მოისმინოს დანაშაულის ყველა გარემოება, ისინი დაიწყებენ ლაპარაკს. ფსიქოლოგიური და ფიზიოლოგიური დაძაბულობა, რომელიც დანაშაულის ჩამდენში ჩნდება, ყველაზე. უკეთ საუბრის დროს ნელდება, მცირდება. იმისათვის, რომ ეს დაძაბულობა განმუხტონ, ეჭვმიტანილები იწყებენ დანაშაულის გარემოებების ახსნას, ანდა იწყებენ ჩადენილის აღიარებას.

და ბოლოს, ეჭვმიტანილები აღიარებენ ჩადენილს იმ დროს, როდესაც გამომძიებლები სწორედ ვარირებენ იმ მოტივებით, რომელთა გამოც დასაკითხს შეეძლო ჩაედინა დანაშაული. ეჭვმიტანილებს წინასწარ სურთ დარწმუნდნენ, რომ გამომძიებლები დაიჯერებენ იმას, რაც მათ უნდა თქვან და გაიგებენ თუ რამ გაუკეთა მათ მოტივაცია დანაშაულის ჩასადენად.

ყოველივე ზემოთქმულიდან შეიძლება გაკეთდეს დასკვნა.
ბუნებრივია, რომ ეჭვმიტანილებს სურთ დაიცვან თავიანთი კანონიერი უფლებები და თავისუფლება, ასევე ბუნებრივია, რომ ეჭვმიტანილები წინააღმდეგობას უწევენ გამომძიებლებს და არ საუბრობენ ჩადენილ დანაშაულზე. თუმცა, ამ მიზეზების მიუხედავად, გამომძიებლებს დაკითხვის დროს უნდა შეეძლოთ გაანეიტრალონ მათი ფსიქოლოგიური თავდაცვითი მექანიზმი. სანამ ეჭვმიტანილები დანაშაულის აღიარებას დაიწყებენ, ისინი თავს კომფორტულად უნდა გრძნობდნენ იმ გარემოში, სადაც დაკითხვა მიმდინარეობს და ასევე უნდა სჯეროდეთ თავიანთი გამომძიებლის, რისი მიღ-

წევაც შესაძლებელია მათი გულდასმით მოსმენის საშუალებით ანუ მათთვის შესაძლებლობის მიცემით ვერბალურად გადმოსცენ ჩადენილი დანაშაულის გარემოებები.

გამომძიებლებს, რომლებიც გაიგებენ თუ რა უბიძგებს ეჭვმიტანილს აღიაროს ჩადენილი დანაშაული, უფრო მეტი შესაძლებლობა ეძლევათ ჩამოაყალიბონ, დასვან ეფექტური კითხვები და გააანალიზონ პასუხები. უნდა აღვნიშნოთ, რომ აღიარების მისაღებად უფრო მეტი ფაქტორები არსებობს, რომლებიც ამ თავში არ არის განხილული. რაც მთავარია, უნდა ვიცოდეთ, თუ გამომძიებელი ვერ შეძლებს გაიგოს ეჭვმიტანილის მოტივაცია, მაშინ სხვა ფაქტორები, რომლებიც აღიარების მოპოვებაში გვესმარება, ნაკლებეფექტურია.

§ 4. მაგიური (საჭირო) სიტყვები აღიარების მისაღებად

გამომძიებლები ხშირად სვამენ კითხვას, "არსებობს რაიმე ისეთი სიტყვები, რომლითაც აღიარების მიღებაა შესაძლებელი?". რა თქმა უნდა, არსებობს. ისეთი ჩვეულებრივი სიტყვები და ფრაზები, როგორიცაა "უბედური შემთხვევები ხდება ხოლმე...", "ყველას მოსვლია შეცდომა...", "ამ სიტუაციაში ყველას შეეძლო...", შესაძლებლობას აძლევენ დამნაშავეს თავისი ღირსებისა და თავმოყვარეობის შელახვის გარეშე აღიარონ თავიანთი კაეშირი დანაშაულთან, ხოლო გამომძიებლებს უადვილებენ აღიარების მიღებას. საჭირო სიტყვების განსაზღვრის შემდეგ გამომძიებლებს შეუძლიათ (გაითავისონ) გააანალიზონ და გამოიყენონ ისინი დაკითხვის დროს. დასავლეთის ქვეყნებში ასეთ სიტყვებს "მაგიურ სიტყვებს" უწოდებენ.

მაინც რას წარმოადგენენ და საიდან მოდიან ეს სიტყვები. როგორც ადრე აღვნიშნეთ, სანამ გამომძიებლები ეჭვმიტანილების დაკითხვაზე გადავლენ, მანამდე აწარმოებენ მათ გამოკითხვას, რაც შესაძლებლობას იძლევა ჩაწვდნენ და გაიგონ დასაკითხის გრძნობები, აზრები, მისწრაფებები და ა.შ. გამოცდილმა გამომძიებლებმა იციან, რომ ბუნებაში ყველა ადამიანი განიცდის ისეთ მენტალურ პროცესებს (ხშირად ეს არაცნობიერად ხდება), რომელთა საშუალებითაც ცდილობენ გაამართლონ თავიანთი ქცევები.

დამნაშავეები სშირად იყენებენ ამ დაცვის მექანიზმს იმისათვის, რომ რაციონალიზაცია გაუკეთონ თავიანთ ქცევებს, ან დასდონ ბრალი სხვა ვინმეს, რაიმეს, ანდა შეამცირონ თავიანთი დანაშაული. უმეტესად დამნაშავეები აშკარად არ გამოხატავენ ამ მექანიზმს, მაგრამ ისინი იძლევიან გასაღებს იმ დროს, როდესაც გამომძიებელი გამოკითხვისას ეკითხება მათ თავიანთი წარსულის, მიზნების, შეხედულებების შესახებ. ეჭვმიტანილების ყურადღებით მოსმენა გამომძიებელს საშუალებას აძლევს აღმოაჩინოს ის მნიშვნელოვანი ინფორმაცია, რომელიც განაპირობებს ისეთი საჭირო (მაგიური) სიტყვების მოძებნას, რომლებიც მან დაკითხვის დროს უნდა გამოიყენოს აღიარების მისაღებად.

საჭირო სიტყვები მომდინარეობენ ზემოხსენებული იმ სამი თავდაცვის მექანიზმიდან, რომლებიც ჩვეულებრივ ყველაზე სშირად გამოიყენება, როგორც აღვნიშნეთ ესენია – დანაშაულის რაციონალიზაცია, გადაბრალება და შემცირება. ვუწოდოთ მას "გამართლების" მექანიზმი, საბღვარგარეთ გამომძიებლები მას ***RPM*** –ს (razionalizacion, projection, minimizacition) უწოდებენ. ეს მექანიზმი ეხმარება დასაკითხს, ახსნას და გაამართლოს თავისი საქციელი და ამავე დროს, შეინარჩუნოს თავმოყვარეობა, ღირსების გრძნობა. თუ ის იყენებს ასეთ მექანიზმს გამომძიებელმაც უნდა შეძლოს მისი გამოყენება და თავად დაეხმაროს მას დანაშაულის აღიარებაში. ეს სერხდება გამოკითხვის დროს, დასაკითხის ყურადღებით მოსმენა გამომძიებელს აძლევს იმ მასალას, საიდანაც იბადება საჭირო მაგიური სიტყვები "გამართლების" მექანიზმის შემუშავებისთვის.

მნიშვნელოვანია ვიცოდეთ, რომ "გამართლების" ტექნიკა ახდენს დანაშაულის მორალურ და ფსიქოლოგიურ გამართლებას და არავითარ შემთხვევაში კანონიერს, ამიტომაც დამნაშავეები პასუხს აგებენ თავიანთ ქცევებზე.

შემდეგ მაგალითად მოყვანილი მკელელობის საქმე ილუსტრირებას უკეთებს მაგიური სიტყვების გამოელენის ოთხ ტექნიკას და მათი ეფექტურად გამოყენების სტილს. ამ მაგალითში გამომძიებელი იყენებს იმ ინფორმაციას, რომელიც უშუალოდ გამოკითხვის დროს მიიღო, იმისათვის, რომ გამოავლინოს (განაცხადოთაროს) "გამართლების" მექანიზმი და მიიღოს აღიარება.

საქმე №. . . . . .
თექვსმეტი წლის ნათელას დედამ და მამინაცვალმა პოლიციას შეატყობინეს, რომ ბაღშეი დაიკარგა. იმის გამო, რომ გოგონა აღრე ორჯერ იყო გაქცეული სახლიდან, გამომძიებლებმა შეცდომა დაუშვეს და თავდაპირველად არ იფიქრეს უშუალოდ დანაშაულზე. თანდათან გამომძიებლები იმ დასკვნამდე მივიდნენ, რომ დაშაულია ჩადენილი. ჯერ ერთი გამომძიებლებმა დაადგინეს, რომ ნათელას დედა და მამინაცვალი მის გაუჩინარებამდე რამდენიმე დღით აღრე დაცილდნენ ერთმანეთს და ეს მათი დაქორწინებიდან მეექვსე თვეს მოხდა. მეორეც, გამომძიებლებმა აღმოაჩინეს, რომ ნათელა და მისი მამინაცვალი მარტო იყვნენ სახლში მუსტად მის გაუჩინარებამდე. მალე, მამინაცვალი შალვა გახდა უმთავრესი ეჭვმიტანილი. თუ კი ნათელას რაიმე ზიანი ჰქონდა მიყენებული, საქმის სწორედ გადაწყვეტა დამოკიდებული უნდა ყოფილიყო გამომძიებლის მოხერხებაზე, მიეღო შალვასაგან აღიარება.

გამომძიებელთან პირისპირ მჯდომი შალვა გამუდმებით უარყოფდა რაიმე კაეშირს ნათელას გაუჩინარებასთან. თუმცა კი ისე ჩანდა, რომ არ სჯეროდა თავისი უსაფრთხოების. ტრაილერის მძღოლი ენაწყლიანი, თვითკმაყოფილი შალვა ისეთ შთაბეჭდილებას ტოვებდა, რომ მას სიამოვნებდა ოპონენტების "გაცურება" (ეშმაკურად მოტყუება). გამომძიებლებმა უმალვე გააცნობიერეს, რომ ასეთი სურვილებით შეპყრობილი ადამიანი დიდ წინააღმდეგობას გაუწევდა ჩვენების მიცემისას. იმისათვის, რომ აღიარება მიეღო, გამომძიებელს უნდა გამოეყენებინა მაგიური სიტყვები, რათა რაციონალიზაცია გაეკეთებინა შალვას ქცევისთვის (*"მე მესმის, თუ როგორ შეგეძლოთ ..."*), ბრალი სხვაზე დაედო (*"ახალგაზრდებთან ძალმე ძნელია ურთიერთობა...* "), შეემცირებინა დანაშაული (*"ასეთი შემთხვევები ხდება ხოლმე...."*), და მიეცა მიზეზები იმისათვის, რომ აღიარება გაეკეთებინა (*"მხოლოდ შენ შეგიძლია ამ შემთხვევის შენებური ეერსია მოყვე...."*).

ა. რაციონალიზაცია გაუკეთეთ ეჭვმიტანილის ქცევას

რაციონალიზაცია გვთავაზობს ეჭვმიტანილთა ქცევების შესაძლო ახსნას, რაც უშუალოდ დადებითად აისახება დასაკითხზე, რადგან მათ თავიანთი ქცევის უფრო პოზიტიური კუთხით დანახვა შეუძლიათ. ბევრი ინდივიდი რაციონალიზაციას უკეთებს თავის ქცევას იმისათვის, რომ "გამოასწოროს" ნებისმიერი სახისა და ხარისხის შეცდომა. გამოცდილი გამომძიებლები იყენებენ ამ ფსიქოლოგიურ

პროცესს, რითაც დასაკითხს აგრძნობინებენ, რომ საკმაოდ კარგად ესმით მათი. როდესაც ამის გამოყენება ფაქიზად და გულახდილად ხდება, ეჭვმიტანილთან მიდგომა იმგვარი უნდა იყოს, რომ ის გამოჩნდეს "კარგი" ადამიანი, რომელმაც დამაქცეველი მოვლენები განიცადა.

გამოკითხვის დროს გამომძიებელი შალვას უსვამდა თავისუფალ კითხვებს, რომელთა საშუალებითაც დაადგინა, რომ შალვა განიცდიდა ძლიერ სურვილს გაეკონტროლებინა ცოლი და მისი ქალიშვილი. მისმა ასეთმა სურვილმა გამოიწვია ის, რომ ცოლმა უთხრა დაეტოვებინა სახლი. დაკითხვაში, რომელიც უშუალოდ გამოკითხვას მოჰყვა, გამომძიებელმა რაციონალიზაცია გაუკეთა შალვას ქცევებს.

„ შალვა, უეცრად სიტუაცია რომ შეიცვალე და ცოლის და ახალგაზრდა გოგონას გარემოცვაში მოხვდი, ალბათ, ამან სტრესულ მდგომარეობაში ჩაგაგდო. ყველა ადამიანი ასეთ სიტუაციაში იგრძნობდა იმის საჭიროებას, რომ წესებიგანესაზღვრა ახალგაზრდისათვის, მაგალითად საღამოს სახლში შემოსვლის დროის განსაზღვრა, მანქანის გამოყენების წესების დადგენა. სახლში მუდმივი დაძაბულობა არსებობდა, რაც იმით დასრულდა, რომ მეუღლემ ქალიშვილის მხარე დაიჭირა და შენ გაიძულა მოვლენებს გარეთ დარჩენილიყავი.".

რაციონალიზაციის დამაჯერებელი აქტი გავლენას ახდენს ეჭვმიტანილის ფსიქოლოგიურ ბუნებაზე, რაც იმაში გამოიხატება, რომ მას გააჩნია უდიდესი სურვილი რამენაირად გაამართლოს (ახსნას) თავისი ქცევა. გამომძიებლები აღწევენ ეჭვმიტანილთა გონებაში და ეუბნებიან მათ, თუ რატომ იქცევიან ისე, როგორც მოიქცნენ და ამით შესაძლებლობას აძლევენ რომ გაიგონ.

ბ. სხვაზე გადაბრალება

გადაბრალება "ამართლებს" ქმედებას ბრალის ვინმეზე ან რაიმეზე გადატანის მეშვეობით. შალვას დაკითხვის დროს გამომძიებელმა ბრალი დასდო ნათელას დედას, რომ მას არ შეეძლო კომპრომისის მოძებნა, "თანამშრომლობა" შალვასთან, ნათელას გამომწვევი და თაედაჯერებული ხასიათის გამო, ამან გამოიწვია დაძაბულობა სახლში:

„მალვა, ნათელას დედას თავის დროზე რომ განესაზღვრა მისთვის ქცევის წესები, ის არ იქნებოდა ასეთი თავნება გოგონა. დედამისს რომ მკაცრი გაემკაცრებინა თქვენს მიერ დადგენილი მიზანშეწონილი წესებისათვის, იქნებ ნათელას შეესმინა კიდეც ისინი. ნათელა ასე აშკარად დამცინავად, რომ არ მოქცეულიყო თქვენ, ალბათ, თავს შეიკავებდით, ისე როგორაც ამას ადრე აკეთებდით. ნათელა იყო, ვინც ეს ყველაფერი დაიწყო.”

გ. შეამცირეთ დანაშაული

დანაშაულის საშიშროების ხარისხის შემცირება ეჭვმიტანილს უზრდის ფსიქოლოგიური დაკმაყოფილების გრძნობას, რადგან ის ამცირებს მათი როლის ხარისხსა და დანაშაულის ხასიათის სერიოზულობას. ისეთი სიტყვების ფრთხილი ხმარება, როგორიცაა “შეცდომა” და “შემთხვევა”, ამცირებენ სიტუაციის სერიოზულობას (მნიშვნელობას), რაც საშუალებას აძლევს გამომძიებელს მინიმუმამდე დაიყვანოს ეჭვმიტანილის წინააღმდეგობა და მისდამი ნდობით აღავსოს იგი. ფრთხილი, მსგავსი სიტყვების გამოყენება ეჭვმიტანილთა გონებაში ამცირებენ დანაშაულის უარყოფითი შედეგის ხარისხს. სხვაგვარად რომ ეთქვათ, ასეთმა ემოციურმა განსაცდელმა, უხეშმა სიტყვებმა, როგორიცაა “გაუპატიურება” და “მკვლელობა” შესა-ძლოა ეჭვმიტანილს ყურადღება გაამახვილებინოს გამომძიებლის მიერ გაკეთებულ დასკვნებზე და არ იფიქროს აღიარებაზე. უხეშმა სიტყვებმა შესაძლოა დასაკითხს თავისი ქმედების ზოგიერთ ასპექტებზე სირცხვილის გრძნობა გაუჩინოს და ამიტომ უნდა მოვერიდოთ მათ ხმარებას. დაკითხვის დროს, გამომძიებელმა ეჭვმიტანილის ორჭოფობა (აღიაროს თუ არა ჩადენილი) უნდა შეასუსტოს დანაშაულის შემცირების საშუალებით. თუ გამომძიებლები ამას არ აკეთებენ, გამოდის, რომ ისინი არ უქმნიან ეჭვმიტანილს პირობას, რომ ჩადენილი აღიაროს. თუმცა, უნდა აღინიშნოს, როდესაც გამომძიებლები დანაშაულის სერიოზულობას გარკვეულწილად “დაბლა წევენ”, ისინი არასოდეს ამცირებენ დანაშაულებრივი ქმედების უარყოფითი შედეგების ხარისხს, რაც მას საზოგადოებისათვის მოაქვს.

მალვას დაკითხვის დროს, გამომძიებელმა ნათელას სიცოცხლის ხელყოფას უბედური შემთხვევა უწოდა, ისეთი რაღაც, რასაც მალვა ჩვეულებრივ არასოდეს გააკეთებდა.

„მე საქმეს ძალიან კარგად გაეცანი, შალვა, ეს ალბათ უფრო უბედური შემთხვევა იყო. შენ არ აპირებდი ამის გაკეთებას. შენ, ალბათ, ნატრობ, რომ შეგეძლოს ამის შეცლა და კიდევაც შეცლიდი, შესაძლებელი რომ იყოს. ეს არ იყო დაგეგმილი, წინასწარ განზრახული ქმედება, ეს უბრალოდ ასე მოხდა. შენ ჩვეულებრივ ასე არ მოიქცეოდი."

დ. წარუდგინეთ მიზეზები, რომ აღიარონ

გამომძიებლებმა, იმისათვის, რომ განამტკიცონ აღიარების მიღების შესაძლებლობა, ჩვენს მიერ განხილული ტექნიკის გამოყენების შემდეგ, უნდა წარუდგინონ ეჭვმიტანილებს მეზეზები იმისათვის, რომ აღიარონ ჩადენილი. აქ იგულისხმება ეჭვმიტანილისათვის ისეთი "საფუძვლიანი" მიზეზების წარდგენა, რის საშუალებითაც ის დარწმუნდება, რომ ჩადენილი დანაშაულის აღიარება მის ინტერესში შედის და მისთვისაა სასარგებლო. გამოკითხვისას გამომძიებლებს შეუძლიათ ეფექტური მიზეზების პოვნა, რასაც მოგვიანებით დაკითხვის დროს გამოიყენებენ, რათა ეჭვმიტანილისაგან აღიარება მიიღონ. ეჭვმიტანილის სიტუაციის, მოტივაციისა და მის ცხოვრებაში არსებული პრობლემის ცოდნამ, შესაძლებელია, გამომძიებელს მიაწოდოს დანაშაული ჩადენის შესაძლო მიზეზები (გადაწყვეტილებები).
რატომ უნდა აღიარონ ჩადენილი დამნაშავეებმა? ჩვენი შემთხვევის გარდა, ზოგადად, დედისათვის, რომელიც თავისი ბავშვების თანდასწრებით გარყვნილ ქმედებას ჩადიოდა, ფსიქოლოგიური მკურნალობის დანიშვნის შესაძლებლობა და ამ ქმედებისათვის ბოლოს მოღებამ, შესაძლოა მისცეს მას მიზეზი იმისათვის, რომ აღიაროს ჩადენილი. ქალისათვის, რომელმაც თავისი მეუღლე მოკლა, „მეუღლესთან გატარებული წლების განმავლობაში მიღებული დამცირება", შესაძლოა აღიარების გაკეთებისათვის ერთ – ერთი უმთავრესი მიზეზი გახდეს. ასევე მძარცველისათვის იმის გაცნობიერება, რომ ერთ დღეს ის შეიძლება შეიარაღებულმა სახლის პატრონმა მოკლას, შესაძლოა, ასევე აღიარების საფუძველი გახდეს. ჩვენ შემთხვევაში გამომძიებელმა გამოიყენა სხვადასხვა მარტივი მიზეზი იმისათვის, რომ შალვას სიმართლე ეთქვა ნათელასთან დაკავშირებით.

„შალვა, რაც მსგავს სიტუაციებში მინახავს, ის არის, რომ ადამიანები საკუთარ თავს შემდგომ ეკითხებიან: სად ვიქნებოდი ახლა მე თავის დროზე ჩემი ქმედების ახსნის შესაძლებლობა რომ გამომე-

ყენებინა და მეთქვა ჩემი ეერსია? ღღეს შენ გაქვს ამის შესაძლებლობა, არ გაუშვა ის ხელიდან. შენი მონათხრობი იმაზე უკეთ ეერასოდეს გარგებს, ეიდრე ღღეს, ზუსტად ამ მომენტში. თუ შენ დაიგეიანებ, ამ ამბავზე ყეელა სხვადასხვანაირად იმსჯელებს და ეს არ იქნება შენი ასსნა – განმარტებიდან გამომდინარე. შალეა, მე მმად ეარ ჩავიწერო შენი ჩვენება. პროკურორი ნამღეილად მკითხავს ამ დაკითხვის შესახებ. მკითხავს, როგორ იქცეოდი დაკითხვაზე, ნანობდი თუ არა ჩადენილს და მეხმარებოდი თუ არა ჭეშმარიტების დაღგენაში, რადგან შენ იცი ყეელა ფაქტი, იცი, როგორ და რაგომ მოხდა ყეელაფერი. მე გაძლეე შესაძლებლობას შენი ბედი თავად გადაწყეიტო. შენ შეგიძლია დამეხმარო დავასრულოთ დაკითხვა და ჩვენების ბოლო ნაწილი დავწეროთ.”

იმ დროს, როდესაც გამომძიებლები ეჭვმიტანილებს „აგულიანებენ”, რომ აღიარონ ჩადენილი, მათ დიდი სიფრთხილე უნდა გამოიჩინონ დაპირების დროს. სამართალდამცავი ორგანოს თანამშრომლის მიერ ეჭვმიტანილის მიმართ „რბილი” მოპყრობის დაპირება დაუშეებელია და მისი საშუალებით მიღებული აღიარება დაკარგაეს მტკიცებულების ძალას სასამართლო განხილეის დროს.

§ 5. გამართლების მექანიზმის ეფექტურად გამოყენება

მას შემდეგ, რაც გამომძიებლები ჩამოაყალიბებენ „საჭირო” სიტყეებსა და აღიარების მიზეზებს, ისინი უნდა დარწმუნდნენ, რომ მათი წარდგენა ეფექტურად ხდება. მხოლოდ „საჭირო” სიტყეები საკმარისი არა არის იმისათეის, რომ დასაკითხმა ჩადენილი აღიაროს. მათ შეიძლება დაკარგონ თავიანთი მნიშენელობა თუ არაეფექტურად, მოუხერხებლად, უადგილოდ იქნებიან გამოყენებულნი.

გამომძიებლები უნდა მოერიდონ დასაკითხთან დაძაბულ საუბარს. „გამართლების” მექანიზმის სწრაფი, მექანიკური გამოყენება დასაკითხზე სიყალბის შთაბეჭდილებას ტოეებს. უხეში, „მკაცრი” მიდგომის ნაცელად გამომძიებლებმა უნდა მიმართონ ლმობიერ, „რბილ” მიდგომას, რომელშიც ისინი ეჭვმიტანილის პრობლემისადმი დიდ ყურადღებას და თანაგრძნობას გამოიჩენენ. იმის გამო, რომ თანაგრძნობა ნდობის ჩამოყალიბების ერთ – ერთი მთაეარი ასპექტია, გამომძიებელმა უნდა შეძლოს დაანახოს ეს დასაკითხს,

რაც შესაძლებელია ხმის დაწევისა და მეტყველების შენელების საშუალებით. ამომძიებელი ეჭვმიტანილთან უნდა ხელმძღვანელობდეს „რბილი" მიდგომით, რადგან მხოლოდ ამის საშუალებითაა შესაძლებელი ჩავწვდეთ დასაკითხის გონებას და ფსიქოლოგიურ მდგომარეობას. შემდეგ მაგალითში მოყვანილია ჰედარება შალვას დაკითხვისას „მკაცრ" და „რბილ" მიდგომებს ჰორის.

მკაცრი: –„ *შალვა, შენ თავიდანვე მატყუებდი. შენ ვერ გამართლებ მაგ ისტორიით და ყველაფერს უკან ჩაგთხრი პირში. ახლა, როგორ ინანებ".*

რბილი: – „ *შალვა, მე რაღაც კარგად არ მესმის შენი ისტორია. მე ეს აღრეც მინახავს და ეხედები, რომ არ მეუბნები სიმართლეს. ეს ბუნებრივია, მაგრამ მე ნამდვილად ვიცი თუ როგორ მოხვდი შენ ამ ვაუკეთრობაში. ოდი, ეს გავითვალისწინოთ და ერთმანეთთან გულწრფელები ვიყოთ. მოდი საქმე იმაზე უარესი არ გაეხადოთ, ვიდრე ის არის".*

მკაცრი: – „ *შენ გაგუდე ნათელა. რატომ არ აღიარებ შენ ამას?".*

რბილი: – „ *შალვა, გამოცდილებამ მასწაელა და ვიცი, რომ ასეთ დროს კაცს, რომელიც ჩემს წინ სკამზე ზის, თავში უამრავი აზრი უტრიალებს. ის თავის თავს ეკითხება „რა მელის? ვის უნდა გაიგოს, რომ მე ეს გავაკეთე? უკეთესი იქნება, რომ მოყვე შენი ვერსია, თუ რატომ მოხდა ასე და როგორ დაიწყო ყველაფერი, მოდი, ამ კითხვებს ერთად გავცეთ პასუხი. შევხედოთ მათ სხვადასხვა კუთხით (პერსპექტივაში)".*

გამომძიებლების უნარი გამოამეღავნონ სითბო გულწრფელობა, ეჭვმიტანილისაგან აღიარების მიღების მთავარი ასპექტია. იმ შემთხვევაში, თუ გამომძიებლები ამის გამოხატვას ვერ ახერხებენ, ნებისმიერი ცდა მოიპოვონ ეჭვმიტანილთა ნდობა, მარცხით სრულდება და, რაღა თქმა უნდა, აღიარების მიღების შესაძლებლობაც იკარგება.

დაკითხვა რთული პროცესია და მოიხსენიება, როგორც ხელოვნების გამოხატულება. ის გამოძიების სასიცოცხლო ღერძია და ხშირად მას „ დანაშაულთა გამოძიების ნერვულ კვანძს" (ცენტრს) უწოდებენ. იმის გამო, რომ „გამართლების" მექანიზმი

მნიშვნელოვან როლს თამაშობს დაკითხვის პროცესში, გამომძიებლებს, შესაძლოა, მათი ხშირი გამეორება მოუწიოთ, რადგან ეჭვმიტანილები, თუნდაც შოკის გამო, მათი პირველივე გამოყენების შემთხვევაში არ იქცევიან ისე, როგორც ამას გამომძიებლები იმედოვნებენ, ამიტომ მომკვლევმა მრავალგზის უნდა გამოიყენოს „გამართლების " მექანიზმი სხვადასხვა კომბინაციით და გადაწყვიტონ თუ რომელი ახდენს დასაკითხზე უფრო მეტ გავლენას. შალვას დაკითხვის საბოლოო ფაზა გვანახებს გამომძიებლების მიერ სწორად გამოყენებული „ გამართლების" მექანიზმის მნიშვნელობას და მის ფასს საერთოდ დაკითხვისათვის.

მას შემდეგ, რაც გამომძიებელმა გამოიყენა რაციონალიზაციის, გადაბრალებისა და შემცირების ტექნიკა, მან წარუდგინა შალვას სხვადასხვა მიზეზები იმისათვის, რომ ჩადენილი ეღიარებინა. მთელი ამ დროის მანძილზე გამომძიებელი სიმშვიდეს ინარჩუნებდა. ბოლოს შალვა ალაპარაკდა. მან თავისი ცოლი დააღანაშაულა იმაში, რომ მან ხელი შეუწყო ნათელასთან მისი ურთიერთობის გამწვავებას. მან დააღანაშაულა ნათელა იმაში, რომ ის შეურაცხყოფას აყენებდა მამინაცვალს და არაფრით თმობდა თავის პოზიციას. მან თქვა, რომ ის ეჩხუბებოდა მას, რაც იმით დამთავრდა, რომ ხელებით ყელში სწვდა გოგონას და სანამ მიხვდებოდა ამას ის უკვე მკვდარი იყო. მან თავისი მანქანა ხიდთან მიაყენა, რომელზეც ტრანსპორტი ნაკლებად მოძრაობდა. გადმოიღო ნათელას სხეული მანქანიდან და ხიდიდან მღვრიე მდინარეში გადააგდო. შემდეგ მან თავიდან მოიცილა გოგონას პირადი ნივთები, რათა სახლიდან გაქცევის შთაბეჭდილება შეექმნა. თვეების შემდეგ სხეული წყალმა ნაპირზე გამორიყა. ექსპერტიზამ დაადგინა, რომ ის ნათელა იყო.

დასასრულს შეიძლება გავაკეთოთ დასკვნა: – შალვამ იმიტომ აღიარა ჩადენილი, რომ გამომძიებელმა მას შესაძლებლობა მისცა თავმოყვარეობა შეენარჩუნებინა. მოცემულ შემთხვევაში გამომძიებელმა შესანიშნავად გამოიყენა „გამართლების" მექანიზმი და შალვას საშუალება მისცა თავისუფლად მოეთხრო მომხდარი. მან რაციონალიზაცია გაუკეთა შალვას ქცევას და ყურადღება გაამახვილა სტრესსა და დაძაბულობაზე მის სახლში. ბრალი დასდო ნათელას დედას და თავად ნათელას, შეამცირა დანაშაული და მკვლელობას უწოდა არა წინასწარ განზრახული, არამედ შესთავაზა სხვადასხვა მიზეზები, რათა აღიარება გაეკეთებინა. მან უთხრა შალვას, რომ არჩევანის გაკეთება და მისი ბედის გადაწყვეტა

მხოლოდ მის ხელთ იყო. „ რბილი” და „ მკაცრი” მიდგომის საშუალებით გამომძიებელმა შეძლო შალვას ნდობის მოპოვება და ამით მან შეძლო დაერწმუნებინა, რომ სიმართლე ეთქვა. გამომძიებლის მაგიურმა სიტყვებმა და მათი გამოყენების ეფექტურმა სტილმა აღიარებამდე მიიყვანა ის.

ეჭვმიტანილები თავიანთ საიდუმლოებებს აღვილად არ ამხელენ. მათი დარწმუნება, რომ აღიარონ თავიანთი კაეშირი დანაშაულთან, სხვადასხვა ტექნიკის გამოყენებას მოითხოვს. უნდა აღვნიშნოთ, რომ გამომძიებლები, რომლებსაც შეუძლიათ რაციონალიზაცია გაუკეთონ ეჭვმიტანილის ქცევას, ბრალი დასდონ სხვას ან სხვა მოვლენას, შეამცირონ დანაშაული და წარუდგინონ მათ მიზეზები, რათა აღიარონ ჩადენილი, აღიარების მისაღებად უკვე სწორ გზაზე დგანან.

თავი VIII. აღიარების გაკეთების თავისუფლება

§ 1. ტყუილები, დაპირებები ან მუქარა

აღიარება ისეთი მტკიცებულებაა, რომელიც, შეიძლება ითქვას, ყველაზე ეფექტურად გამოიყენება განსასჯელის წინააღმდეგ. იმისათვის, რომ აღიარება დასაშვები იყოს, ის კანონის მოთხოვნათა დაცვით უნდა იქნას მიღებული და ნებაყოფლობით გაკეთებული. ამასთანავე დაცული უნდა იყოს დანაშაულში მხილებული პირის კონსტიტუციური უფლებები. თუ აღიარება მიღებულია დანამაულში მხილებული პირის ნების (უფლებების) დარღვევის გზით, მას, საპროცესო კანონმდებლობის შესაბამისად დაეკარგება მტკიცებულების ძალა.

ზოგიერთი ქვეყნის სასამართლომ შესაძლოა დაუშვას (დასაშვებად ჩათვალოს) პოლიციის ან გამომძიებლის მიერ ტყუილის, დაპირების ან მუქარის ლიმიტირებული გამოყენება. თუმცა ჩვენი კანონმდებლობა ამას საპროცესო კანონმდებლობის დარღვევად თვლის. ამ თავში განვიხილავთ თუ ტყუილის, დაპირების ან მუქარის რა ხარისხმა შეიძლება გაელენა მოახდინოს აღიარების თავისუფლებაზე (ნებაყოფლობაზე).

ეჭვმიტანილის „ალაპარაკება" (აღიარების მიღება) დაკითხვის დროს, გამოყენებულ ტაქტიკაზეა დამოკიდებული. უნდა აღვნიშნოთ, რომ გამოყენებული ტაქტიკა არავითარ შემთხვევაში არ უნდა მღუდავდეს დასაკითხის ნებას. სასამართლო პრაქტიკამ აჩვენა, რომ ყველა ეჭვმიტანილი ერთნაირად არ აღიქვამს მუქარის შემცველ დაკითხვის ტაქტიკას. თუმცა, ზოგ შემთხვევაში პოლიციის დაკითხვის ჩვეულმა ტაქტიკამ შესაძლოა მართლაც შეზღუდოს ეჭვმიტანილის ნება. გამოცდილმა გამომძიებლებმა შესაძლოა გამოიყენონ ტაქტიკის ისეთი სახეები, რომლებიც მათი დაკითხვის არსენალში არსებობს, ასევე შეარჩიონ და გამოიყენონ ისეთები, რომლებიც უკეთესი შედეგის მომტანია (რათქმა უნდა ეჭვმიტანილისა და საქმის გარემოებების გათვალისწინებით).

იმ პოტენციურად საშიში დაკითხვის ტაქტიკის გამოყენებამდე, როგორიცაა ტყუილები, დაპირებები და მუქარა, დამკითხველმა უნდა შეისწავლოს პიროვნების მახასიათებელი ნიშნები(ასაკი, განათლება, გონებრივი და ფიზიკური განვითარების დონე), რაღგანაც სწორედ ისინი ახდენენ გაელენას იმოქმედებს თუ არა ეჭვმი-

ტანილზე ასეთი ტაქტიკა და "აალარაკებს" მას. აღსანიშნავია, რომ გონებრივი და ფიზიკური ნაკლის მქონე ადამიანებმა შესაძლოა შეალამაზონ აღიარება, ეამომძიებელმა უნდა გაითვალისწინოს ეს და არ გამოიყენოს მათი ნაკლი იმისათვის, რომ დაძლიონ მათი თავისუფალი ნება.

სანამ დამკითხავებს არ გააჩნიათ კონტროლი პიროვნების მახასიათებელ ნიშნებზე (პიროვნულ თავისებურებებზე), მათ შესაბამისად არ გააჩნიათ კონტროლი იმ გარემოზე, სადაც დაკითხვა მიმდინარეობს და ასევე დაკითხვის დროს გამოყენებულ ტაქტიკაზე. ამოტომაც ეჭვმიტანილების დაკითხვის დროს, გამომძიებლებმა მათი პიროვნების შესახებ იმდენი რამ უნდა შეიტყონ, რამდენიც შესაძლებელია და მხოლოდ ამის შემდეგ უნდა შეარჩიონ დაკითხვის დროს გამოსაყენებელი ტაქტიკური ხერხები, რომელთა საშუალებით ისინი შეძლებენ დასაკითხის დარწმუნებას აღიარონ ჩადენილი და თანაც ისე, რომ არ შეზღუდონ ეჭვმიტანილის თავისუფალი ნება.

§ 2. ტყუილებისა და ეშმაკური ხრიკების გამოყენება

ტყუილებისა და ხრიკების გამოყენება ყოველთვის არ ითელება დაუშვებლად. თუმცა დაკითხვის დროს გამოყენებულ ტაქტიკურ ხერხებს ადეოკატები და შემდგომში უკვე სასამართლო საქმის ყველა გარემოებების გათვალისწინებით გულდასმით ამოწმებს. მართალია კონკრეტულ შემთხვევებში ტყუილი შესაძლოა კანონიერადაც იყოს გამოყენებული, თუ იგი მთლიანად გაელენას არ მოახდენს ჩადენილის აღიარების თავისუფლებაზე. ასევე გამომძიებელი უნდა მოერიდოს ისეთ ხრიკებს, რომლებიც ეჭვმიტანილს უარს ათქმევინებს საპროცესო კოდექსით მინიჭებულ უფლებებზე, ნებაყოფლობაზე.

გავლენის მიხედვით ტყუილი შეიძლება დაიყოს ორ კატეგორიად: ა. ტყუილი, რომელიც ეჭვმიტანილს აკავშირებს დანაშაულთან, რომელიც გარკვეულწილად დასაშვებია და ბ. ტყუილები და გარკვეული ხრიკები, რომლებიც წარმოადგენენ სიყალბეს.

ა. ტყუილი, რომელიც ეჭვმიტანილს აკავშირებს დანაშაულთან

სასამართლოთა უმეტესობა დასაშვებად მიიჩნევს გამომძიებლის მიერ გამოყენებულ ისეთ ტყუილს, როგორიცაა ეჭვმიტანილის წინააღმდეგ გამოსაყენებელი მტკიცებულებების უბრალოდ გაზრდას, რადგანაც ისინი ზეგაელენას არ ახდენენ მთლიანად დასაკითხის ნებაზე (ანუ მის არჩევანზე აღიაროს თუ არა ჩადენილი). ტყუილებს, რომლებიც ეჭვმიტანილებს აკავშირებს დანაშაულთან, არ მიჰყავს ისინი საკუთარი ნების წინააღმდეგ, რათა აღიარონ დანაშაული. ანუ ეჭვმიტანილისათვის იმის გაცხადება, რომ პოლიციას საკმარისი მტკიცებულებები აქვს შეგროვილი, რომლებიც მის დანაშაულში მონაწილეობას ადასტურებს, არ ჩაითვლება უკანონოდ, თუნდაც პოლიციას, სინამდვილეში, არ გააჩნდეს საკმაო რაოდენობის მტკიცებულება.

ასევე უკანონოდ არ ჩაითვლება თუ გამომძიებელმა ეჭვმიტანილს განუცხადა, რომ აქვს დადასტურებული ინფორმაცია იმის შესახებ, რომ დასაკითხის მანქანა შენიშნეს იმ ადგილზე, სადაც მკვლელობა მოხდა და ამიტომ მან აუცილებლად უნდა ახსნას, რატომ იყო მისი მანქანა იქ. ამის მსგავსად ეჭვმიტანილისათვის იმის გაცხადება, რომ ის დაშარალებულმა ამოიცნო, ან ვითომდა მისი თითის ანაბეჭდები შემთხვევის ადგილზე აღმოაჩინეს, არ იწვევს მიღებული აღიარების უკანონოდ ცნობას. ასე რომ ტყუილები, რომლებიც ეჭვმიტანილს დანაშაულთან აკავშირებს და მათი საშუალებით მიიღებული აღიარება, არ ნიშნავს იმას, რომ კანონი დაირღვა.

ბ. სიყალბის შემცველი, უსაფუძვლო ტყუილები

სიყალბის შემცველი, უსაფუძვლო ტყუილებით მიღებული აღიარება, შესაძლებელია, სასამართლომ უკანონოდ სცნოს და არ მიანიჭოს მტკიცებულების ძალა.

მაგალითად; საქმის მსვლელობისას გამომძიებელმა უთხრა ეჭვმიტანილ ქალს, რომ მას მშობლის უფლებებს ჩამოართმევდნენ თუკი დანაშაულს არ აღიარებდა. სამაგიეროდ შესთავაზა, რომ აღიარების გაკეთების შემთხვევაში დაეხმარებოდა მას და ამ სამიშროებას თავიდან ააცილებდა. ამით გამომძიებელმა შეზღუდა ქალის თავისუფალი არჩევანი, რადგან მან გამოიყენა ისეთი

ტყუილი, რომელიც შეიცავს მართალია უსაფუძვლო, ფუჭ, მაგრამ მაინც მუქარას. მან გვერდი აუარა ისეთ ტყუილს, რომელიც აკავშირებდა ეჭვმიტანილს დანაშაულთან (იმის თქმას, რომ საკმაო მტკიცებულებები გააჩნია გამოძიებას მის დანაშაულში სამხილებლად).

დაკითხვისას გამომძიებელმა რამოდენიმეჯერ გაუმეორა ეჭვმიტანილს, რომ მას შეუძლია დაკითხვის დროს დაისწროს დამცველი ან ითანამშრომლოს გამოძიებასთან და არა ორივე ერთად. ასევე უთხრა, რომ თუ კი ის დაკითხვაზე დამცველის დასწრებას მოითხოვდა, ეს პერმანენტულად ხელს შეუშლიდა თანამშრომლობას. ამ განცხადებამ ეჭვმიტანილის ყონებაში დაბადა აზრი, რომ აუცილებლად იმ მომენტში უნდა ეღიარებია დანაშაული და სხვა დროს თანამშრომლობას უკვე აღარ ექნებოდა საჭირო ეფექტი. ამ დროს, შეიძლება ითქვას, რომ დასაკითხის მიერ ჩადენილის აღიარება შედეგი იყო იმ უსაფუძვლო ტყუილისა, რომელმაც შეზღუდა მისი თავისუფალი ნება და ამდენად აღიარება არ იყო ნებაყოფლობითი.

ასევე არ არის მიზანშეწონილი ტყუილი, როცა გამომძიებელი ეუბნება ეჭვმიტანილს, რომ თუ ის ჩადენილს არ აღიარებს, ეს უარყოფით შედეგს მოუტანს სხვებს. აგალითად, ერთი საქმის დროს გამომძიებელმა ეჭვმიტანილს უთხრა, რომ მისი მეგობარი, რომელიც პოლიციის აკადემიაში მუშაობდა დაკარგაედა სამუშაოს, თუ ის ჩადენილ დანაშაულს არ აღიარებდა.

ასეთი სიყალბის შემცველი, უსაფუძვლო ტყუილებით მიღებული აღიარება, შესაძლებელია სასამართლომ არა ნებაყოფლობითად ჩათვალოს და საქმის განხილვის დროს მას მტკიცებულობის ძალა არ მიანიჭოს.

§ 3. დაპირების გავლენა ნებაყოფლობითობაზე

სასამართლომ, საქმის განხილვის დროს, ყველა გარემოების გათვალისწინებით არანებაყოფლობითად ჩათვალა ეჭვმიტანილის მიერ აღიარებული დანაშაული, რადგან მას საფუძვლად ედო გამომძიებლის დაპირება, რომ მას თავისუფლების აღკვეთის

აღგილას სხვა ტუსაღებისაგან განცალკევებით მოათავსებდნენ. სასამართლომ ჩათვალა, რომ დაპირება ქვეშინაარსში შესაძლო ფიზიკური ძალადობის მუქარას შეიცავდა, სწორედ ამიტომ სცნო სასამართლომ აღიარება არანებაყოფლობითად. შესაძლოა, ზოგიერთმა სასამართლომ დასაშვებად ჩათვალოს როგორც პირდაპირი, ასევე არაპირდაპირი დაპირება და პირიქით, შესაძლოა მიუღებლად ჩათვალოს ისეთი დაპირება, რომლებიც შემდეგ ფაქტორებს ეხება:

1. თუ გამომძიებლის დაპირება აღიარების ძირითადი მიზეზია;

2. თუ დასაკითხს სჯერა დაპირებისა აღიარების გაკეთების დროს;

3. თუ დაპირება შესრულებულია;

4. თუ დაპირება ეჭვმიტანილისათვის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით მინიჭებული უფლებების გაცნობის შემდეგ მოდის;

5. თუ პასუხისგებაში მიცემული პირი მოითხოვს დაპირებას;

6. თუ პასუსისგებაში მიცემულ პირს სჯერა, რომ დამპირებელს აქვს საჭირო ძალაუფლება და ავტორიტეტი იმისათვის, რომ დანაპირები შეასრულოს;

უნდა აღინიშნოს, რომ გამომძიებლის ნათქვამი ყოველთვის არ არის „დაპირება". იმის გადასაწყვეტად, ნებაყოფლობითია თუ არა აღიარება, საჭიროა ვიცოდეთ, რომ დაპირება არის მომავალში რაიმე მოქმედების შესრულების, ან მისგან თავის შეკავების შეთავაზება, რომელიც განსაზღვრულ გაელენას მოახდენს დასაკითხზე.

გამომძიებელს შეუძლია თანაუგრძნოს დასაკითხს ან აუხსნას მას, რომ სიმართლის თქმა, შესაძლოა, ყველაზე უკეთესი პოლიტიკა იყოს დამნაშავისათვის. ასეთ ნათქვამს შეუძლია გარკვეული როლი ითამაშოს დანაშაულის აღიარების გადაწყვეტილების მიღებაში. მაგრამ იმდენად, რამდენადაც გადაწყვეტილების მიღება მთლიანობაში მაინც დასაკითხზეა დამოკიდებული, ამ შემთხვევაში გაკეთებული აღიარება ნებაყოფლობითად შეიძლება ჩაითვალოს.

განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი ხდება ის გარემოება, როდესაც გვინდა გადავწყვიტოთ, არღვევს თუ არა საპროცესო ნორმებს გამომძიებელი, რომელიც ეჭვმიტანილს ლმობიერებას ჰპირდება, განსხვავებით დაპირებისაგან, რომელიც უბრალოდ დასაკითხში იმედის გაჩენას იწვევს. საერთოდ შინაგანად წარმოშობილი რწმენა და იმედები არ მოქმედებენ მიღებული აღიარების კანონიერებაზე, მაგრამ როდესაც აღიარება კეთდება გამომძიებლის მიერ ლმობიერების დაპირების საფუძველზე, გაკეთებული აღიარების ნებაყოფლობითობაზე ლაპარაკი უკვე აღარ არის. ამიტომ გამომძიებლები უნდა მოერიდონ დაპირებებს სასჯელის შემცირების თაობაზე. თუმცა უნდა აღვნიშნოთ, რომ ეჭვმიტანილში უბრალოდ იმედის ჩასახვა ლმობიერების, ანუ პასუხისმგებლობის შემცირების დაუპირებლად, საკმარისად არ არის ცნობილი იმისათვის, რომ ამან აღიარების ნებაყოფლობითობაზე ზეგავლენა მოახდინოს.

ამავე დროს გამომძიებლის დაპირება, ეცნობოს თანამშრომლობის შესახებ "ხელისუფლებას", საჭიროებს შემოწმებას და იმის დადგენას აღნიშნული დაპირების საშუალებით მიღებული აღიარება ნებაყოფლობითია თუ არა. მაგალითად, თუ გამომძიებელი განუცხადებს ეჭვმიტანილს, რომ მისი გამოძიებასთან თანამშრომლობის შესახებ ეცნობება პროკურორს, სასამართლოს, მაგრამ სასჯელის დაკლების გარანტიას არ მისცემს და ასევე განუცხადებს, რომ ის ეჭვმიტანილები, რომლებიც გამოძიებასთან თანამშრომლობენ "უკეთეს სასჯელს" იღებენ, ასეთი ნათქვამი კანონსაწინააღმდეგო არ არის. თუმცა უნდა აღვნიშნოთ, რომ გამომძიებელმა ეს იმგვარად არ უნდა გააკეთოს, რომ დასაკითხს შთაბეჭდილება დარჩეს თითქოს თანამშრომლობაზე უარის თქმის შემთხვევაში, გამომძიებელი უფლებას იტოვებს ესეც შეატყობინოს პროკურორს. ეს უკვე მუქარის შინაარსს ატარებს და მიუღებლად ითვლება.

უმეტესი სასამართლოები ერთმანეთისაგან ასხვავებენ ეჭვმიტანილისათვის პასუხისმგებლობის შემცირების (ლმობიერების) დაპირებას და ისეთ დაპირებას, რომელიც პარალელურ, მეორეხარისხოვან დახმარებას გულისხმობს, რაც ნაკლებად ახდენს გავლენას აღიარების ნებაყოფლობითობაზე მაგალითად:

1. დაპირება, რომ გაათავისუფლებენ დასაკითხის მეგობარ გოგონას, ძმას და ა.შ. თუ ისინი უდანაშაულონი არიან.

2. დაპირება, რომ პასუხისგებაში არ მისცემენ დასაკითხის შეილს, თუ მის მიერ აღიარებული ფაქტები შეილის უღანაშაულობაზე ლაპარაკობს(თუმცაღა ეს უკანასკნელი დანაშაულის შესახებ საქმის კურში იყო).

3. დაპირება, რომ დაუნიშნავენ მკურნალობას ნარკომანიისაგან განსაკურნავად ან ალკოჰოლიზმისაგან გასათავისუფლებად.

მიუხედავად იმისა, რომ ზემოთ ჩამოთელილ დაპირობებს სასამართლო დასაშვებად ცნობს, ისინი არ შეიძლება გამოყენებულ იქნას ყველა შემთხვევაში. აღიარების ნებაყოფლობითობა განსაკუთრებული საკითხია და ამას სასამართლოები ყველა კონკრეტული საქმის დროს გულდასმით ამოწმებენ, მსედველობაში იღებენ საქმის ყველა გარემოებას. უმეტესი სასამართლოები არანებაყოფლობითად მიიჩნევენ შემდეგნაირი დაპირებებით მიღებული აღიარებებს: დაპირება, რომ დაიცავენ პასუხისგებაში მიცემულ პირს, დაპირება, რომ დაიცავენ პასუხისგებაში მიცემული პირის ოჯახს და ოჯახის წევრებს, დაპირება, რომ არ დააპატიმრებენ დასაკითხს და ა.შ.

§ 4. მუქარის დაუშვებლობა

საერთოდ დაუშვებელია მუქარის გზით აღიარების მიღება. ამ მემთხვევაში ლაპარაკიც კი მეღმეტია მის ნებაყოფლობითობაზე, მაგრამ ამასთან უნდა აღვნიშნოთ, რომ თუ გამომძიებლის მუქარას არავითარი კავშირი არა აქვს დასაკითხის მიერ აღიარების გაკეთების გადაწყვეტილების მიღებასთან, მაშინ აღიარება დასაშვებად შეიძლება ჩაითვალოს.

უმეტესი სასამართლოები თელიან, რომ მუქარა შესაძლო ფიზიკური ძალადობის შესახებ და მისი საშუალებით მიღებული აღიარება არანებაყოფლობითია. ერთ – ერთმა სასამართლომ არანებაყოფლობითად ჩათვალა დასაკითხისაგან მიღებული აღიარება, რადგანაც დამკითხავმა ფიზიკური ძალადობა გამოიყენა დაპატიმრებულ პირთან მიმართებაში, ხოლო დასაკითხს საფუძველიანი შიში გაუჩნდა, რომ მის მიმართაც იგივე განხორციელდებოდა თუ არ აღიარებდა ჩადენილს. მუქარა იმის შესახებ,

რომ დასაკითხი დამატებით ან უფრო მკაცრ სასჯელს ეაიმსახურებს (და ასე მიღებული აღიარება) ყოველთვის არ ჰეიძლება ცნოს სასამართლომ დაუშვებლად.

ჰვეულებრივ მიუღებელად ითვლება ისეთი აღიარება, რომელიც დასაკითხმა გააკეთა იმის გამო, რომ მას გამომძიებელი დაემუქრა: თუ არ აღიარებდა დანაშაულს, მას დააპატიმრებდა და პასუხისგებაში მისცემდა მის ნათესავს ან მეგობარს. თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ არსებობს ფაქტები, როდესაც დასაკითხს ახლობლის დახმარების სურვილი უჩნდება და ეს უკეთებს მოტივაციას მას, რომ აღიაროს ჩადენილი. მსგავსი შემთხვევა თავისთავად არ წარმოადგენს ისეთ ფაქტორს, რომლის საფუძველზეც სასამართლომ აღიარება შესაძლოა არანებაყოფლობითად ჩათვალოს .

და ბოლოს, მუქარა , რომელიც ნორმალური ოჯახური ურთიერთობის გაფუჭებას ეხება სასამართლოების მიერ, ძლიერ საშიშად ითვლება და ჩვენების გამოძალვად კვალიფიცირდება. მაგალითად: არანებაყოფლობითად ჩაითვლება აღიარება თუ დამკითხაეი დასაკითხ ქალბატონს განუცხადებს, რომ თუ ის უარს იტყვის გამოძიებასთან თანამშრომლობაზე, შეილებს ჩამოაშორებენ და მათ სახელმწიფო მზრუნველობის ქვეშ გადაიყვანენ. ანდა გამოტეხვის მიზნით თუ განუცხადებს, რომ ის ვერ ნახავს თაეის მცირეწლოვან შვილს დიდი ხნის მანძილზე, რადგანაც მას გარკვეული დროის გატარება ციხეში მოუწევს. ამ შემთხვევაში გამომძიებელი იყენებს დედის ინსტინქტს, რის საშუალებითაც იღებს აღიარებას, რა თქმა უნდა, ასეთი ხერხით მიღებული აღიარება არანებაყოფლობითია.

დასასრულს შეგვიძლია გამოვიტანოთ დასკვნა: კანონმდებლობა აცხადებს, რომ "დანაშაულის ჩამდენის მიერ ბრალის აღიარება დიდმნიშვნელოვანი და სასურველია თუ ისინი დასაშვები და არა საშიში გზითაა მიღებული". საერთოდ, არარეალური იქნება დავასკვნათ, რომ ეჭვმიტანილების უმრაელესობა, უბრალოდ, გამოგვეცხადება ბრალის აღიარებით, მაგრამ სამაგიეროდ, როგორც ეხედავთ, გამომძიებელს უამრავი შესაძლებლობა გააჩნია, რათა განსაზღვროს და აირჩიოს სტრატეგია ეჭვმიტანილის დაკითხვისათეის.

იმდენად, რამდენადაც კანონმდებლობა მისაღებად თვლის მხოლოდ იმ ტაქტიკურ ხერხებს, საგამომძიებო ეშმაკობებს, რომლებიც არ ბღუდავენ ეჭვმიტანილის თავისუფალ ნებას, გამომძიებლებმა ფრთხილად უნდა შეარჩიონ ისინი, დასაკითხი პიროენების თაეისე-

ბურებების გათვალისწინებით. იმ შემთხვევაში, თუ გამომძიებლის მიერ გამოყენებული ხერხები, რომლებიც კანონმდებლობის მიერ დაუშვებლადაა ცნობილი, არ თამაშობენ ძირითად როლს აღიარებისას, მიღებული ჩვენება სასამართლოს მიერ შესაძლებელია ნებაყოფლობითად იქნას მიჩნეული, რა თქმა უნდა, საქმის ყველა გარემოების გათვალისწინებით.

მაგრამ მაინც უკეთესი იქნება გამომძიებლებმა დაკითხვის მომზადებისას რჩევები მიიღონ თავიანთი მეგობარი გამოცდილი კოლეგებისაგან იმის თაობაზე, ხომ არ გამოიწვევს მათ მიერ გამოყენებული გარკვეულწილად "საშიში" დაკითხვის ტაქტიკა, (რომელიც მოიცავს ტყუილს, დაპირებას და მუქარას) მიღებული აღიარების არანებაყოფლობითად ცნობას სასამართლოს მიერ.

თავი IX. დაპატიმრებულის დაკითხვა

§ 1. მაგალითები მსოფლიო პრაქტიკიდან (აშშ) „მირანდას" გაფრთხილება

ეს თავი ეხება აშშ კარგად ცნობილ ეგრეთწოდებულ *"მირანდას"* გაფრთხილებას, რომელიც იცავს დაპატიმრებულებისა და ეჭვმიტანილების უფლებებს. აშშ უმაღლესმა სასამართლომ დაადგინა სამართლის ნორმა, რომელსაც შეეძლო არსებითი გაელენა მოეხდინა სამართალდამცავი ორგანოების მიერ დაპატიმრებულთა დაკითხვის ფორმაზე. კერძოდ, სასამართლომ სამართალდამცავებს მეუბღუდა შესაძლებლობა განეგრძოთ დაპატიმრებულის დაკითხვა მას შემდეგ, რაც ის დამცველის დასწრებას მოითხოვდა. ასევე ამ თავში განვიხილავთ ეგრეთწოდებულ *"მინიკის"* გადაწყვეტილებას და მისი გაელენის განსაზღერას, რაც დამკითხავებს სთავაზობს ლეგიტიმურ საფეხურებს, რათა შეძლონ შეზღუდონ გარკვეული უარყოფითი ეფექტი დანაშაულთა გამოძიებისას. ეს ყოველივე მოგვცემს საშუალებას გავეცნოთ მსოფლიო პრაქტიკაში გავრცელებულ, კანონით გათვალისწინებულ, გარკვეულ ქმედებებს, რათა შემდგომში გაეითვალისწინოთ იგი ჩვენს საქმიანობაში.

აშშ კონსტიტუციის მეხუთე შესწორების ნაწილში ვკითხულობთ „არც ერთი ადამიანი... არ შეიძლება ვაიძულოთ, რომ იყოს მოწმე საკუთარი თავის წინააღმდეგ, ნებისმიერი დანაშაულის საქმის დროს...". პოლიციის მიერ დაპატიმრებულის დაკითხვის დროს, იქმნება ისეთი ფსიქოლოგიური იძულებითი ატმოსფერო, რომელიც პირდაპირ ეწინააღმდეგება კონსტიტუციის მეხუთე შესწორებას.

სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, დაკავებული პიროვნება, რომელსაც პოლიცია ჰკითხავს, თავს ვალდებულად გრძნობს, ანუ ეარდება იძულებით გარემოში, რათა უპასუხოს დამკითხაეის შეკითხვებს. ეს ვალდებულება, რომელიც დაპატიმრებულის დაკითხვის შედეგია, ეწინააღმდეგება აშშ კონსტიტუციის მეხუთე შესწორებას ინკრიმინირების საკითხში. ამიტომ 1966 წელს უმაღლესმა სასამართლომ შექმნა "მირანდას" გაფრთხილება იმისათვის, რომ დაპატიმრებულთა დაკითხვის დროს შეამციროს ვალდებულების ხარისხი და მოითხოვოს, რომ ეს გაფრთხილება მიეცეს ყველა დაპატიმრებულ დასაკითხს. ამ გაფრთხილებას აქვს გარკვეულ ისტორიასთან და მოვლენებთან კაეშირი, რასაც ეზადაეზა განვიხილავთ.

მოსაზრება იმის შესახებ, რომ მთავრობამ არ უნდა აიძულოს პიროვნება ჩადენილი დანაშაულის აღიარებაში, გაჩნდა ინგლისში XVII საუკუნეში. იმ დროისათვის, ხალხმა დაიწყო 1487 წელს ჩამოყალიბებული ბრიტანული სასამართლოს (Star Chamber) წინააღმდეგ გამოსვლა. სასამართლოს უფლება ჰქონდა აღიარების მისაღებად ეჭვმიტანილების წამებისა, ისინი იძლეოდნენ ფიცს, რომ უპასუხებდნენ ყველა კითხვას, ამასთან ისეთსაც, რომელებიც მათ დამნაშავეობას გამოაშკარავებდა. 1641 წელს ამ სასამართლოს გაუქმების შემდეგ, ინგლისის კანონი ითვალისწინებდა პრივილეგირებულ უფლებას თვითაღიარების წინააღმდეგ, რაც შემდგომში გადაიღო ამერიკის კოლონიებმა და შეტანილ იქნა (Bill of right) კონსტიტუციის პირველ ათ შესწორებაში. კერძოდ, როგორც დასაწყისში აღენიშნეთ, მეხუთე შესწორება იძლევა ინფორმაციას, რომ არც ერთ კრიმინალურ საქმეში პიროვნება არ შეიძლება იყოს მოწმე საკუთარი თავის წინააღმდეგ.

მიუხედავად ასეთი გარანტიებისა, 1930 წელს ჩატარებულმა კვლევებმა აჩვენა, რომ ეჭვმიტანილებისგან ინფორმაციის მისაღებად პოლიციაში ხშირად იყენებდნენ ძალას, მუქარას, ცრუ დაპირებებს უფრო ნაკლებად. ასევე 1960-იანი წლებში გამოიყენებოდა ფსიქოლოგიური იძულებები, ოჯახთან და ახლობლებთან ურთიერთობების საკითხებზე, ასევე ეჭვმიტანილის შეუსვენებლივ დაკითხვის ტაქტიკა და მათი ასეთი გზით დაღლა, მოტყუება და ა.შ. ყოველივე ამას მჰყვა ეჭვმიტანილების უფლებების დასაცავად შექმნილი გადაწყვეტილებები, კერძოდ 1963 წელს უმაღლესმა სასამართლომ მიიღო მეექვსე შესწორება, რომელიც გულისხმობს ფინანსურად გაჭირვებული ეჭვმიტანილისათვის, მთავრობის მიერ, ადვოკატით უზრუნველყოფას სასამართლოზე. მომდევნო 1964 წელს სასამართლომ დაადგინა, რომ ეჭვმიტანილს უფლება აქვს ადვოკატი ჰყავდეს პოლიციაში დაკითხვისას. და ბოლოს 1966 წლს უმაღლესმა სასამართლომ მოახდინა ეჭვმიტანილის დასაცავი საჭირო გაფრთხილებების ფორმულირება და მოითხოვა, რომ ეს გაფრთხილება მისცემოდა ყველა პიროვნებას რომელიც "დაკავებული ან სხვაგვარად შეზღუდული იყო თავისუფალ მოქმედებაში".

ნებისმიერი დაკითხვისას, დამკითხავმა, ეჭვმიტანილი უნდა გააფრთხილოს:

1. თქვენ გაქვთ დუმილის შენარჩუნებისა და კითხვებზე პასუხის გაცემაზე უარის თქმის უფლება.

2. ყოველივე, რასაც თქვენ იტყვით შეიძლება გამოყენებული იქნას თქვენს წინააღმდეგ სასამართლოში.

3. თქვენ გაქვთ უფლება შეხვდეთ ადვოკატს, ვიდრე იტყოდეთ რამეს და დაასწროთ იგი ყველა დაკითხვას ეხლაც და მომავალშიც.

4. თუ თქვენ არ გაქვთ ადვოკატის აყვანის საშუალება, თქვენი სურვილით იგი შეიძლება დაგენიშნოთ სახელმწიფოს ხარჯზე.

5. თუკი ეხლა გადაწყვეტთ უპასუხოთ კითხვებს დამცველის გარეშე, თქვენ მაინც ინარჩუნებთ უფლებას მომავალში უარი თქვათ თქვენს მიერ გაცემულ პასუხებზე.

6. თუ თქვენ არ გესმით სახელმწიფო ენა, თქვენ უფლება გაქვთ მოითხოვოთ უფასო თარჯიმანი.

ეჭვმიტანილებმა შეიძლება უარი თქვან, ან თავი შეიკავონ ამ უფლებების გამოყენებაზე, მაგრამ მხოლოდ და მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ იციან ამ უფლებების შესახებ გააზრებულად. იმ შემთხვევაში, თუ პოლიციამ ან დამკითხავმა ეჭვმიტანილს არ მისცა სათანადო გაფრთხილება მისი უფლებების შესახებ, პროკურატურას არა აქვ უფლება ასეთი ჩვენება გამოიყენოს ეჭვმიტანილის წინააღმდეგ.

ამ გაფრთხილებას *"მირანდას"* გართხილება დაერქვა. გარემოება, რომელმაც მას სახელი მისცა, ეხებოდა 23 წლის სატვირთო მანქანის მძღოლს, ვინმე ერნესტო მირანდას, რომელიც დაკავებული იყო გატაცებისა და გაუპატიურების ბრალდებით. 1963 წელს მისი ორსაათიანი დაკითხვის შემდეგ, ერნესტო მირანდამ აღიარა დანაშაული. ამ შემთხვევამდე, პოლიციაში მიღებული ყველა ჩვენება ითვლებოდა ნებაყოფლობითად და გამოიყენებოდა სასამართლოში. პოლიციაში იგი არ გაუფრთხილებიათ მისი უფლებების შესახებ. ერნესტო მირანდა სასამართლომ დამნაშავედ ცნო და მიუსაჯა 20-დან 30-წლამდე პატიმრობა. მაგრამ მოგვიანებით, მისმა ადვოკატებმა მოითხოვეს აპელაცია, გააპროტესტეს განაჩენი იმის გამო, რომ კონსტიტუციის მეხუთე დამატება, რომელიც იცავდა ეჭვმიტანილს დანაშაულის თვითაღიარებისაგან, გაერთიანებული იყო მეექვსე შესწორებასთან, რომელიც უზრუნველყოფდა მას ადვო-

კატით. 1966 წელს უმაღლესმა სასამართლომ ერნესტო მირანდას დაუნიშნა ახალი მოსმენა და მოსამართლე ერლ უორენმა ეს შესწორება პირველმა გამოიყენა, რაც ცნობილი გახდა, როგორც "მირანდას უფლებები". სასამართლომ შეცვალა განაჩენი, უორენმა დაწერა სასამართლოს უმრავლესობის აზრი, რომ ერნესტო მირანდას ჩვენებები არ იყო "ნებაყოფლობითი". დამრთგუნველი გარემოება, რომელსაც ადგილი ჰქონდა პოლიციაში დაკითხვისას, ქმნიდა დანაშაულის აღიარების პირობას, აქედან გამომდინარე უორენმა დაასკვნა, რომ: "თუ არ შეიქმნება ეჭვმიტანილის აღქეატური დამცავი პირობები, არც ერთი აღიარება არ შეიძლება ჩაითვალოს თავისუფალი ნების პროდუქტად". ამის შემდეგ, სასამართლომ მოახდინა *"მირანდას"* გაფრთილების ფორმულირება, რაც ზემოთ იყო განხილული.

თუ "მირანდას" გაფრთხილების შემდეგ დასაკითხი, გამოიყენებს მინიჭებულ უფლებას, (დუმილის უფლება, დამცველის უფლება) ეს უკვე კანონის იმპერატიული მოთხოვნაა, რომ დაკითხვა უმალვე უნდა შეწყდეს.

როდესაც დასაკითხი დუმილის უფლებას იყენებს, დაკითხვის ხელახლა გაგრძელდება დასაშვებად ითვლება თუ: 1. დროის გარკვეულმა პერიოდმა განვლო (გააზრების, მოფიქრების) ან 2. დაკითხვის განახლდება ხდება ეჭვმიტანილის ინიციატივით. ამ ორივე შემთხვევაში დასაკითხს კვლავ უნდა წარუდგინონ "მირანდას" გაფრთხილება და ჰკითხო აცხადებს თუ არა მასზე უარს. მაგრამ, როდესაც დასაკითხი უბრალოდ დროს კი არ დამცველის დახმარებას ითხოვს, ეს მოთხოვნა აუცილებლად უნდა დაკმაყოფილდეს და დაკითხვა უნდა გადაიდოს მანამ, სანამ დასაკითხი დამცველისაგან არ მიიღებს კონსულტაციას, ან არ დაასწრებს მას დაკითხვაზე. ამ დროს არა აქვს მნიშვნელობა იმას, აღრე ჰქონდა თუ არა კონსულტაციები დამცველთან. ეს ეხება როგორც ეჭვმიტანილებს ასევე დაპატიმრებულებს.

§ 2. „მინიკის" გადაწყვეტილება

როგორც უკვე აღვნიშნეთ ამშ სასამართლო ხელისუფლებაში მოხდა არსებითი გარდატეხა, რაც „მირანდას" გაფრთხილებით არის ცნობილი. ეს თავი ეხება ეგრეთწოდებულ „მინიკის" გადაწყ-

ვეტილებას, მის გავლენას სამართალდამცავ სისტემაზე და ასევე დამკითხავებს სთავაზობს ლეგიტიმურ საფუსურებს, რათა შეზღუდონ დაკითხვის ზოგიერთი უარყოფითი ეფექტი დანაშაულთა გამოძიებისას. ეს ყოველივე მოგვცემს საშუალებას გაეცნოთ მსოფლიო პრაქტიკაში გავრცელებულ, კანონით გათვალისწინებულ გარკვეულ ქმედებებს, რათა შემდგომში გაეითვალისწინოთ იგი ჩვენს პრაქტიკაში.

განვიხილოთ საქმე:
რობერტ მინიკი და ჯეიმს დიაზი გაიქცნენ მისისიპის შტატის კლარკ ქაუნთის ციხიდან და დაიწყეს მოსახლეობის ძარცვა. ციხიდან გაქცეულებმა ისარგებლეს ერთერთ სახლში ნაპოვნი იარაღით, მოკლეს სახლის ორი მობინადრე და შემდეგ მიიმალნენ შემთხვევის ადგილიდან მოპარული მანქანის საშუალებით. მინიკი ოთხი თვის შემდეგ დააპატიმრეს კალიფორნიაში.

მისი დაკავების შემდეგ გამოძიების ფედერალური ბიუროს ორმა აგენტმა გამოკითხეს იგი, განუმარტეს მისთვის მინიჭებული უფლებების არსი, რომელსაც ამშ-ში "მირანდას" გაფრთხილება ჰქვია. მიუხედავად იმისა, რომ ამ უფლებების გამოყენებაზე უარის წერილობით მიცემა უარყო, მინიკი მაინც დათანხმდა ეპასუხა ზოგიერთი შეკითხვისათვის. გამოკითხვის პროცესში მან რამოდენიმე მაინკრიმინირებელი განცხადება გააკეთა, რის შემდეგაც განაცხადა, რომ სრულ ჩვენებას მხოლოდ დამცველთან კონსულტაციის შემდეგ მიცემდა. იმის გამო, რომ მინიკმა გამოიყენა თავისი უფლება აეყვანა დამცველი, აგენტებმა უმალვე შეწყვიტეს დაკითხვა.

გუბ-ს აგენტებთან, დაკითხვის შემდეგ, მინიკი შეხვდა დამცველს. სამი დღის შემდეგ, მისისიპიდან ჩამოვიდა კლარკ ქაუნთის შერიფი ჯ.ს. დენჰამი, რომელსაც სურდა გამოეკითხა მინიკი. მიუხედავად იმისა, რომ მინიკმა კელავ უარი განაცხადა წერილობით უარეყო "მირანდით" მინიჭებული უფლებები, ის მაინც დაეთანხმა ესაუბრა შერიფთან. გამოკითხვის დროს მინიკის მიერ გაკეთებულმა განცხადებებმა საფუძველი დაუდო მისი პასუხისგებაში, მკვლელობაში ბრალდებულად მიცემის საკითხს.

სასამართლო პროცესზე მინიკმა უარყო დენჰამისათვის მიცემული ჩვენება, მაგრამ სასამართლომ ეს არ გაითვალისწინა და სიკვდილით დასჯა შეუფარდა მას შემდეგ, რაც ბრალდებულად იქნა

ცნობილი ორი ადამიანის განზრახ მკვლელობაში. ეს გადაწყვეტილება გასაჩიერებულ იქნა მისისიპის შტატის უმაღლეს სასამართლოში და იგი უცვლელად დარჩა. თუმცა შემდგომ ამშ უმაღლესმა სასამართლომ შეცვალა ეს გადაწყვეტილება.

მინიკის მცდელობას, უარეყო დენჰამისათვის მიცემული ჩვენება საფუძვლად ედო ამშ კონსტიტუციის მეხუთე დამატება. გამოიყენა მან დამცველის აყვანის უფლება გუბ-ს აგენტებთან საუბრისას, დენჰამმა მას ხელახლა არ განუმარტა ამ უფლებების არსი და ის დამცველის გარეშე დაკითხა. სწორედ ამიტომ უმაღლესმა სასამართლომ ეს დასაკითხისათვის "მირანდათი" მინიჭებული უფლებების დარღვევად აღიარა და მისი ჩვენებაც მტკიცებულობის არ მქონედ ჩათვალა.

აქედან გამომდინარე, სამართალდამცავები არაუფლებამოსილნი არიან დაკითხონ დაპატიმრებული პირი, რომელმაც დამცველი მოითხოვა მანამდე, სანამ ეჭვმიტანილის დამცველი არ გამოცხადდება ან ეჭვმიტანილი ამბრს არ შეიცელის და თავისი ინიციატივით გააგრძელებს დაკითხვას. იმის გამო, რომ პირველი ალტერნატივა უსიამოვნოა, ხოლო მეორე უმეტესად არარეალური, დაპატიმრებულის დაკითხვის სწრაფად განახლება იშვიათად ხდება.

მართალია "მინიკის" საქმესთან დაკავშირებით ამშ უმაღლესი სასამართლოს გადაქყვეტილებაში პირდაპირ არ იყო მითითებული აღნიშნული წესის ნებისმიერი სისხლის სამართლის დანაშაულის გამოძიებისას გამოყენების შესახებ, მაგრამ აუცილებელია აღვნიშნოთ, რომ ის ყველა შემთხვევაში გამომძიებელმა უნდა გაითვალისწინოს ხელახალი დაკითხვისას. თუკი დაპატიმრებული ერთხელ მაინც მოითხოვს დამცველს, მისი ეს მოთხოვნა ძალაში რჩება მთელი პატიმრობის მანძილზე. როგორც ვნახეთ, ამშ სამართალდამცავი სისტემა ძირითადად აგებულია „მირანდასა" და „მინიკის" საქმეებზე, რომლებმაც ფასდაუდებელი სამსახური გაუწია, როგორც მოქალაქეებს, ასევე სამართალდამცავი ორგანოების თანამშრომლებს.

დასკვნისათვის შეიძლება ვთქვათ, რომ მოცემული სახელმძღვანელო და მასში განხილული ფსიქოლოგიური ფაქტორებისა და მაგალითების გათვალისწინება, ასევე მათი პრაქტიკაში გატარება დადებით როლს ითამაშებს დაკითხვის პროცესების შედეგებზე.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. Allen J. Michael, LLB, LLM, BARISTER „ Griminal Law'', Fifth Edition, - London: Bleckstone Press Limited, 1999.
2. Allen J. Michael, LLB, LLM, BARISTER „ Griminal Law'', Sixth Edition, - London: : Bleckstone Press, 2001.
3. დ.უმნაძე „ფსიქოლოგია" გამომცემლობა, აღმაშენებელი" თბილისი, 1998 წელი.
4. რ. ნათაძე „ფსიქოლოგია" გამომცემლობა, თბილისი, 1983 წელი, თბილისი
5. ერნ თრენკელი „მოწმის ფსიქოლოგია" გამომცემლობა „ბონაკუზა", თბილისი, 2003 წელი
6. გ. მერაბიშვილი „ზოგადი და იურიდიული ფსიქოლოგია", თბილისი, 1998 წელი
7. „კრიმინალისტიკა" II ტომი, გამომცემლობა „ნეკერი", 1995 წელი.
8. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი 1999.

ს ა რ ჩ ე ვ ი

წინასიტყვაობა ——— 3

თავი I. დაკითხვა ——— 6

§ 1. დაკითხვის არსი და საერთო თავისებურებები ——— 6
§ 2. ინდივიდუალური წარმოდგენები დაკითხვაზე ——— 9
§ 3. დაკითხვა, როგორც შესწავლის ობიექტი ——— 13

თავი II. დაკითხვა უკონფლიქტო სიტუაციებში ——— 14

§ 1. წარმატებული დაკითხვა ——— 14
§ 2. დაკითხვისას მონაყოლი ამბის დამახინჯება და მისი აცილება ——— 16
§ 3. თავისუფალი თხრობისა და მოსმენის აუცილებლობა ——— 18
§ 4. აეიცილოთ დესტრუქცია ——— 19
§ 5. დაკითხვისას შემთხვევის ადგილისა და დროის ფაქტორები ——— 20
§ 6. ემოციების, იდეების, ფაქტების გაგება ——— 20
§ 7. არავერბალური ინფორმაციები (გზავნილები) ——— 21
§ 8. ჩვენების გადამოწმება ანუ პერეფრაზირება ——— 23
§ 9 გზავნილების ფიქსაცია ——— 24

თავი III. ფსიქოლოგთა დაკვირვებები ——— 26

§ 1. ნეირო-ლინგვისტური პროგრამირება ——— 26
§ 2. ხელოვნურობა ——— 29
§ 3. კოგნიტური ინტერვიუ ანუ შემეცნებითი დაკითხვა ——— 30
§ 4. მოვლენის კონტექსტის აღდგენა ——— 33
§ 5. მიმდევრობის შეცვლა ——— 35
§ 6. პერსპექტივის შეცვლა ——— 36
§ 7. სპეციფიური (შედარებითი) გახსენება ——— 37
§ 8. დროის ფაქტორი ——— 38
§ 9. დაკითხვის სტრუქტურა არაკონფლიქტურ სიტუაციაში ——— 39

თავი IV. ტყუილი ——— 42

§ I. ტყუილის აღმოჩენა ——— 42
§ 2. არავერბალური კომუნიკაცია და მისი წარმოშობის საფუძვლები ——— 44
§ 3. ტყუილის მოსმენა ——— 49

თავი V. ჩვენების (მონათხრობის) ანალიზი ... 55

§ 1. რას გაღმოსცემენ ეჭვმიტანილის სიტყვები ... 55
§ 2. გამოსაღეგი მეტყველების ნაწილები ... 57
§ 3. შინაგანი ინფორმაცია ... 65
§ 4. დამაჯერებლობის (დარწმუნების) ნაკლებობა ... 66
§ 5. მონათხრობის (ჩვენების) ბალანსი ... 67

თავი VI. დაკითხვა კონფლიქტურ სიტუაციებში ... 70

§ 1. დაკითხვის განმარტება და მისი ელემენტები ... 70
§ 2. წარმატებული დაკითხვა ... 73
§ 3. დაკითხვის მომზადება, აღგილი და გარემო ... 74
§ 4. საქმის მასალებისა და დასაკითხი პიროვნების ცოდნა ... 75
§ 5. დაკითხვასა და გამოკითხვას შორის განსხვავება ... 76
§ 6. შეადგინე გეგმა ... 78
§ 7. კარგი ურთიერთობის დამყარება ... 80
§ 8. საკმარისი დროის დათმობა ... 81
§ 9. აღეკვატური ვარჯიშის ცოდნა ... 81
§ 10. დასკვნა ... 82

თავი VII. აღიარება ... 83

§ 1. რატომ აღიარებენ ჩადენილს ეჭვმიტანილები ... 83
§ 2. ეჭვმიტანილის პარანოია ... 84
§ 3. ეჭვმიტანილებისგან აღიარების მიღებისათვის საჭირო ქმედებები, ფსიქოლოგიური ფაქტორები, გარდატეხის წერტილი ... 85
§ 4. მაგიური (საჭირო) სიტყვები აღიარების მისაღებად ... 89
§ 5. გამართლების მექანიზმის ეფექტურად გამოყენება ... 95

თავი VIII. აღიარების გაკეთების თავისუფლება ... 99

§ 1. ტყუილები, დაპირებები ან მუქარა ... 99
§ 2. ტყუილებისა და ემმაკური ხრიკების გამოყენება ... 100
§ 3. დაპირების გავლენა ნებაყოფლობითობაზე ... 102
§ 4. მუქარის დაუშვებლობა ... 105

თავი IX. დაპატიმრებულის დაკითხვა ... 108

§ 1. მაგალითები მსოფლიო პრაქტიკიდან (აშშ) „მირანდას" გაფრთხილება ... 108
§ 2. „მინიკის" გადაწყვეტილება ... 111
გამოყენებული ლიტერატურა ... 114

დიზაინერი დავით მეფარიშვილი
ტექ. რედაქტორი არჩილ კოპალეიშვილი
კორექტორი თამრიკო ხვედელიანი
ტირაჟი 500

Designer David Meparishvili
Corrector Tamriko Xvedeliani
Technical editor Archil Kopaleishvili

გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი
საქართველო, თბილისი 0160, ჯანო ბაგრატიონის 6.
ტელ: (995 32) 385 849, 384 406
ფაქსი: (995 32) 252 981
E-mail: gr_uni@posta.ge

Grigol Robakidze University
6, Jano Bagrationi Street
Tbilisi 0160, Georgia
Tel.: (995 32) 385 849, 384 406
Fax: (995 32) 252 981
E-mail: gr_uni@posta.ge